ZOBER MA VON

Príručka

Ako podporiť deti v trávení času vonku a v prírode

TAKE ME OUT

Úvod

Táto príručka je zdrojom pomoci pre všetkých, ktorým záleží na tom, aby deti chodili častejšie von, trávili čas vonku a v prírode. Je určená deťom, rodičom, pedagogickým zamestnancom materských škôl, vedeniu materských škôl a pomocnému odbornému personálu.

V celej príručke vás budeme povzbudzovať k tomu, aby ste uvažovali o rozvoji:

- étosu vašej materskej školy a zariadení pre deti
- postojov k využívaniu vonkajšieho prostredia a toho, ako vám toto prostredie pomôže vytvoriť kvalitný školský vzdelávací program, vďaka ktorému budú vaše deti dosahovať čo najlepšie výsledky.

Sme presvedčení o tom, že práca s deťmi v predškolskom veku by mala byť vnímaná ako príjemná a obohacujúca a mali by sme pri nej tráviť dostatok času vonku. Takže čítajte ďalej a potom ich zoberte von!

Špeciálny odkaz od manažérky projektu ZOBER MA VON

Dostáva sa vám do rúk publikácia, ktorá, ako veríme, vás inšpiruje a stane sa vaším pomocníkom pri zostavovaní aktivít pre vzdelávanie detí počas pobytu vonku.

Za posledné dve dekády sa život v rodinách dramaticky zmenil – deti trávia až trojnásobne viac času pozeraním televízora a sedením za počítačom ako pri hraní sa vonku (Childwise 2017). Výsledky rôznych výskumov poukazujú na nárast obezity u detí, ktorá je prirodzeným dôsledkom ich sedavého spôsobu života. Pritom pobyt vonku má pre deti množstvo benefitov, okrem iného aj zvýšenie pohybovej aktivity a zlepšenie zdravia. Riešenie sa teda zdá byť jednoduché – vezmime deti von.

Ale kto by to mal urobiť? Odborníci sa zhodujú v tom, že najväčší podiel na formovaní dieťaťa majú rodičia a jeho učitelia. Je teda aj na zodpovednosti učiteľa sprostredkovať deťom outdoorové zážitky nevyhnutné pre ich život? My, partneri projektu TAKE ME OUT, máme v tejto otázke jasno, preto sme sa rozhodli sprostredkovať vám naše skúsenosti s outdoorovou edukáciou a uviesť dôvody, prečo je dobré vzdelávať a vychovávať deti aj vonku.

Vzdelávanie a pobyt vonku ponúka jedinečné príležitosti na rozšírenie potenciálu detí v predškolskom veku. Outdoorová edukácia by teda mala podľa nás byť prirodzenou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu, nakoľko indoor aj outdoor ponúkajú odlišné, avšak vzájomne

sa doplňujúce prostredia pre vzdelávanie a výchovu. Kvalita zážitku vo vonkajšom prostredí je však najlepšia, aká môže byť - je autentická, zmysluplná a nevyhnutná pre reálny život v budúcnosti tých, na ktorých nám záleží najviac - našich najmenších.

Pozitívne výsledky z dopadu outdoorovej edukácie na deti dokazujú prieskumy v Škandinávii, či vo Veľkej Británii (Parsons 2007), kde sa vyučovanie vonku dnes bežne realizuje. Zaujímavé ale na tom všetkom je, že krajiny, kde je dnes outdoorová edukácia každodenná prax, riešia alebo riešili v minulosti podobné problémy, s ktorými sa stretávame aj my a ktoré nám často bránia realizovať vyučovanie a aktivity vonku. Ak máte pochybnosti, alebo vidíte prekážky v zavedení outdoorovej edukácie do vašej praxe, či neviete, ako so vzdelávaním vonku vôbec začať, je táto príručka určená práve ám.

Adriana Kováčová, INAK Slovensko
Koordinátor projektu

Objavovanie sveta prostredníctvom hry v prirodzenom vonkajšom prostredí umožňuje deťom:

1. *osvojiť si základné pravidlá života na Zemi*
2. *naučiť sa niečo o prírodných javoch*
3. *dozvedieť sa o živej a neživej prírode*
4. *osvojiť si základné poznatky o vesmíre*
5. *osvojiť si základy ekológie.*

"Správne utváranie názoru detí na prírodu a budovanie ich vzťahu k nej prispieva k tomu, že budú mať neskôr dobre rozvinutý názor na svet a život."

Vlado Gerka, Prešovská univerzita

projekt TAKE ME OUT

Táto príručka je výsledkom projektu „Zober ma von“, ktorý vznikol v rokoch 2016 až 2018 s finančnou podporou programu **Erasmus+** s cieľom:

Podporiť zdieľanie dobrej praxe v oblasti predškolskej outdoorovej edukácie a zároveň vytvoriť výstupy, ktoré môžu pedagogickí zamestnanci materských škôl využívať v rámci každodennej výchovy a vzdelávania detí pri implementácii outdoorového prístupu vo svojich zariadeniach.

Na projekte sa zúčastnili zamestnanci rôznych typov vzdelávacích inštitúcií, vrátane materských škôl zo Slovenska, Estónska, Dánska a Veľkej Británie. Zamerali sa na štátne materské školy a ich cieľom bolo:

- vytvoriť rámec pre outdoorovú edukáciu na európskej úrovni na podporu rozvoja detí v predškolskom veku
- vytvoriť školiaci program pre zamestnancov materských škôl, ktorí pri svojej práci využívajú alebo chcú využívať vonkajšie prostredie
- poskytnúť pedagogickým zamestnancom materských škôl túto príručku a ďalšie podporné materiály.

Z dlhodobého hľadiska je cieľom:

- osloviť čo najviac pedagogických zamestnancov materských škôl a napomáhať rozvoju ich zručností v oblasti outdoorovej edukácie a plnohodnotného využívania vonkajšieho prostredia na učenie sa a hru
- ponúknuť motivačné nástroje a podporné služby zamestnancom materských škôl, ktorí sa venujú outdoorovej edukácii a využívaniu vonkajšieho prostredia na učenie sa, hru a celkový osobnostný rozvoj detí
- osloviť čo najviac detí, umožniť im na vlastnej koži zažiť pobyt vonku.

Táto príručka má tiež pomôcť všetkým, ktorí sa podieľajú na zlepšovaní využívania, dizajnu, úpravy a správy vonkajších priestorov materských škôl, teda deťom a ich rodičom, pedagogickým zamestnancom materských škôl, vedeniu materských škôl a tiež odborníkom v ďalších oblastiach, ako sú záhradníci či krajinní architekti.

Ako už bolo spomenuté v úvode, v celej publikácii vás budeme nabádať k tomu, aby ste uvažovali o rozvoji étosu svojej materskej školy a postoja k využívaniu vonkajšieho prostredia, a aby ste premýšľali nad tým, ako k tomu vytvoriť kvalitný školský vzdelávací program, vďaka ktorému budú vaše deti dosahovať čo najlepšie výsledky.

Veľa sa vie o tom, aký vplyv majú pohybové hry a hry vonku na intelektový, emocionálny a sociálny rozvoj malých detí. V tejto príručke sme využili výsledky niekoľkých výskumov na to, aby sme vám predložili dôkazy a pádne argumenty, ktoré odôvodňujú čas i peniaze potrebné na to, aby ste vykonali zásadné zmeny vo svojom prístupe a/alebo priestore v súvislosti s pobytom vonku.

PARTNERI TEJTO PRÍRUČKY

Learning through Landscapes je britská charitatívna organizácia, ktorá sa venuje podpore outdoorovej edukácie a hier detí vonku. Našou víziou je, aby malo každé dieťa v rámci svojho vzdelávania úžitok zo stimulujúceho učenia a hrania sa vonku. Naším cieľom je zabezpečiť deťom spojenie s prírodou, umožniť im, aby boli aktívnejšie, viac sa zapájali do učenia a rozvíjali svoje sociálne zručnosti, no najmä aby sa pri tom všetkom poriadne vyšantili!

Robíme to tromi spôsobmi:

- Presadzujeme výhody outdoorovej edukácie a hier v školských a predškolských zariadeniach.
- Podnecujeme a zabezpečujeme dizajn a rozvoj vonkajšieho prostredia s cieľom podporovať rozvoj detí.
- Inšpirujeme pedagogických zamestnancov a ostatných pracovníkov materských škôl a umožňujeme im rozvíjať dôveru, myšlienky a zručnosti, ktoré potrebujú na to, aby dokázali lepšie využívať vonkajšie priestory.

Sme popredná charitatívna organizácia vo Veľkej Británii, ktorá sa špecializuje na využívanie outdoorovej edukácie a hier v rámci vzdelávacieho procesu. Naše bezkonkurenčné poznatky a odborné znalosti vychádzajú z viac ako dvadsaťpäťročných skúseností v oblasti výskumu a praktickej činnosti.

Do tohto projektu prispela organizácia Learning through Landscapes koordináciou tvorby tejto príručky a organizáciou školení v spolupráci s dánskym partnerom.

Viac informácií o našej organizácii nájdete na webovej stránke www.ltl.org.uk.

Learning through Landscapes

INAK je občianske združenie, ktoré sa usiluje robiť veci „INaK“, teda pokiaľ možno „**IN**ovatívne **a K**reatívne“. Združenie „INaK“ vzniklo v roku 2014 ako skupina ľudí so skúsenosťami v oblasti využívania inovatívnych prístupov, aktivizujúcich metód a IKT vo vyučovaní, so skúsenosťami v oblasti tvorby didaktických materiálov, projektového riadenia, organizovania školení a ďalších činností vo sfére inovatívneho vzdelávania. Naším cieľom je prostredníctvom našich aktivít podporovať rozvoj ľudských zdrojov.

Zameriavame sa na využívanie inovatívnych prístupov pomocou tvorivých metód vo vzdelávacom procese, pričom pracujeme s rôznymi cieľovými skupinami – deťmi, mládežou i dospelými. Naše projekty podporujú celoživotné vzdelávanie a pomáhajú rozvíjať kľúčové kompetencie učiacich sa. Snažíme sa realizovať naše nápady a zavádzať ich do praxe prostredníctvom miestnych, národných aj medzinárodných projektov, a to zvyčajne v úzkej spolupráci s rôznymi inštitúciami.

Združenie INAK vytvorilo toto partnerstvo na základe výsledkov analýzy potrieb, ktorú sme uskutočnili na Slovensku vo februári 2016 na vzorke 326 učiteliek materských škôl. Až 286 (88 %) opýtaných vyjadrilo záujem o projekt so zameraním na outdoorovú edukáciu. Projekt tiež realizujeme na základe dobrých predchádzajúcich skúseností s podobnými vzdelávacími projektmi.

Do tohto projektu prispelo združenie INAK koordináciou partnerstva a projektového manažmentu, podieľaním sa na tvorbe obsahu príručky, vytvorením online školiacich modulov, ako i ďalších výstupov projektu. Bližšie informácie o nás i o našich aktivitách nájdete na stránkach

www.trochuinak.sk
a tiež na www.zobermavon.sk.

Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity je štátna vysoká škola so sídlom v Prešove. V súčasnosti je ako jediná na Slovensku výhradne špecializovaná na prípravu učiteľov odborníkov pre materské školy, prvý stupeň základných škôl a pre špeciálne školy. Dôležitosť prípravy učiteľov a modernizácia metodických a didaktických postupov najmä v spojitosti so súčasným stavom nášho školstva patria medzi jej prioritné úlohy.

Pedagogická fakulta Prešovskej univerzity pripravuje pedagogických zamestnancov (študentov vysokej školy) na prácu v predškolských inštitúciách, školských kluboch a odborníkov v oblasti kompenzačného predškolského a základného vzdelávania sociálne a kultúrne znevýhodnených detí, pedagógov pre špeciálne školy, zdravotnícke a sociálne zariadenia a zariadenia pre mladých delikventov, a pedagogických zamestnancov pracujúcich s mentálne postihnutými osobami. K postgraduálnemu uplatneniu patria pracovné pozície ako: učitelia základných škôl (prvý stupeň základnej školy), metodológovia základného stupňa vzdelávania, riadiaci a organizační zamestnanci v materských školách, metodológovia a výskumní zamestnanci materských škôl, učiteľky materských škôl pre deti so špeciálnymi potrebami, učitelia základných škôl pre deti so špeciálnymi potrebami, učitelia základných škôl v diagnostických a reedukačných centrách, sanatóriách s liečebným vzdelávaním alebo iných zariadeniach, ktoré poskytujú starostlivosť o psychosociálne znevýhodnené deti a mládež.

Katedra predškolskej a elementárnej pedagogiky a psychológie Pedagogickej fakulty PREŠOVSKEJ UNIVERZITY vďaka svojim odborným skúsenostiam v oblasti výskumu a odbornej prípravy riadiacich a organizačných zamestnancov, metodológov a výskumných zamestnancov materských škôl, ako aj vďaka akademickej expertíze v odvetví starostlivosti a vzdelávania v ranom detstve (ECEC, z angl. Early Childhood Education and Care) podporuje integráciu nového prístupu outdoorovej edukácie do oficiálnej metodiky výučby, čím prispieva k posilneniu kontaktu s rozhodovacími orgánmi v Slovenskej republike a napomáha oficiálnemu uznaniu prístupu outdoorovej edukácie v slovenskej legislatíve aj nad rámec tohto projektu.

Jej úlohou v tomto projekte bolo hodnotenie štandardov výučby outdoorových profesionálov a pomoc s referenčným materiálom pre túto príručku.

www.unipo.sk

RUKKILILLE LASTEAED, je súkromná materská škola z Estónska, ktorá bola založená na jeseň roku 2009. Materská škola má 198 detí vo veku dva až sedem rokov, ktoré sú rozdelené do deviatich skupín. Našou prioritou je spĺňať základné požiadavky školského vzdelávacieho programu v Estónsku a realizovať to hravou formou a pomocou alternatívnych pedagogických metód. Za prioritu sme si stanovili vzdelávanie prostredníctvom hodnôt estónskych tradícií prírodného vzdelávania, čím zvyšujeme povedomie detí o našej tradičnej kultúre, a prostredníctvom pohybu a aktivít s ďalším dôrazom na prácu v oblasti podpory zdravia.
Tento cieľ dosahujeme tým, že poskytujeme prostredie plné úcty a dôvery, ktoré kladie vysoké očakávania na podporu rozvoja jednotlivca a umožňuje rozpoznávať talenty presahujúce hranice akademických kvalít. Prostredie, v ktorom môžu žiaci prejavovať svoju lásku k učeniu, lásku k životu – miesto, kde môžu vynikať a žiariť.

Naši zamestnanci sú dobre pripravení a práca ich veľmi baví. Využívajú prvky rôznych metód, ako je napríklad Projektové vyučovanie, Krok za krokom, Daltonský plán, Metóda dobrého štartu, Sherborneovej metóda atď. Máme tiež odborné skúsenosti v oblasti umenia, práce so sociálnymi zručnosťami, IKT, folklóru či outdoorovej edukácie.

Úlohou estónskej materskej školy v tomto projekte bola pomoc s tvorbou obsahu príručky, poskytnutie fotodokumentácie a videí pre inšpiráciu ostatných a šírenie projektu v pobaltských krajinách.

www.rukkilill.eu

RUKKILILLE LASTEAED

Stockholmsgave Centrum, Dánsko, je outdoorová materská škola v blízkosti Kodane, ktorá sa zameriava na outdoorovú edukáciu a vzdelávanie v prírode, pričom o svoje poznatky sa delí s dánskymi i zahraničnými inštitúciami. Má skvelé skúsenosti v oblasti teoretickej i praktickej outdoorovej edukácie a lesných škôlok, ako aj s integráciou tohto prístupu do oficiálneho školského vzdelávacieho programu v krajine.

Deti, ktoré chodia do tejto materskej školy, sa každý deň stretnú v centre hlavného mesta a odtiaľ ich odvezie autobus na vidiek. Tam ich čaká „prírodná škôlka" – dom so spoločenskými miestnosťami, kuchyňou, toaletami, kanceláriou a veľkou záhradou/ihriskom. Materská škola má 70 detí vo veku tri až šesť rokov a 10 učiteľov. Deti sú rozdelené do troch zmiešaných vekových skupín, pričom v každej skupine je 23 detí a traja učitelia/pedagógovia. Škôlka je otvorená celoročne od pondelka do piatku od 7.00 h do 17.30 h. Je to štátne zariadenie a funguje v súlade s dánskymi zákonmi a právnymi predpismi.

Materská škola sa zameriava/profiluje na outdoorovú edukáciu a vzdelávanie v prírode a väčšina jej aktivít prebieha vonku. Poskytuje kvalitné vzdelávacie prostredie a učiteľov, ktorí majú vysokoškolské vzdelanie v oblasti vývinu detí, ako aj vedomosti a skúsenosti v oblasti lesných škôlok a outdoorovej edukácie. Materská škola sa často delí o svoje skúsenosti a prax s inštitúciami v Dánsku a iných krajinách. Jej predstavitelia sú pevne presvedčení o tom, že pre vývoj detí a proces ich učenia je najlepšie vonkajšie prostredie.

V rámci projektu ZOBER MA VON škôlka Stockholmsgave prispela k tvorbe tejto príručky a školeniam pre učiteľov.

http://stockholmsgavecentrum.kbhbarn.kk.dk/FrontEnd.aspx?id=643403

KONGERIGET

VED SØERNE

Strom života, Slovensko je mimovládna nezisková organizácia, ktorá už takmer 35 rokov pôsobí v oblasti environmentálnej výchovy a zachovania kultúrneho dedičstva na Slovensku. Jej hlavnou cieľovou skupinou sú deti z materských a základných škôl a mládež ako taká. Týmto skupinám poskytuje služby v podobe vytvárania rôznych programov zameraných na environmentálnu výchovu na všetkých úrovniach, ako sú rôzne ochranárske podujatia, publikačné činnosti, environmentálne súťaže a mnoho ďalšieho.

V súčasnosti organizácia spolupracuje so 150 materskými či základnými školami v celej krajine, čím sa zameriava na viac ako 7 000 školopovinných detí. Environmentálna outdoorová edukácia ako taká je na školách na Slovensku povinná medzipredmetová téma, no v súčasnosti k nej nie je na školskom trhu k dispozícii žiadny dôkladne prepracovaný učebný a metodický materiál.

Interná sieť Stromu života, ktorú v súčasnosti tvorí 185 materských a základných škôl, sa zameriava na integráciu environmentálnych štúdií do vzdelávania, skúsenosti s vývojom materiálov pre učiteľov, organizáciu školení pre učiteľov a vydávanie časopisu „Stromáčik“ o environmentálnych otázkach a prírode pre deti predškolského veku. Tým všetkým prispieva k riadeniu kvality projektu a rozširovaniu aktivít na Slovensku.
V rámci tohto projektu organizácia Strom života prispela k tvorbe námetov na vonkajšie aktivity, koordinovala grafický dizajn a zabezpečila tvorbu videí.

www.stromzivota.sk

STROM ŽIVOTA®

OBSAH

Úvod
Projekt Zober ma von 1
1) Inšpirujte sa 9
2) Prečo práve „Zober ma von“ 11
3) Prvé kroky na úvod alebo skôr, než začnete 14
4) Vnímanie dieťaťa 19
5) Úloha pedagogického zamestnanca materskej školy 35
6) Vonkajší priestor a okolité prostredie 45
7) Ako prekonať prekážky a byrokraciu 65
8) Aktívna úloha rodičov a opatrovníkov 76
9) Dôkazy a hodnotenie 80
10) Riadenie a koordinácia outdoorového prístupu 83
11) Pozitívny prístup k rizikám a výzvam 94
11a) Naša právna a morálna povinnosť zabezpečovať riziko 96
11b) Pozitívnosť je nákazlivá 99
11c) Vykonávacie predpisy a prax 103
11d) Priaznivé prostredie na podstupovanie rizík 105
11e) Komunikácia 107
12) Poďakovanie 110

1) Inšpirujte sa

Zatvorte oči a predstavte si svoje detstvo... Čo ste ako dieťa robievali najradšej? Bolo to vnútri, alebo vonku?

Mnohí z nás si v spomienkach predstavia vonkajšie prostredie, meniace sa počasie a zmyslové zážitky, keď sme si užívali voľnosť a tešili sa spolu s ostatnými. Cieľom tejto knihy je umožniť i dnešným deťom vytvárať si takéto spomienky v bezpečnom a radostnom vonkajšom prostredí, vďaka ktorému budú schopné v maximálnej miere využiť svoj potenciál.

Keď sú tieto zážitky dobre naplánované, bezpečne riadené a prispôsobené tak, aby uspokojovali potreby každého dieťaťa, môžu podľa anglickej inšpekčnej skupiny pre vzdelávanie (OFSTED 2008):

- zlepšiť akademické výsledky
- vytvoriť akýsi most k učeniu na vyššom vzdelávacom stupni
- rozvíjať zručnosti a samostatnosť dieťaťa v rôznych typoch prostredia
- urobiť výchovu a vzdelávanie príťažlivejšími a dôležitými v živote ľudí
- podporovať v deťoch princípy aktívneho občianstva a ochrany životného prostredia
- pestovať tvorivosť
- poskytovať príležitosti pre neformálne vzdelávanie prostredníctvom hry
- zmierniť problémy so správaním a zlepšiť dochádzku
- stimulovať, podnecovať a zvyšovať motiváciu
- rozvíjať schopnosť vyrovnať sa s neistotou
- poskytovať výzvy a príležitosti
- podstupovať prijateľnú mieru rizika
- zlepšiť postoj mladých ľudí k vzdelávaniu.

Deti v mnohých európskych krajinách sú dnes častokrát odkázané tráviť väčšiu časť dňa vo vnútri (interiéri) zariadení detskej starostlivosti, kým sú ich rodičia v práci, a preto je namieste zamyslieť sa nad tým, či nepotrebujú tráviť viac času vonku. Prostredníctvom zdieľania príkladov dobrej praxe si uvedomujeme hodnotu, ktorú čas strávený vonku prináša. Vraciame sa k naplneniu základných potrieb dieťaťa.

V **Dánsku** sa rozmohla koncepcia vidieckych prírodných škôlok a dnes ich je v krajine viac ako 50 (Oficiálny Štatistický

úrad 2017). Prírodné („outdoorové“) materské školy propagujú svoje služby tým, že deti v nich trávia značné množstvo času – ak nie všetok – vonku v prírodnom prostredí.

Vo **Veľkej Británii** sme svedkami nárastu outdoorovej edukácie detí prostredníctvom vládneho rámca predškolského vzdelávania, ktorý zdôrazňuje potrebu detí mať možnosť tráviť čas vonku. Zariadenia sa inšpirovali rôznymi outdoorovými prístupmi (metodicko-didaktickými postupmi, ktoré sa venujú pobytu detí vonku); jedným z príkladov sú prírodné škôlky (lesné škôlky), ktoré sa zrodili zo škandinávskych škôlok.

Na Slovensku *Vyhláška č. 527/2007 (Vyhláška 2007), § 7 písm. b)* ustanovuje, aby režim každého dňa v predškolskom zariadení a v prevádzkarni pre starostlivosť o deti predškolského veku organizoval riadiaci pracovník materskej školy/ pedagogický zamestnanec materskej školy, ktorý dozrie na to, aby: deti strávili vonku najmenej dve hodiny dopoludnia a dve hodiny popoludní, v závislosti od dĺžky pobytu detí v predškolskom zariadení alebo v prevádzkarni pre starostlivosť o deti predškolského veku, a to počas celého roka a za každého počasia. Pobyt vonku je možné skrátiť alebo vynechať v prípade mimoriadne nepriaznivých poveternostných podmienok, ako je víchrica, prudký dážď, teploty pod -10°C či nadmerné znečistenie ovzdušia.

V **estónskych materských školách** je veľmi dôležité byť vonku každý deň. Deti trávia vonku najmenej štyri hodiny denne, dopoludnia a popoludní pred odchodom domov. Von chodia v každom počasí. V Estónsku je veľmi dôležité robiť všetko vonku. Rôzne činnosti ako hudba, gymnastika, všetky vzdelávacie aktivity, stravovanie, ako aj väčšina ďalších činností – to všetko prebieha vonku, mimo triedy.

Takže ich tiež len jednoducho musíme zobrať von!

2) Prečo práve „Zober ma von“?

ČO Z TOHO MAJÚ DETI?

- *Vyššie sebavedomie*
- *Lepšie komunikačné a sociálne zručnosti*
- *Zvýšenie motivácie*
- *Lepšiu schopnosť riešiť problémy*
- *Zvýšenie telesnej aktivity*
- *Lepšiu predstavivosť a tvorivosť*
- *Množstvo objavov*
- *Starostlivý postoj k prírode a životnému prostrediu*
- *Zlepšené zdravie*

Ak teda chcete mať spokojné a zdravé deti, Zoberte ich von!

NAŠA VÍZIA

Boli by sme radi, keby deti v celej Európe, za pomoci odborníkov a rodičov, chodili von každý deň. Deťom do šesť rokov sa preto snažíme poskytovať kvalitnejšie možnosti hier a učenia sa pri pobyte vonku.

Úrad verejného zdravia vo Veľkej Británii uskutočnil výskum duševného zdravia detí (Public Health England 2013), ktorý ukázal, že „čas strávený hraním počítačových hier má výrazný a negatívny vplyv na zdravie mladých ľudí“. Domnievame sa, že ich to zároveň oberá o čas, ktorý by mohli tráviť vonku, kde majú viac telesnej aktivity.

PREČO PRÁVE „ZOBER MA VON“

Sme presvedčení, že...

Pre dieťa:

- Zobrať deti von je naliehavou potrebou a nevyhnutnou súčasťou ich každodenného života.
- Hra je základné právo každého dieťaťa a je podmienkou pre telesné i duševné blaho všetkých detí.
- Deti potrebujú mať kontakt s prírodou kvôli svojej budúcnosti.
- Deti potrebujú skúmať svet samy aj spoločne s ostatnými deťmi. Získajú tak väčšiu samostatnosť a stanú sa tvorivejšími a odolnejšími.
- Pri pobyte vonku smú deti robiť hluk aj byť ticho, hýbať sa aj robiť neporiadok.

Pre pedagogického alebo riadiaceho zamestnanca materskej školy:

- Vyššie uvedené skutočnosti umocňuje profesionálne usmernenie detí zo strany pedagogického alebo riadiaceho zamestnanca.
- Deťom prospieva, keď sú s pedagogickými zamestnancami materských škôl, ktorí chápu ich potrebu byť vonku. Títo odborníci majú skúsenosti s rôznymi druhmi hier, ktoré sú pre deti zábavné, takže deti chcú byť potom vonku aj z vlastnej vôle. Dlhší aktívny pobyt vonku navyše prospieva ich zdraviu.
- Dĺžka jednotlivých pobytov vonku by mala zohľadňovať čas, ktorý deti potrebujú na rozvinutie hry, a po istom čase by sa mali pravidelne vracať do svojho priestoru. Pedagogickí zamestnanci materských škôl vytvárajú pravidelné návyky, ktoré sú zároveň dostatočne flexibilné na to, aby im umožnili sledovať a meniť plány zodpovedajúce reálnym potrebám detí.
- Takéto dynamické a flexibilné plánovanie umožňuje deťom rozvíjať kritické myslenie a tvorivosť a posilňuje ich odolnosť. Je potešujúce vidieť, keď sa deti samé rozhodnú vrátiť k nejakej činnosti a rozvíjajú svoje predstavy a vnímanie toho, ako fungujú veci a svet okolo nich, alebo keď využijú nejakú hračku či pomôcku iným, tvorivým spôsobom.
- Pobyt vonku prospieva aj samotným pedagogickým zamestnancom. Prináša im menej stresu, viac radosti a takisto ako u detí, prospieva ich zdraviu.

- Pobytom vonku sa zároveň zlepšujú aj ich odborné kompetencie.

Pri pobyte vonku však musíme dbať na to, aby naše plány neobsahovali príliš veľa času, ktorý deťom organizujú dospelí.

Príroda a vonkajšie prostredie:

- Vonkajšie prostredie podporuje a zároveň rozširuje zážitky z triedy, kam môžeme priniesť prírodné materiály, ale tiež umožňuje pracovať s nimi vonku. Okrem toho vonku v otvorených priestoroch si deti užijú viac telesnej aktivity, v dôsledku čoho sa následne zlepšuje ich správanie vnútri.
- Deti musia mať kontakt s prírodou a zároveň potrebujú množstvo rozmanitých zážitkov z bežného života: musia sa napríklad zašpiniť, dozvedieť sa niečo o práci, ktorá sa vykonáva vonku, mať priestor na skúmanie možností svojho tela a jeho pohybu.
- Osobitý charakter vonkajšieho prostredia rozširuje skúsenosti detí vďaka neustále sa meniacim možnostiam, ktoré vytvára prirodzený svet okolitej prírody.
- Prirodzené vonkajšie prostredie stimuluje pohyb, tvorivosť a rozvoj i takých zručností, ktoré vnútorné prostredie neumožňuje.
- Hry vonku podporujú primerané riziko, ponúkajú adrenalín a výzvy všetkým deťom, čo zabezpečuje, že sú prirodzene inkluzívne. Pedagogickí zamestnanci materských škôl umožnia teda deťom pobytom vonku naplno sa rozvíjať a napredovať.

Rodičia a komunita:

- V otázke postoja k vonkajšiemu prostrediu zohrávajú dôležitú úlohu aj rodičia detí a miestna komunita. Pedagogickí zamestnanci materských škôl môžu spolupracovať s rodičmi v rámci partnerstva, a napomôcť tak rozvoju pozitívneho správania u detí - napríklad keď spoločne dovolia deťom umazať sa blatom alebo hrať sa v daždi či snehu.

3) Prvé kroky na úvod alebo skôr, než začnete

Kým sa pustíte do čítania ďalších častí tejto príručky, ponúkame vám zopár tipov:

V každej kapitole nájdete:

Referenčnú časť **Vedeli ste?** odkazujúcu na teoretické súvislosti a výsledky výskumov, ktoré podporujú prax, vrátane popisu zdravotných prínosov pobytu vonku.

VEDELI STE?

Je dokázané, že keď sa rodičia a vzdelávacie zariadenia v USA aktívne zapojili do toho, aby deti chodievali von, zlepšili sa ich dosiahnuté výsledky „Rodičia môžu a mali by umožňovať svojim deťom pravidelne tráviť čas vonku, no vzdelávacie zariadenia budú taktiež musieť zintenzívniť svoje úsilie. Keď sa tak stane, budú produkovať vzdelanejších študentov, ktorí budú lepšie pripravení pre život." (Coyle 2010)

Čo sme sa naučili od našich škótskych partnerov

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 17

Trojročný Ryley sa bál „všetkého okolo seba". Keď bol medzi ľuďmi, vždy pevne stískal otcovu ruku. Otec sa obával synovej reakcie, keď ho privedie k nám na naše „lesné dni". Zmena, ktorá sa udiala s chlapčekom po niekoľkých týždňoch, bola potešujúca. Zdalo sa, že keď Ryley prešiel vstupnou bránou a vošiel do nášho zeleného priestoru, zmenila sa celá jeho osobnosť: zrazu prekypoval sebadôverou a zaviedol skupinku detí na najlepšie miesto, kde sa dajú chytať chrobáky. Aj otec si všimol, že keď sa Ryley hrá v lese, je ako vymenený, a odvtedy chodia na toto miesto čo najčastejšie aj s celou rodinou.

Vďaka tomu, že Ryley a jeho otec Pete prišli na naše „lesné dni", objaja pochopili, aké dôležité je tráviť čas vonku, a Pete navyše videl pozitívny účinok, ktorý mali tieto chvíle na jeho syna.

Pete sa stal významnou súčasťou našich pravidelných pobytov vonku a naviedol aj ostatných rodičov, aby sa pridali k rodinám, ktoré berú svoje deti von do miestneho zeleného priestoru a trávia tam spolu príjemné chvíle. Vplyv pobytu vonku na Ryleyho sebadôveru, a tým aj na jeho učenie, bol enormný. Bol by Pete vzal svojho syna von sám od seba aj vtedy, keby mu s tým škôlka nepomohla? - Jeho odpoveď znela, „Nie"... Keď sa Pete porozprávа s ostatnými rodičmi o tom, čo jeho rodina získala tým, že sa pridala k našej skupine, bude to omnoho prínosnejšie, ako keby im o tom mali rozprávať a presviedčať ich učiteľky.

77

PRIAZNIVÉ PROSTREDIE

Rodičia sa musia cítiť vítaní a my sme zistili, že skvelý spôsob, ako ich zapojiť do vonkajších aktivít, je spoločne vonku variť a robiť oslavy. Skúste napríklad zorganizovať príjemný večer pod holým nebom, kde môžu deti oslavovať a sprevádzať rodičov po svojom vonkajšom areáli. Alebo choďte raz za školský rok všetci spolu na výlet - napríklad na vychádzku, piknik či návštevu miestnej farmy: deti tak budú mať skvelú príležitosť predstaviť rodičom svojich kamarátov.

TECHNIKY A NÁPADY

Ak poskytnete rodičom (v prípade potreby) nepremokavé oblečenie, môže to odstrániť prvotné zábrany. Zážitok z pobytu vonku musí byť predsa príjemný aj pre nich. A nezabúdajte ani na starých rodičov. Pokiaľ to je možné, dovoľte rodičom rezervovať si areál materskej školy na vlastné podujatie pre deti a ak je to vhodné, využívajte ho aj ako priestor pre komunitné aktivity.

78

Časť **Prípadová štúdia projektu Zober ma von** , ktorá prináša súhrn niektorých najdôležitejších zistení dánskych, estónskych, britských a slovenských partnerov.

Zaujímavé veci sa môžete dozvedieť v časti **Techniky a nápady**. Ponúka prehľad nápadov a postupov, ktoré partneri využívajú na zlepšenie svojej outdoorovej praxe (napríklad ako si Dáni chlebom, syrom a ovocím udržiavajú dostatočne vysokú hladinu energie, ktorá im vydrží počas celého pobytu vonku).

Prostredníctvom referencií a odkazov nájdete ďalšie obrázky a odkazy na zdroje na webových stránkach a prípadové štúdie detí i zamestnancov materských škôl, ktorí v rámci výchovy a vzdelávania trávia čas vonku a v prírode.

Rôzne východiskové body

cesty, ktorými sa môžete vybrať

Partnerstvo projektu Zober ma von chápe, že každý z nás začína v inej etape svojej cesty. Táto príručka je preto určená na podporu rôznych úrovní odborných znalostí a skúseností. Môžete si ju pokojne prečítať od začiatku do konca, no pre ostatných je tu zopár návrhov, ktoré sa vám môžu zísť, keď budete chcieť svoje deti zobrať von:

Ak ste v tomto smere nováčik

Môžete začať napríklad rýchlym prehľadom fotografií publikovaných v tejto príručke, ktoré by vás mohli inšpirovať pri práci. Potom by sme vám odporúčali prečítať si kapitoly **Prečo práve „Zober ma von“ a Úloha pedagogického zamestnanca materskej školy**, kde sa bližšie dozviete, aká je vaša úloha pri pobyte vonku. Možno ste ako čitateľ tejto príručky ešte len čerstvým absolventom, prípadne ešte študujete; v takom prípade sa vám môžu zísť príklady praktického využitia odporúčaných teórií v častiach „**Vedeli ste?**“. Dúfame, že táto príručka sa stane vaším spoločníkom, po ktorom radi siahnete, keď budete pracovať na rozvíjaní svojej praxe. A keď budete potrebovať nápady na konkrétne aktivity, pozrite si naše **stránky venované aktivitám** na webovej stránke www.takemeoutproject.eu.

Pre odborníkov, ktorí si chcú urobiť reflexiu na svoju prácu, ďalej rozvinúť svoju outdoorovú prax a rozšíriť pobyt vonku

Vrelo vám odporúčame prečítať si kapitolu **Prečo práve „Zober ma von“** a pouvažovať nad tým, prečo vlastne využívate vonkajšie prostredie. Keď budete častejšie chodiť von, celkom prirodzene zistíte, že si budete musieť podrobnejšie pozrieť **Úlohu pedagogického zamestnanca materskej školy a Vnímanie dieťaťa** pri pobyte vonku, ako aj skutočnosť, aké používame **Dôkazy a hodnotenie** práce, ktorú vykonávame vonku. Môžete sa zamyslieť nad tým, aké nesie práca a pobyt vonku so sebou **Riziká a výzvy**, alebo sa spolu s kolegami pokúsiť **Prekonať prekážky a byrokraciu**, s ktorými sa stretávate. Dúfame, že naše **Techniky a nápady** vám pomôžu v ďalšom obohatení vašej praxe!

Ak hľadáte ďalšiu inšpiráciu, ako by ste mohli ešte lepšie alebo zaujímavejšie využívať pobyt vonku, skúste popremýšľať nad témami v poliach „Vedeli ste?“, ktoré sú uvedené na každej strane, a nad tým, ako súvisia s vašou praxou. Alebo si pozrite naše online **vzdelávacie moduly a aktivity**, ku ktorým sa takisto dostanete prostredníctvom webových stránok www.takemeoutproject.eu.

Pre skúsených koordinátorov outdoorových aktivít

Ak ste skúsený pedagogický zamestnanec materskej školy, zopakujme si spoločne **Prečo práve „Zober ma von“** a dôvody, prečo s deťmi chodíme von a čo tým chceme dosiahnuť. Môže vám to pomôcť pri vašej **Úlohe riadiaceho zamestnanca materskej školy**. V tejto kapitole nájdete ďalšie priame odkazy na tvorbu predpisov a podporu vašich pedagogických zamestnancov. Veľmi užitočná môže byť pre vás aj kapitola **Vonkajší priestor a okolité prostredie**, ktorá skúma, ako by ste mohli zvládnuť realizáciu väčších zmien vo vašich vonkajších priestoroch.

Keďže koordinátori sa zodpovedajú aj externým orgánom, môžu byť pre vás užitočné aj kapitoly **Dôkazy a hodnotenie** a **Aktívna úloha rodičov a opatrovníkov**. Možno vás zaujmú aj naše **Techniky a nápady**, ktoré vám pomôžu v ďalšom obohatení vašej praxe.

Samozrejme, že ako koordinátor budete mať povinnosti a zodpovednosť za skupinu, takže keď si urobíte prehľad celej príručky, môže vám to pomôcť usmerniť ostatných tak, aby ste sa postupom času rozvíjali všetci spoločne.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA #1

Ako sa vlastne nazývame?

V Dánsku sa pedagogickí pracovníci materských škôl nazývajú pedagógovia a majú vzdelanie a kvalifikáciu na prácu v rôznych zariadeniach poskytujúcich deťom starostlivosť. Na Slovensku a v Estónsku sú to pedagogickí zamestnanci materských škôl (v rámci nich učitelia MŠ) a vo Veľkej Británii sú osoby pracujúce s deťmi mladšími ako štyri roky známi pod označením pedagogickí pracovníci materských škôl, zatiaľ čo pracovníci s deťmi vo veku päť až šesť rokov sa označujú ako učitelia základného stupňa. Partneri tohto projektu sa zhodli na tom, že všetky tieto osoby sú „pedagogickými zamestnancami materských škôl“, a tak ich aj označujeme v tejto príručke.

4) Vnímanie dieťaťa

ÚVOD

V **Dánsku** existuje dlhoročná tradícia prírodných škôlok. V tejto krajine sa materské školy všeobecne tešia veľkej podpore; materskú školu navštevuje až 97 % všetkých dánskych detí.

Dánske vidiecke škôlky pôvodne vznikli pre sociálne a ekonomicky znevýhodnené rodiny, ktoré žili vo väčších mestách, najmä v Kodani. Jedným z dôvodov otvorenia takéhoto druhu škôlok bolo rozšíriť kapacitu materských škôl, a skrátiť tak vtedajšie dlhé poradovníky.

Čoskoro sa ukázalo, že tento druh škôlky dobre funguje. V týchto zariadeniach sa totiž pozorovali blahodarné účinky na zdravie detí; deti boli odolnejšie voči bežným chorobám a celkovo sa zlepšil ich pocit zdravia a duševnej pohody.

U detí sa zároveň rozvíjali lepšie pohybové i sociálne zručnosti a zlepšila sa aj ich predstavivosť. Zvýšilo sa ich povedomie o prírode a v dôsledku toho sa zlepšil aj ich pocit zodpovednosti voči nej.

Koncepcia prírodných škôlok na vidieku sa ďalej rozrastala a dnes ich je v Dánsku vyše 50.

V tejto severskej krajine existuje silná tradícia vzdelávania pedagogických zamestnancov materských škôl až po stupeň vysokej školy. Cieľom je vytvoriť čo najlepšie prostredie a podmienky pre rozvoj detí.

Táto tradícia výrazne ovplyvnila dnešné lesné škôlky a jasle vo **Veľkej Británii** a britská vláda dnes odporúča, aby mali všetky deti v rámci svojej každodennej predškolskej výchovy možnosť chodiť von.

História outdoorovej edukácie v **Estónsku** ďaleko presahuje to, čo vidíme dnes. Hoci samotný termín „outdoorová edukácia" sa používa len od roku 2003, v podstate bol vždy prítomný v tom, čo robíme. V súčasnosti sa len vynakladá
väčšie úsilie na to, aby sme do našej outdoorovej praxe a pobytu vonku vniesli viac cieleného vzdelávania a zodpovednosti.

V Estónsku znie definícia vzdelávania v prírode takto: „Outdoorová edukácia je vzdelávanie v reálnom prostredí, pričom využívame všetky zmysly, možnosť vlastného zážitku, delíme sa s ostatnými o to, čo sa učíme, a ďalej to vyučujeme".

Od roku 2003 je „outdoorová edukácia" v Estónsku systematickejšia. Školy a materské školy každoročne oslavujú 14. apríl ako začiatok sezóny outdoorového vzdelávania.

Sme presvedčení o tom, že deti v estónskej materskej škole s dobrou outdoorovou edukáciou a plnohodnotným využívaním pobytu vonku sú sústredenejšie a odolnejšie a budú sa vedieť lepšie prispôsobiť svojmu okoliu. Základy pre život sa budujú už v materskej škole, a preto je najdôležitejšie formovať u detí lásku k prírode a učiť ich vážiť si ju už v ranom veku.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 2

Slovenská perspektíva z pohľadu skúsenej predškolskej pedagogičky PaedDr. Moniky MIŇOVEJ, PhD.

Na Slovensku vznikli prvé inštitúcie pre deti predškolského veku už v roku 1829. Od roku 2008 sú materské školy opäť súčasťou školského systému a nie predškolskými zariadeniami. V súčasnosti navštevuje materskú školu 91,19 % detí predškolského veku (159 081 detí), o ktoré sa stará 14 777 učiteľov v 2 959 materských školách. Do roku 2020 by malo v rámci prípravy na školské vzdelávanie navštevovať materskú školu 95 % detí vo veku štyri až šesť rokov (Minedu 2017).

Materské školy realizujú výchovu a vzdelávanie podľa vlastného školského vzdelávacieho programu, ktorý musí mať vlastné ciele a tematické zameranie/profil. V školskom roku 2012/2013 malo vo svojom programe zaradenú environmentálnu výchovu 75,13 % zo 197 materských škôl, ktoré preverila Štátna školská inšpekcia. Keďže inšpekcia nebola vykonaná vo všetkých materských školách v krajine, predpokladá sa, že počet materských škôl s vlastnými cieľmi a zameraním na environmentálnu výchovu je oveľa vyšší. (Uváčková 2013, s. 23-33)

Ďalšie dokumenty Ministerstva školstva SR upozorňujú na povinnosť umožniť deťom tráviť čas vonku. Materské školy sú zapojené do rôznych projektov, ako je napríklad „Zelená škola“ a organizujú aktivity ako napríklad Deň Zeme, kde sa snažia rozvíjať všetky stránky kognitívnych, sociálno-emocionálnych a psychomotorických schopností detí prostredníctvom priamej skúsenosti v prostredí prírody.

Niektoré materské školy majú aj koordinátorov environmentálnej výchovy a environmentálne kluby a učitelia sa v tejto oblasti vzdelávajú na rôznych seminároch, praktických kurzoch, konferenciách, alebo štúdiom literatúry.

Materské školy na Slovensku vykonávajú outdoorové aktivity na školských dvoroch, v neďalekej prírode alebo počas zdravotných/rekondičných týždňových pobytov v školách v prírode. V roku 2017 bolo na Slovensku približne 22 lesných škôlok, tie však nie sú súčasťou školského systému a fungujú len na úrovni občianskych združení a iných zoskupení.

Ustanovenie o pobyte vonku a jeho podmienkach možno nájsť v § 7 písm. b) Vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 527/2007 Z.z. o podrobnostiach o požiadavkách pre zariadenia pre deti a mládež: (b) deti majú stráviť vonku denne najmenej dve hodiny dopoludnia a dve hodiny popoludní, v závislosti od dĺžky pobytu detí v predškolskom zariadení alebo v prevádzkarni pre starostlivosť o deti predškolského veku; pobyt vonku je možné skrátiť alebo vynechať v prípade mimoriadne nepriaznivých meteorologických podmienok, ktorými sú víchrica, prudký dážď, teploty pod -10°C, alebo pri nadmernom znečistení ovzdušia.

VEDELI STE?

V rámci outdoorovej edukácie na **Slovensku** – aktívneho učenia sa vonku v prírodnom prostredí – Herinková (2017) uvádza tieto najčastejšie prínosy pre deti:

1. Deti sú zdravšie.
2. Neskôr majú lepšie známky v škole.
3. Deti si zlepšujú svoje komunikačné schopnosti.
4. Outdoorová edukácia prispieva k budovaniu a upevňovaniu komunity.
5. Deti si vytvárajú pozitívne spomienky na prírodu a získavajú nové zručnosti.
6. Outdoorová edukácia vytvára svoju vlastnú kultúru.

Dánske predškolské vzdelávanie vychádza z perspektívy detí a je inšpirované viacerými staršími filozofmi, ako bol Rousseau či Fröbel. Veľká časť úvah na túto tému v skutočnosti prebehla až po druhej svetovej vojne. (Srogoň 1986)

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) zastával názor, že deti sa naučia oveľa viac samy, prostredníctvom vlastných zážitkov a skúseností. Považoval tiež za dôležité, aby sa deti učili a rozvíjali vlastným tempom. Rousseau tvrdil, že dieťa je hodnotou samo osebe.

Dánsku pedagogiku ovplyvnil aj **Friedrich Fröbel** (1782-1852). Inšpirovaný Rousseauom taktiež rozvinul vlastné myšlienky, ako je napríklad osobitný dôraz na hru, ako deti uvažujú o svojich zážitkoch z hry a že sa to deje iba vtedy, keď na veci aktívne pôsobia.

Fröbelove myšlienky zdôrazňujú presvedčenie, že deti sa najlepšie rozvíjajú vtedy, keď majú možnosť prejaviť svoju vrodenú povahu v prirodzenom prostredí, vonku v prírode.

Hoci jeho myšlienky sa týkajú vzdelávania a vývoja detí, Fröbel vysvetľuje, že materská škola nie je súčasťou školy, ale je dôležitou súčasťou vzdelávania detí. Výchova a vzdelávanie v spoločnej súčinnosti sú zásadné pre rozvoj dieťaťa, čiže rozvíjať sa má celé dieťa a nielen jeho myslenie alebo len jeho telesná stránka.

Po druhej svetovej vojne ovplyvnili názory na vzdelávanie rôzne filozofie. Tentokrát boli protikladom ľudského útlaku a krutosti, ku ktorým dochádzalo počas vojny. Zámerom bolo vytvoriť taký spôsob výchovy, ktorý by v deťoch posilňoval myšlienky slobody, demokracie a samostatného myslenia.

TECHNIKY A NÁPADY

Najdôležitejšie je dieťa!

Naša súčasná práca je síce inšpirovaná osobnosťami z dejín pedagogiky, no naším hlavným zameraním je dieťa ako celok. Domnievame sa, že keď deti chodia do prírodných škôlok, napomáha to ich celkovému osobnostnému rozvoju.

Všestranný osobný rozvoj

Deti sa najlepšie rozvíjajú vtedy, keď sa im darí a keď sú v kontakte s dospelými, ktorí sa im plnohodnotne venujú. Keď deti zažijú dospelých, ktorí sa o ne zaujímajú, nadobudnú pocit sebaistoty a cítia sa ocenené. To im dodáva odvahu skúmať svet okolo seba. Zároveň ich to núti skúšať a nastavovať vlastné hranice a učiť sa chápať svoju úlohu v rámci spoločnosti, a to tak vo svojom najbližšom okolí a komunite,

ako aj v širšej ľudskej spoločnosti, v ktorej žijú, a vo svete prírody, ktorý ich obklopuje.

Keď v prírodných škôlkach podporujeme celkový osobný rozvoj detí, umožňuje im to rozpoznávať vlastné hranice a obmedzenia. Napríklad keď chce dieťa vyliezť na strom a nikto mu pritom nepomôže, malo by byť schopné poznať vlastnú silu, ktorá mu umožní na strom bezpečne vyliezť, a tiež by malo vedieť odhadnúť, ako vysoko môže vyliezť, aby sa nedostalo príliš vysoko.

Zároveň musíme deti učiť zaoberať sa vlastnými pocitmi, ktoré vznikajú v rámci komunity aj vo vonkajšom prostredí. Pocity sa môžu týkať priateľstiev, súťaživosti, odvahy a mnohých ďalších javov, a preto keď budú deti získavať tieto skúsenosti v bezpečnom prostredí, umožní im to porozumieť im a správne sa rozhodovať v kontexte širšieho spoločenstva.

V rámci výchovno-vzdelávacieho zariadenia majú deti možnosť rozvíjať a skúšať svoj potenciál. Zažívajú, aké je to, keď z nejakej situácie „utečú“, skúšajú stratégie riešenia konfliktov a pomocou zmyslov si osvojujú nové zručnosti. Keď je rámec voľnejší, než poskytuje tradičná materská škola, deti majú možnosť realizovať svoje vlastné nápady a vytvárať vlastné projekty, takže dospelí rovnako ako aj ony samy rozpoznajú ich tvorivosť, ktorá potom posilňuje ich sebavedomie a túžbu po novátorstve.

Psychomotorické zručnosti

Keď sú deti vonku v prírodnej škôlke, stávajú sa silnejšími vďaka telesnému pohybu a používaniu náčinia, ktoré ich má primäť k pohybu. Lezením po stromoch a dvíhaním rôznych palíc, listov, semienok a hmyzu si posilňujú motorické zručnosti. Keď stúpajú po strmých kopcoch a chodia na dlhé prechádzky, zvyšuje sa tým ich vytrvalosť. S rozvojom telesných schopností sa z nich stávajú silní a zdraví jedinci.

Deti sa však vonku nerozvíjajú len na fyziologickej úrovni, ale aj na zmyslovej úrovni, a to prostredníctvom rôznych javov meniacich sa ročných období, ktoré vnímajú na koži alebo čuchom, ako je vôňa lesnej pôdy či prvých jarných kvietkov. Ochutnávajú divo rastúce bylinky, ktoré nájdu v prírode, alebo sa popália na ṕrhľave, z čoho sa ponaučia. Počúvajú štebot vtákov a učia sa rozpoznávať bežné druhy operencov, vďaka čomu získajú aj kognitívne skúsenosti, na základe ktorých budú vedieť od seba odlišovať rôzne zvuky. Taktiež pozorujú, ako sa príroda v priebehu roka mení. Toto všetko poskytuje deťom potrebné skúsenosti a nástroje, ktoré môžu využívať v priebehu svojho ďalšieho vývoja a rastu.

Vďaka týmto skúsenostiam sa naučia lepšie rozumieť svojmu telu a spájať rôzne pocity a vnemy svojho tela a mozgu.

Kognitívne zručnosti

Všetky fyziologické a zmyslové vnemy súvisia zároveň s kognitívnymi zručnosťami. Keď sa kognitívne zručnosti spoja s fyziologickými a zmyslovými, podporuje sa tým rozvoj celej „vzájomne prepojenej siete". K tomuto javu však dochádza v bežnom zariadení dennej starostlivosti v menšej miere ako vonku, nakoľko je interiér pre dieťa i učiteľa vždy limitujúci. Fyziológia a zmysly sa vnútri nestimulujú rovnakým spôsobom ako vonku, v prírode, kde je dieťa viac zamerané na pohyb, vnímanie prostredia a lepšie ovládanie svojho tela, čo je potom výhodou, keď nastúpi do školy, ako aj v jeho neskoršom živote.

Sociálne zručnosti

Keď sú deti vo vonkajšom prostredí či voľnej prírode, podporujú sa tým aj ich sociálne zručnosti. Tie sa môžu rozvíjať len v spoločenstve s inými ľuďmi, ale ak chýba priestor, vývoj bude poznačený konfliktom, pretože v uzavretom priestore deti nemajú možnosť od seba utiecť.

V prírodnej škôlke či počas pobytu vonku je možné stiahnuť sa do ústrania a mať čas popremýšľať o tom, ako by sa dali pokojne zvládnuť rôzne konflikty. A k tomu patrí aj čas na relaxáciu a odpočinok.

Vo Veľkej Británii a v Dánsku je situácia taká, že ak deti potrebujú spať, je možné to zabezpečiť podľa ich potreby. Niektoré deti totiž v danej chvíli potrebujú spať a iné nie, takže je nevyhnutné efektívne „zónovanie" priestoru a organizácia činností, ktorá poskytne deťom individuálny čas na tiché rozjímanie a oddych. Iná je situácia na Slovensku a v Estónsku, kde majú deti určený „povinný" čas na odpočinok, čo neodráža ich individuálne potreby.

Vonku a v prírode sa deti môžu naplno venovať rôznym činnostiam a zážitkom spoločne. To vytvára priestor na budovanie vzťahov medzi nimi a priateľstvá, čo zase podporuje zmysel pre komunitu. Existuje päť najdôležitejších vecí, ktoré deti potrebujú, aby boli vonku spokojné, a to: cítiť sa bezpečne, nemať smäd a hlad, byť v teple a suchu, nemať obavu z toho, ako pôjdu na záchod a necítiť sa nepríjemne so znečistenou plienkou.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 3

Odpočinok - Ako je to u vás?

V **britskom** prostredí sa deti po skončení obeda odoberú do tichého čítacieho kútika alebo iného tichého priestoru vnútri alebo vonku. Deti a bábätká, ktoré si zvyknú po obede pravidelne zdriemnuť, dostanú čas i priestor na spánok, pričom majú k dispozícii rôzne možnosti. Tieto možnosti popoludňajšieho spánku sú odsúhlasené rodičmi, aby odrážali individuálne potreby jednotlivých detí v ich príslušnom vývojovom štádiu. Napríklad jedna mamička si želá, aby jej dieťa kolísali vonku v kočíku, kým iná chce pre svoju ratolesť na odpočinok detskú postieľku v tmavej miestnosti. Vo Švédsku, Dánsku aj Veľkej Británii sa preto často používajú pružné matrace, ktoré možno flexibilne použiť na odpočinok podľa potreby a ľahko prenášať von aj dnu.

Ak si niektoré dieťa potrebuje zdriemnuť v skorších dopoludňajších hodinách, pri dobrom usporiadaní vonkajšieho priestoru sa dá nájsť tiché miesto, ktoré to vonku umožní – hoci deti si občas rady zdriemnu aj v rušnom prostredí. Počas realizácie projektu ZOBER MA VON si naša **estónska** škôlka vytvorila priestor na odpočinok pod vonkajším prístreškom, ktorý je vybavený spacím vakom pre každé dieťa.

V **Dánsku** a v niektorých britských predškolských zariadeniach sa dbá o to, aby deti ukončili aktivity do 15. hodiny, a mali tak čas na rodinu a tiché aktivity, vrátane krátkeho neskoršieho odpočinku, ak ho potrebujú. Takéto skoršie ukončenie činností môže často pomôcť napríklad deťom, ktorým robí problém chodiť na záchod. Deti na Slovensku a v Estónsku oddychujú v rámci povinného odpočinku vždy po obede, vnútri, minimálne 30 minút, pričom majú oblečené pyžamo a zväčša spia v riadnych detských posteliach.

Nové deti

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 4

Nové deti, ktoré prichádzajú do škôlky, budú potrebovať pomoc, kým sa v nej udomácnia. Dozvedeli sme sa, že vo Veľkej Británii a v Dánsku majú rôzne metódy, ktoré deťom pomáhajú prispôsobiť sa novému prostrediu, a to tak vnútri ako aj vonku.

Pre každé zariadenie je dôležité **mať pravidelný režim** a do tohto režimu zaradiť pobyt vonku. Napríklad Jenny z Veľkej Británie zistila, že začínať hneď deň vonku, keď boli deti zvyknuté byť vnútri, nefungovalo a deti boli neposedné. V snahe prekonať tento problém to dnes robia inak: rodičia sa rozlúčia s deťmi vnútri, a potom sa začína pobyt vonku. V Dánsku chodia deti von dopoludnia, keď zjedia desiatu. Riadiaci pracovníci materských škôl možno budú musieť zo strategického hľadiska prispôsobiť denný režim svojho zariadenia tak, aby v dlhodobom horizonte odrážal potreby pobytu vonku a vonkajšieho prostredia.

Niektoré deti potrebujú **jasné hranice, časové i priestorové, a tu môže** pomôcť spolupráca so staršími deťmi. Inokedy môžu potrebovať pomoc dospelých a plánované aktivity. Vo Veľkej Británii sa vonku pri rôznych príležitostiach s obľubou zatĺkajú do zeme vlajky, inde sa spievajú „piesne“ a vytyčujú hranice konkrétnych zón palicami.

Vo Veľkej Británii a v Dánsku sa využívajú tzv. **kľúčové osoby**, ktoré sú dôležité najmä vtedy, keď prídu nové deti a začínajú pobyt v škôlke, či už vnútri alebo vonku. Kľúčová osoba je pedagogický zamestnanec, ktorý je pridelený konkrétnemu dieťaťu, keď v škôlke začína.

Dieťa a dospelý nemusia k sebe navzájom chodiť, ale obaja vedia, že je v prípade potreby k dispozícii, aby im venoval viac pozornosti. Tento zamestnanec je zároveň najdôležitejšou osobou pri komunikácii s rodičmi.

Dočasné hračky – často sú to mäkké, plyšové hračky, handričky alebo cumlíky, ktoré učiteľky v škôlke deťom dovolia, kým sa neudomácnia v novom prostredí. Väčšina detí si po chvíli uvedomí, že ich už pri sebe nepotrebuje.

Buďte pripravení **diferencovať prácu v malých podporných skupinách** tak, aby sa na aktivitách mohli zúčastňovať rôzne deti. Napríklad malý Toby z Veľkej Británie veľmi lipol na svojej kľúčovej osobe, ale keď rozložila na deku dinosaurov spolu s kamienkami a listami, Toby sa pustil do hry a ostatné deti sa k nemu prirodzene pridali. Postupne naberal sebaistotu a o týždeň sa už vybral za ostatnými deťmi trochu ďalej od kľúčovej osoby i deky, čím si rozšíril svoje hranice. Dnes Toby všade pobehuje už i sám a rád chodieva von.

Z neformálnych postrehov riadiacich pracovníkov viacerých zariadení vo Veľkej Británii vyplynulo, že deťom môže trvať až pol roka, kým sa samy vyberú do záhrady alebo na dvor, pokiaľ doposiaľ neboli zvyknuté tráviť čas vonku. V zariadeniach, kde sa od detí očakáva, že budú tráviť čas vonku, je dôležité rešpektovať individuálnu komfortnú zónu dieťaťa a postupne podporovať jeho rozvoj a vzťah k vonkajšiemu prostrediu. Niektoré deti sú zasa pravý opak.

Za normálnych okolností deti s narastajúcou sebadôverou potrebujú menej pomoci zo strany ostatných detí a dospelých.

Zapojte deti do zmien, ktoré robíte v ich vonkajších (ale i vnútorných) priestoroch. Častokrát majú skvelé nápady a vedia, kde sú najlepšie chrobáky alebo kde sú pekné slnečné miesta na pestovanie rastliniek, či kde sa dá najlepšie vonku oddýchnuť.

Ja nechcem gumáky!

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 5

Trojročný Peter z Veľkej Británie chodil do škôlky šesť týždňov, no keď mal ísť von, nikdy si nechcel obuť gumáky ani obliecť nepremokavé oblečenie. Keď sa jeho kľúčová osoba porozprávala s jeho matkou, mamička vysvetlila, že jej syn sa odjakživa nerád teplo obliekal, dokonca ani keď bol maličký, nemal rád, keď ho chcela zavinúť. V škôlke chlapček objavil novú slobodu v tom, že môže sám chodiť na miesto, kde sa hrá. Keď ho potom požiadali, aby si sadol a robil niečo, o čom si myslel, že sám ešte urobiť nedokáže a čo sa mu navyše vôbec robiť nechcelo – napr. obuť si gumáky – tak to úplne odmietal.
Po krátkej úvahe si kľúčová osoba uvedomila, že bude možno lepšie, keď malého Petra jednoducho nechá ísť na pár minút von v oblečení, ktoré nosí vnútri, až kým si sám neuvedomí, že mu asi k úplnému komfortu vonku niečo chýba (zablatí si topánky aj nohavice a zakaždým ich bude treba oprať).
Po niekoľkých takýchto pobytoch vonku chlapček uznal, že je oveľa väčšia zábava, keď môže voľne skákať po kalužiach, a tak mal motiváciu naučiť sa pred odchodom von obúvať si gumáky aj sám. Okrem toho si v škôlke vymysleli pesničky, ktoré si deti spievali, keď sa obliekali a chystali ísť von, aby im to spolu išlo veselšie.

Takže pokiaľ máte vo svojom zariadení malého Petra...

Pripravte gumáky a kabáty či plášte učené na pobyt vonku na vešiaky ku dverám, aby sa k nim deti ľahko dostali.

Popremýšľajte nad oblasťami učenia (nie nad aktivitami), na ktoré je vhodnejší interiér, a pokúste sa ich zrealizovať aj vonku, aby deti objavili niečo, čo vychádza z ich záujmov a schém, ktoré bežne poznajú z vnútorných priestorov. Ak napríklad máte vnútri vytvorený tichý priestor („malý svet"), pokúste sa taký vytvoriť aj vonku. Vyberte bezpečný priestor a rozvrhnite v ňom vonkajšie aktivity tak, aby k nim deti mali samostatný prístup, a na pobyt vonku si spoločne s nimi pripravte aj nejaké občerstvenie.

Blato je hlavnou súčasťou detskej skúsenosti z vonkajšieho prostredia, a preto buďte pripravení na to, že deťom dovolíte zašpiniť sa, vďaka čomu získajú vlastnú skúsenosť v rámci svojho zmyslového vývoja i vývoja imunitného systému. Niekedy musíme presviedčať rodičov o tom, že ich práčkam to naozaj neublíži, pričom deti to posilní.

Buďte trpezliví, samotná cesta je rovnako dôležitá ako jej cieľ. Keďže s novými deťmi strávime zrejme viac času, kým im pomôžeme vychystať sa, máme pre vás zopár tipov, ktoré vám s tým môžu pomôcť: modelujte - precvičte nové aktivity (vrátane chystania sa von); dozrite na to, aby sa nechystala celá skupina naraz – kým pomáhate jednej skupinke detí, pre ostatné vymyslite nejakú činnosť, ktorej sa môžu zatiaľ venovať. A pamätajte, že je úplne v poriadku, keď deti požiadate, aby počkali, kým im pomôžete. Prípadne deťom umožnite, aby si pomohli navzájom.

ROZŠÍRENÁ

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 6

Hygiena a jedlo

K pravidelnému režimu v každom predškolskom zariadení patrí aj pomáhanie deťom s **osobnou hygienou**. Hlavnou prioritou v tomto smere je, aby si deti pred jedlom a po vykonaní potreby vždy poriadne umyli ruky.

VEDELI STE?

V Dánsku začínajú každý deň chlebíkom so syrom, a potom si deti umyjú ruky. Takéto posilnenie im vystačí až do veľkého teplého obeda.

Vo Veľkej Británii je denný režim rôzny, no vo všeobecnosti majú deti v priebehu dopoludnia k dispozícii ovocie a toast/opekaný chlebík alebo krekry so syrom, a potom okolo poludnia buď dostanú obed, alebo si zjedia vlastný, ktorý si priniesli so sebou.

Deti v materských školách **na Slovensku** dostávajú desiatu, teplý (varený) obed, ktorý pozostáva z polievky a hlavného jedla, a popoludní olovrant v závislosti od dĺžky ich pobytu v materskej škole.

Deti **v estónskych materských školách** jedia trikrát denne. Na raňajky majú väčšinou ovsenú kašu a mliečne polievky a okrem toho sendvič s malým vitamínovým dipom. Na obed im kuchári pripravia hlavný chod alebo polievku s dezertom. Ako večerné jedlo si deti môžu dať ľahšie občerstvenie, napríklad rôzne šaláty, záviny alebo zmes zeleniny.

Vo Veľkej Británii musia mať všetky zariadenia aspoň jedného zamestnanca so vzdelaním v oblasti hygieny stravovania.

Medzi obľúbené jedlá, ktoré deti rady jedia vonku, patria napríklad:

Rýchle a jednoduché

- Hrozienka a sušené ovocie
- Praclíky
- Syr
- Rôzne druhy čerstvého ovocia
- Pukance – už hotové upražené
- Sušienky
- Chlieb
- Horúca čokoláda alebo polievka v termoske
- Voda a džús alebo mlieko
- Bylinkové čaje

Pripravené na ohni (teplé)

- Pečené banány alebo jablká
- Palacinky
- Pukance
- Horúca čokoláda
- Ovocie s teplou polevou
- Ohrievané mexické placky
- Mini pizza
- Polievka
- Tyčinky
- Chlieb
- Zapekané jedlá
- Cestoviny
- Hrianky

Vo všetkých krajinách si deti sadajú k obedu spoločne. Samy sa rozhodnú, kam si sadnú, a sedia v malých sociálnych skupinkách, kde sa môže lepšie rozprúdiť rozhovor. Odporúča sa, aby učiteľky sedeli spolu s deťmi a podľa možnosti s nimi aj jedli, a boli tak pre ne vzorom dobrých stravovacích návykov a konverzačných zručností.

Vykonávanie potreby vonku – nad čím môžete pouvažovať:

Možný problém	***Možné riešenie***
Deti s plienkami	Vezmite si von (na dvor alebo do záhrady) prebaľovaciu podložku a tašku s náhradnými plienkami - neprerušujte hru a neponáhľajte sa dnu alebo domov.
Deti, ktoré používajú nočník, alebo deti, ktoré samy chodia na záchod (v zariadení)	Veďte ich k tomu, aby aj počas pobytu vonku používali záchod vnútri ako zvyčajne.
Deti, ktoré používajú prenosný nočník, a sú mimo zariadenia	Posmeľte ich, aby použili nočník, alebo aby sa vycikali do kríkov (v krajnom prípade).
Deti, ktoré samy chodia na záchod, a sú mimo zariadenia	Posmeľte ich, aby sa vycikali do kríkov, mimo priestorov určených na hranie (vyznačte priestor), alebo ak ste na mieste, kde to nie je vhodné, vyčleňte nejaký priestor ako dočasný záchod. Výkaly potom vždy vezmite so sebou, prípadne inak zabezpečte ich likvidáciu.

Zabezpečte pedagogickým zamestnancom aj deťom vonku vodu a mydlo na umývanie rúk.

REFLEXIA - OTÁZKY NA ZAMYSLENIE

Prečítajte si reakcie učiteľky MŠ na nedávnu návštevu v dánskom predškolskom zariadení:

Bolo úžasné vidieť, aké sú deti zo škôlky vonku pokojné, zdravé a šťastné. Vonku mali skvelú príležitosť skúmať, objavovať a byť aktívne.

Svoje dieťa by som dala do škôlky, ktorá využíva pobyt vonku, a s radosťou by som v takejto škôlke pôsobila aj ako učiteľka. Hovorí sa, že krása spočíva v jednoduchosti, a tu to bolo úplne zjavné. Deti netreba nútiť do toho, aby prijímali obrovské množstvo informácií, ale treba ich nechať voľne sa prejavovať a byť samými sebou, zatiaľ čo my ich máme len usmerňovať. Všetko, čo dieťa robí a zažíva vonku, je preňho veľmi poučné a prispieva to k jeho rozvoju. Veľmi sa mi páčilo, že deti sú v rámci výchovy už od najútlejšieho veku v kontakte s realitou.

Myslíte si, že by ste také niečo mohli povedať aj o svojom zariadení? Čím sa vaše zariadenie odlišuje od popisovaného?
Koľko času vo vašom zariadení v rámci bežného dňa strávia deti v priemere:

- pod vedením dospelých, ktorí im organizujú činnosť
- vonku
- činnosťami, ktoré sú súčasťou pravidelného denného režimu
- voľnou hrou?

Ako by sa dal predĺžiť čas, ktorý si organizujú deti, aby mohli vonku rozvíjať svoje záujmy a hru?
Ako by sa dal lepšie využívať váš vonkajší priestor, ak chcete u detí podporiť:

- spánok
- hygienu/chodenie na záchod
- výživu?

Ako pomáhate novým deťom vonku?

5) Úloha pedagogického zamestnanca materskej školy

ÚVOD

Kedy ste boli naposledy vonku a užili si naplno prírodu? Aký to bol zážitok? Aké okamihy vám najviac utkveli v pamäti? Bolo to pre vás obohacujúce? Tak prečo by ste nemali dovoliť svojim deťom alebo deťom, s ktorými pracujete, aby zažívali pobyt vonku a prírodu aj ony?

Je vďačné tráviť čas s deťmi a sledovať ich vývoj, ale do akej miery si uvedomujete, čo robíte, keď ste s nimi? O čom sa zhovárate so svojimi kolegami, keď ste pri deťoch? Hráte sa spolu s deťmi? Ako podporujete ich rozvoj a zážitky z učenia sa vonku?

Pedagogickí zamestnanci materských škôl majú osobitnú a dôležitú úlohu v oblasti prípravy a rozvoja detí. Vlastným príkladom im môžu ukázať, koľko radosti, príležitostí, výziev, skvelých zážitkov a mnoho ďalšieho prináša čas strávený vo svete prírody. Ako profesionál musíte pracovať so sebou, so svojím vlastným porozumením, so svojím štýlom vyučovania a dívať sa na prírodu a vonkajšie prostredie ako na prostredie plné nekonečných možností na hry a vzdelávacie aktivity. Možno nemáte s využívaním vonkajšieho a prírodného prostredia žiadne skúsenosti – ale nemajte obavy – úplne postačí, ak máte odhodlanie, záujem a energiu skúšať nové a odlišné spôsoby výučby a vykonávania rôznych činností. Na to, aby ste zobrali deti von, nemusíte byť expert, stačí mať len otvorenú myseľ, tešiť sa z toho, čo robíte, a uvidíte, že aj vy sa niečo naučíte – a navyše deťom sa to bude náramne páčiť.

Domnievame sa, že vaším prvým krokom ako profesionála je pochopiť holistický prístup – vnímať dieťa ako „celú bytosť“, s jeho vlastnou vôľou, myslením, chápaním, vlastným spôsobom prejavu a ako jedinečnú osobnosť s rôznymi schopnosťami. Na vývoj dieťaťa treba nazerať zo širšej perspektívy, kde všetko má nejaký vplyv a každá schopnosť je dôležitá: telesná, intelektová, emocionálna, tvorivá i duševná.

Úlohou profesionála je motivovať, angažovať sa, mať pozitívny prístup a ukázať, že príroda a vonkajšie prostredie je skvelé a bezpečné miesto, kde sa dá hrať a zaujímavo tráviť čas. Deti by mali mať priestor i čas na vytváranie vlastných zážitkov a skúseností a vašou úlohou ako odborníka je rozvíjať ich zvedavosť, porozumenie a hru. Na druhej strane si tiež myslíme, že okrem voľnej hry riadenej deťmi, dôležité je aj vytváranie vzdelávacích aktivít, ktoré prebiehajú

pod odborným vedením. Ďalšou dôležitou úlohou je zodpovednosť za vytváranie prostredia, ktoré je pre dieťa stimulujúce a motivujúce a v ktorom môže rozvíjať všetky svoje schopnosti a zručnosti, vrátane sociálnych, telesných, emocionálnych, tvorivých a jazykových. Prírodné, vonkajšie prostredie má všetky tieto atribúty, a preto ich jednoducho využite a choďte von!

Jednou z najdôležitejších vecí je, aby ste vy sami boli zvedaví – ste totiž vzorom. Ak prejavíte vlastný záujem a zvedavosť, deti budú zvedavé tiež. Nemusíte byť expert na život vonku, no musíte sa sami zaujímať, mať v sebe zvedavosť a vôľu skúmať, bádať a žasnúť nad prírodou a nad všetkým, čo vidíte a cítite, aj keď neviete, čo to je. Ak napríklad nemáte žiadne znalosti o chrobákoch, hmyze či drobnej zveri, môžete začať tým, že pôjdete s deťmi von, obrátite kameň, pozriete sa pod listy, alebo sa trochu pohrabete v zemi. Nájdete tam drobné zvieratká – prezrite si ich, zdvihnite a odfoťte. Spolu s deťmi si môžete čítať knižky o prírode alebo na internete vyhľadať viac informácií o hmyze a chrobákoch, ktoré ste našli – kde žijú, čím sa živia, koľko majú nôh a krídel atď. Takto sa vy aj deti spoločne učíte o prírode a začínate jej rozumieť. Ako vzor možno budete musieť aj sami čeliť strachu, pokiaľ nie ste zvyknutí tráviť čas vonku a necítite sa dobre v prírode alebo so zvieratami: ak sa napríklad bojíte pavúkov, čo znamená, že keď nejakého zbadáte, začnete kričať a utečiete, deti pravdepodobne urobia to isté. Preto radšej začnite s tým, čo vám je príjemné. Vždy začínajte s úspechom.

VEDELI STE?

Z Talianska sa rozšíril prístup **Reggio Emilia** (Pound 2005), ktorý nazerá na pedagogického zamestnanca materskej školy ako na „spoluučiaceho sa" a spolupracovníka dieťaťa a ktorého úlohou je umožňovať deťom samostatný prístup do dobre rozvrhnutých vonkajších priestorov (vrátane naturalizovaných oblastí), čím sa podporuje ich slobodné myslenie. Maria Montessori sa taktiež domnievala, že úloha pedagogického zamestnanca materskej školy by mala byť zameraná skôr na napĺňanie potrieb jednotlivca než na plnenie učebného plánu.

Ruský psychológ Lev Semionovič Vygotskij (Pound 2005) hovorí, že deti majú tzv. zónu proximálneho vývoja, kde potom dokážu – za pomoci učiteľky materskej školy – samostatne nadobudnúť nejakú zručnosť, ktorá bola predtým nedosiahnuteľná. Dieťa možno ešte bude potrebovať trochu pomoci zo strany učiteľky, kým si bude vedieť samostatne a sebaisto vziať, čo potrebuje, a bude si musieť svoju zručnosť zdokonaľovať opakovaním a upevňovaním. Samostatný prístup k zdrojom a možnosť voľby zvyšujú vnútornú motiváciu dieťaťa.

Adams (2006) navrhuje, aby pre sociálno-konštruktivistickú pedagogiku platili tieto zásady:

- Zameriavať sa na samotný proces učenia, nie na jeho výsledok a výkon.
- Vnímať učiacich sa ako aktívnych spolutvorcov obsahu a procesu poznania.
- Vytvoriť medzi pedagogickým zamestnancom materskej školy a deťmi vzťah, založený na myšlienke poradenstva a usmerňovania, nie výučby a direktívneho prikazovania.
- Zapájať učiacich sa do úloh, ktoré sa považujú za konečné samy osebe a ktoré majú hodnotu samy osebe.
- Podporovať hodnotenie ako aktívny proces odhaľovania a potvrdzovania spoločného porozumenia.

Tento druh prístupu sa zameriava na „učenie prácou", kde učiteľky materskej školy kladú deťom otázky pri vykonávaní nejakej činnosti, aby u nich podporili uvažovanie. Konštruktivistický prístup sa odkláňa od tradičnejšieho pohľadu na výučbu, v rámci ktorého učiteľky deti učia a potom ich skúšajú. Konštruktivistický prístup zahŕňa experimentovanie a riešenie problémov a deti aktívne vnímajú zmysel učenia sa, keď sa zaoberajú chybami a problémami. „Hoci vedomosti nesú so sebou fakty a správanie, v hlbšom zmysle znamenajú pochopenie a deti si aktívne budujú svoje chápanie prostredníctvom interakcie s fyzickým a spoločenským svetom." (Kahn 1999)

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA #7

Naša úloha v práci

V jednom z našich predškolských zariadení **vo Veľkej Británii**, ktoré práve zaviedlo využívanie vonkajšieho lesného prostredia, pracovala učiteľka Tina (23), ktorá nemala nepremokavé nohavice. Keď ich začala nosiť jej nadriadená Joan, odpozorovala to od nej a čoskoro mali z jej nového návyku osoh aj deti, pretože keď išli do lesa, Tina si mohla kľaknúť na zem. Zároveň jej bolo teplo a príjemne, takže sa cítila pohodlnejšie a uvoľnenejšie. Tina tak dala najavo, že premýšľala o svojich návykoch pri pobyte vonku a Joan to ocenila. Buďte príkladom pre svojich kolegov, choďte von, cíťte sa príjemne a užite si to! Vaši kolegovia sa k vám s najväčšou pravdepodobnosťou tiež pridajú!

V dánskych škôlkach, ktoré primárne využívajú pobyt vonku, majú zamestnancov, ktorým hovoria „letci". Pedagóg, ktorý má v daný deň službu „letca", má na ramenách označenie - lietadielko urobené z kartónu a je počas dňa k dispozícii jednak ostatným zamestnancom, no predovšetkým deťom, keď potrebujú akúkoľvek pomoc, napríklad pri potrebe, alebo si narazili koleno, potrebujú nejakú hračku, alebo keď sa im jednoducho len zíde ďalší pár rúk. Všetci pracovníci v škôlke majú vo svojom dennom pláne presné úlohy a v základných úlohách a pozíciách sa pravidelne striedajú. Dokonca i pri varení.

V materských školách v Estónsku pripadajú na jednu skupinu detí tri dospelé osoby. Všetky tri sú deťom k dispozícii celý deň. V jednej skupine je jedna učiteľka, ktorá zodpovedá za rôzne aktivity, a dvaja asistenti, ktorí učiteľke pomáhajú a po celý čas sú k dispozícii deťom. K dispozícii máme špecializovaných učiteľov hudby a gymnastiky. Zatiaľ čo učitelia robia väčšinu aktivít v malých skupinách, asistenti sa hrajú alebo trávia čas s ostatnými deťmi. Snažíme sa deti usmerňovať tak, aby boli samostatnejšie a aby aj samé objavovali a skúmali svet okolo seba.

ROZŠÍRENÁ

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 8

Príroda a tvorivosť

Zamyslenie riaditeľa dánskej prírodnej škôlky Sørena Emila Markepranda - Centrum Stockholmsgave, Lyngby, Dánsko

V našom zariadení, ktoré leží neďaleko Kodane, sme v ostatných rokoch zaznamenali narastajúci záujem o outdoorovú edukáciu a lesné škôlky. Máme návštevníkov zo Španielska, Talianska, Nemecka, Anglicka, USA, Kanady, Austrálie, Kórey, Číny atď. Inšpiruje ich škandinávsky prístup k vzdelávaniu a rozvoju, v ktorom je viac voľnosti, hry a zábavy a ktorý sa zameriava na vytváranie celoživotne sa vzdelávajúcich ľudí. Dánsko je v ostatných rokoch vysoko hodnotené za to, že jeho obyvatelia sú najšťastnejšími ľuďmi na svete, a to vyvoláva ešte väčší záujem o predškolské i outdoorové vzdelávanie – a o to, čo Dáni vlastne robia. Čím sú obyvatelia tejto malej krajiny takí jedineční? Dáni sú známi svojím novátorstvom a kreativitou – čoho dôkazom je aj ich najslávnejšia značka LEGO, ktorá je stelesnením hravosti a tvorivosti.

Keď máme v materskej škole návštevníkov, častokrát skončíme pri rozhovore o detskej tvorivosti a tvorivej pedagogike, a z toho vznikne zaujímavá diskusia o tom, čím môže tvorivosť, vonkajšie prostredie a príroda prispieť k rozvoju detí. Podľa môjho chápania je prírodný prvok sám osebe tvorivý, a preto vonku existuje nekonečné množstvo možností, ako byť tvorivý. Príroda je nepredvídateľná a neustále sa mení – život v nej si preto vyžaduje neustálu pozornosť

a vzťah k tomu, čo sa deje. Keď je dieťa v prírode, napríklad na prechádzke v lese, musí nájsť na zemi chodníček, aby mohlo pokračovať v ceste, odhaliť súvislosti medzi tým, kde sa nachádzame a kam ideme. Neexistuje žiadny urbanista ani architekt, ktorý by vopred rozhodol o tom, kam pôjdeme, ale je tu dieťa, ktoré môže rozhodnúť o tom, čo je dôležité a potrebné. Vyžaduje si to viac kreativity a zároveň to stimuluje mozog. V prírode a vonku sa všetko neustále mení, a preto je potrebné, aby dieťa konalo inak, a keď dieťa koná inak ako obvykle, získava nové skúsenosti a podnety pre tvorivé myslenie. A to považujem za „tvorivú tvorivosť" – nachádzanie nových spôsobov rozmýšľania, konania, a tým aj chápania sveta.

V Dánsku považujeme hru detí za veľmi cennú z hľadiska ich učenia ako aj rozvoja a vytvárania dôležitých zručností pre život. Pri hre vonku si dieťa cibrí reč, posilňuje kognitívne a emocionálne chápanie, spoločenskú interakciu a mnohé ďalšie stránky svojej osobnosti. Keď sa dieťa hrá vonku, neustále objavuje nové veci. Svet a širšie spoločenstvo sú toho súčasťou a menia hru rozhovormi o rolách, pravidlách a podobe hry. Počas tejto interakcie dieťa mení uhol pohľadu a celý proces si vyžaduje, aby bolo kreatívne vo svojom chápaní ostatných aj sveta ako takého, aby neustále tvorilo a pritom interagovalo s ostatnými deťmi – pretože tvorenie počas interakcie s ostatnými je pre mňa dôkazom, že človek tvorivo premýšľa. Prírodné prostredie je fantastické a maximálne podnecuje tvorivé myslenie, pretože ponúka nekonečné možnosti, je v ňom priestor pre telesné cvičenie a deti sa môžu hrať s prirodzenými, prírodnými materiálmi a rôzne ich tvarovať.

V našej dánskej prírodnej škôlke cielene nemáme veľa hračiek, takže deti používajú

na všetko možné napr. paličku – môže to byť meč, lopata, auto, vareška, ceruzka, lietadlo, náradie – áno, stačí len tvorivo myslieť – palička môže byť takmer hocičo. Príroda je sama o sebe studnica pokladov a ponúka nekonečné možnosti tvorivého prejavu. Všade navôkol sú voľne dostupné prírodné materiály, ktoré môžu stimulovať detskú tvorivosť. Sú tu listy, palice, kamene, šišky, gaštany, kvety, všetky živly – množstvo rôznych farieb, tvarov atď. Skrátka množstvo zdrojov, ktoré používate v tvorivých dielňach a na ktoré vynakladáte peniaze, sa dá nájsť voľne v prírode. Príroda podporuje našu zvedavosť, zlepšuje nápady a podnecuje nás k inému mysleniu.

Tvorivosť je to, čo budeme potrebovať v budúcnosti, aby sme sa dokázali prispôsobiť životu – teda aby sme mali schopnosť nachádzať nové spôsoby žitia, chápania sveta, využívania materiálov, nové spôsoby myslenia – schopnosť inovovať – vnímať život a svet po novom. Našou úlohou je vytvoriť prostredie, ktoré bude stimulujúcejšie pre celé dieťa, a podľa nášho názoru je najlepším miestom, kde sa môžu deti rozvíjať a učiť, práve prírodné prostredie.

Tvorivosť - možnosť prejaviť sa - cítiť a tvoriť

PRIAZNIVÉ PROSTREDIE

Čo máme na mysli pod pojmom vonkajšie a prírodné prostredie? Pre účely tejto príručky hovoríme o prírodných a materiálnych zdrojoch, ktoré ponúkame na podporu rozvoja detí z hľadiska sociálneho, fyzického, akademického a emocionálneho. Príklady hier vonku aj vonkajších priestorov na učenie v konkrétnych zariadeniach sa výrazne líšia a cieľom tejto kapitoly je napomôcť vašej praxi bez ohľadu na to, či ste v situácii, že nemáte žiadny vlastný vonkajší priestor, alebo máte k dispozícii priamo les aj s farmou. V každom prípade, všetky deti je možné a aj potrebné zobrať von!

Skôr, ako začneme, majte na pamäti, že ak ste vonku vy a vaši kolegovia spokojní a sebaistí, pomôže vám to vytvoriť priaznivé prostredie i pre deti. Preto nezabúdajte, že vždy sa musíte pohodlne usadiť a znížiť sa na výšku detí. Musíte tiež dbať o to, aby ste aj pri práci vonku mali možnosť urobiť si prestávku na nápoje a toaletu a aby ste boli aj vy sami oblečení primerane k počasiu. Navyše v letných mesiacoch možno budete vonku potrebovať zabezpečiť tieň a uprostred zasneženej zimy zasa teplo.

REFLEXIA - OTÁZKY NA ZAMYSLENIE

Uveďte príklad prostredia vo vašom bezprostrednom okolí, ktoré vám príde na um ako možné vhodné, keď premýšľate o ideálnych/ možných aktivitách s deťmi vonku.

Keď uvažujete o svojej outdoorovej praxi, môžete si položiť napríklad tieto otázky:

1. Aké mám k dispozícii prostredie, ktoré môžem využiť na outdoorový prístup?
2. Je to školský dvor? Park? Lúka či les?
3. Ako často ho využívam?
4. Je toto prostredie ľahko alebo ťažko dostupné?
5. Ak je ťažko dostupné, čo sa dá urobiť, aby sa prístup uľahčil?
6. Kde sa momentálne v oblasti využívania tohto prostredia nachádzam?
7. Kde sa v tomto priestore nachádzam fyzicky?

8. Aký to má dopad na deti? Vidím na všetko a všetkých? – Ak nie, prevezme túto úlohu kolega?
9. Cítim sa sebaisto v tom, čo s deťmi robíme? – Ak nie, čo ma trápi a s kým sa o tom môžem porozprávať?
10. Aké pravidlá máme vonku?
11. Prečo máme tieto pravidlá?
12. Môžeme niektoré z týchto pravidiel zrušiť? Je prípadne vhodné zaviesť nové pravidlo?
13. Ako zabezpečím, aby som v komunikácii s deťmi i kolegami vo vzťahu k vonkajšiemu prostrediu používal pozitívnejšie vyjadrenia?
14. Som v komunikácii s deťmi dôsledný?
15. Majú všetky deti možnosť ísť von?
16. Môžem zvýšiť počet detí, ktoré majú možnosť hrať sa vonku?
17. Koľko prebieha u nás aktivít pod vedením dospelých vonku a ako môžem u detí podporiť i samostatnú činnosť a hru vonku?
18. Môžem vonku podporiť aj rozvoj ich reči a komunikačných schopností?
19. Máme k dispozícii vonku materiál, ktorý môžeme používať?
20. Ako dokumentujem to, čo vidím a robím s deťmi vonku?

21. Majú deti čas rozvinúť svoju hru a učenie a opätovne sa k nim vonku či vnútri vrátiť?
22. Prebiehajú aktivity pod vedením dospelých správnym tempom?
23. Stanovujem reálne očakávania?
24. Ktoré fyzické prostredie najlepšie vyhovuje výsledku, ktorý chcem s deťmi dosiahnuť?
25. Ako môžem v záujme zlepšenia podpory detí pri pobyte vonku spolupracovať s rodičmi a kolegami?
26. Ako využívate vonkajšie prostredie pri plánovaní?
27. Využívajú vaši kolegovia vonkajšie prostredie pri plánovaní?
28. Ako sa správajú deti vnútri, keď sa vrátia zvonku?
29. Čo nosíte oblečené do práce? Je to vhodné a dostatočne pohodlné na pobyt vonku v každom počasí?
30. Aké oblasti vášho školského vzdelávacieho programu by sa dali zábavnou formou vyučovať vonku?
31. Prečítali ste si kapitolu „Vonkajší priestor a okolité prostredie“?

6) Vonkajší priestor a okolité prostredie

ÚVOD

Či už ste zariadenie s malým alebo žiadnym vonkajším priestorom, alebo máte k dispozícii zalesnenú oblasť, existuje množstvo spôsobov, ako zabezpečiť, aby deti mali možnosť chodiť von a do prírody. V tejto kapitole preskúmame hlavné spôsoby, ako by ste mohli rozšíriť svoje pobyty vonku bez ohľadu na veľkosť vášho vonkajšieho priestoru. Nevieme vám povedať, čo bude najvhodnejšie práve pre vás, no dúfame, že táto kapitola vám pomôže a usmerní vás tak, aby sa vám podarilo vo svojom zariadení dosiahnuť to, čo zamýšľate. Pamätajte, že ako pedagogickí zamestnanci materských škôl najprv plánujeme a konáme, a potom robíme reflexiu a hodnotíme.

Kde sa momentálne nachádzame?

Pri plánovaní dbajte na to, aby ste venovali dostatok času preskúmaniu svojich vonkajších priestorov. „Kde sa momentálne na vašej ceste nachádzate?“ Vaším cieľom je zistiť, čo vám už dobre funguje, ako aj to, čo sa dá ešte zlepšiť v záujme rozvoja detí a ich učenia sa.

Začnite pozorovaním tvaru a veľkosti rôznych fyzických priestorov a určite ich existujúce alebo potenciálne možnosti využitia. Všímajte si významné prvky krajiny, ako sú napríklad veľké plochy výsadby, hlavné trasy, prístupové miesta. Kde svieti slnko a kam padá tieň? Ktorým smerom zvyčajne fúka vietor? Máte tu prvky, ktoré využívate neustále, a iné, ktoré ste nevyužili ešte nikdy? V akom stave sa všetko nachádza? Je potrebné niektoré veci vonku vymeniť alebo opraviť? Podporujú aktuálne prvky, ktoré máte vonku k dispozícii, tvorivosť detí?

Počúvajte a sledujte všetkých dospelých vo vašom zariadení, vrátane rodičov, aby ste zistili, čo si myslia o vonkajšom priestore a ako ho momentálne využívajú.

Pozorujte aj deti – na aké miesta chodia a čo tam robia? Sú v areáli miesta, kam chodia nerady?

Keď už v tom budeme zbehlejší, schéma „plánovať – konať – hodnotiť“ už bude flexibilnejšia a vy si uvedomíte, že dokážete pozorovať a plánovať aj počas samotného pobytu vonku. Nezabúdajte si tieto okamihy dynamického plánovania zapísať do svojich reflexií a nebojte sa nechať deti, aby samy utvárali svoj vonkajší priestor a podobu svojich pobytov vonku.

SWOT Analýza

Silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 9

Ponúkame vám nástroj, ktorý môžete použiť na analýzu toho, kde sa v procese využívania vášho pobytu vonku a vonkajšieho prostredia momentálne sami nachádzate.

Silné stránky

napr.

- Sára nesmierne rada chodí von.
- Tomáškovo správanie je po pobyte vonku lepšie.
- Jakubkov dedko je záhradník a ponúkol sa, že bude pracovať s deťmi.
- Neďaleko je veľký les.
- Aspoň jeden kolega je milovník prírody.
- Rodičia Sáry sú milovníci prírody/športovci, ktorí by mohli podporiť naše úsilie, keď začneme s pobytmi vonku...
- Po pobyte vonku deti vždy všetko zjedia.

Slabé stránky

napr.

- Chodíme von len vtedy, keď je teplo.
- Niektorí zamestnanci neradi chodia von.
- Deti nemajú vhodné oblečenie na pobyt vonku.
- Deti si nerady obliekajú odevy do dažďa a vlhkého počasia.
- Nie všetci rodičia detí s ich pobytom vonku súhlasia.
- Neviem, ako vyriešiť...
- V našej MŠ máme len malý asfaltový dvor.

Príležitosti

napr.

- Blízko škôlky máme park, kam sa dá poľahky dôjsť peši.
- Vonku za bránou máme menšiu betónovú plochu.
- Rodičia Sáry by nás pravdepodobne v pobyte vonku podporili a možno by vedeli presvedčiť i ďalších rodičov.

Ohrozenia

napr.

- Ostatní používatelia lokality si budú želať, aby sme si vonku nenechávali žiadne veci.
- Rodičia sa boja o deti, keď sú vonku.
- V pobyte vonku nebudem mať dostatočnú podporu zo strany vedenia MŠ.
- Nebudem deti vedieť vonku dostatočne zaujať tak, aby ich to bavilo.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 10

Kde by sme chceli byť?

V Dánsku má každá materská škola vytvorený svoj vlastný profil, čo znamená, že na otázku, čo by v nej deti robili, dokáže poskytnúť dôveryhodné odpovede, ktoré sa týkajú týchto oblastí:

- Celkové vzdelávacie ciele
- Požiadavky školského vzdelávacieho programu
- Prístup k využívaniu materiálov a ďalších zdrojov
- Typ a rozsah vonkajšieho priestoru, ktorý je prístupný
- Prístup jednotlivých škôlok k výučbe a učeniu sa vonku
- Úloha dospelých

Takto by to napr. mohlo vyzerať:

Škôlka s prírodným profilom	Škôlka s hudobným profilom
Oblasti školského vzdelávacieho programu napĺňame vonku.	Na oblasti školského vzdelávacieho programu sa zameriavame pomocou piesní. Každý náš zamestnanec hrá aspoň na jeden hudobný nástroj.
Zamestnávame ľudí, ktorí nadšene chodia von a majú vzťah k vonkajším aktivitám.	Naše deti majú kontakt s hudbou po celý čas, čo sú s nami.
Deti sú vonku každý deň a trávia tam väčšinu dňa.	Robievame predstavenia pre rodičov a venujeme sa spievaniu.
V záhrade mávame pracovné večierky s rodičmi detí.	Hudbu si nosíme do každého prostredia, v ktorom pracujeme.
Pobyt vonku využívame na podnecovanie tvorivosti.	

Od tohto by sa malo odvíjať plánovanie vašej práce vonku. Budete musieť popremýšľať nad tým, aký by mal vonkajší priestor vytvárať pocit, akú atmosféru chcete navodiť, ako bude váš priestor vyzerať a aký bude vyvolávať dojem. Aké bude obsahovať prvky a zdroje? Ako sa v tomto priestore môže odrážať étos vášho zariadenia z hľadiska spôsobu jeho využívania?

TECHNIKY A NÁPADY

Ak si na outdoorové hry a aktivity upravujete vlastný priestor (napr. školský dvor alebo neďaleký park), skúste napríklad svojim malým pomocníkom pripraviť klipové dosky a perá, aby sa na dizajnérov s vami mohli zahrať vonku v rámci „role play". Vezmite von bábiku alebo plyšového medvedíka a požiadajte deti, aby vám ukázali, kde by sa bábika/medvedík chceli hrať, kde by sa mohli vyhrievať na slniečku, kde by mohli oddychovať a počúvať rozprávky, pestovať kvety/bylinky/mrkvičky, kadiaľ vedie ich obľúbená prechádzková trasa okolo areálu, alebo kde je najlepšie miesto na preteky autíčok, spúšťanie sa dolu kopcom, alebo kde sa dá najlepšie vyliezť na kopec? Posmeľte deti, aby vám s týmito pozorovaniami pomohli – nech si vytiahnu dáždniky a ukážu vám, kde je dobré vlhké alebo teplé miestečko.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 11

Širšie vplyvy na vývoj dieťaťa

V Dánsku a vo Veľkej Británii začínajú hodinu vonku tým, že sa detí spýtajú, čo nové by chceli vedieť robiť – pričom majú na pamäti, že ich skúsenosti budú obmedzené tým, čo už robili predtým. Možno ich budete chcieť zasvätiť do niečoho, čo ešte nikdy nerobili, no nezabudnite pokračovať v rozvoji toho, čo ich už robiť baví. Otázky kladené deťom môžu byť všeobecnejšieho charakteru, napríklad:

- Čo najradšej robíte vonku, keď ste vo vašej škôlke?
- Čo najradšej robíte vonku, keď ste doma alebo s rodičmi či kamarátmi?

Túto techniku je možné zopakovať na konci aktivity a doplniť o vyjadrenia detí, keď sa podelia o to, čo v priebehu nej robili. Je to zároveň skvelý spôsob, ako rozšíriť ich rozumové a rečové schopnosti v niektorej z oblastí školského vzdelávacieho programu.

TECHNIKY A NÁPADY

Ako sa tam dostaneme?

Ako pedagogickí zamestnanci materských škôl robíme po skončení aktivity reflexiu toho, ako aktivita prebiehala a tieto zistenia využívame pri plánovaní nasledujúcej. Skúste vo svojej reflexii o pobyte vonku pouvažovať nad nasledovným:

Čo sa podarilo?
Ako by sa dal váš priestor vhodne rozčleniť („zónovať“) tak, aby hlučné a aktívne prvky neprehlušovali tichšie miesta?

Dbajte na to, aby deti mohli ľahko prechádzať z jedného priestoru do druhého a pri východe z budovy im dajte priestor, aby sa mohli na chvíľu poobzerať, kým sa rozhodnú, čo chcú robiť a kam pôjdu.

Nájdite spôsoby, ako do svojho priestoru začleniť prírodu – ak nemáte dostatok miesta na pestovanie rastlín, prineste predmety zvonka, napríklad na jar vetvičku rozkvitnutej čerešne alebo na jeseň gaštany. Nezabudnite ísť von a do prírody vždy, keď je to možné, majte pritom otvorené oči, srdce i myseľ a používajte aj všetky ostatné zmysly!
Veľmi dôležité sú úložné priestory a uskladnenie vecí. Ak máte možnosť uložiť veci a pomôcky vonku, zvýšite tým pravdepodobnosť, že sa budú častejšie používať.

Kde potrebujete priestor na sedenie, či už individuálne alebo v malých skupinách? Ako by sa dal prispôsobiť na sedenie?

Popremýšľajte nad tým, či nepotrebujete tieň a prístrešok, či by mal byť skôr dočasný, ako napríklad slnečník či celta, alebo radšej trvalejší, ako napríklad pergola či altánok.

Máte vonku vodovodný kohútik? Ak nie, kde v areáli by bolo najvhodnejšie umiestniť ho, spolu s ostatnými prvkami? Musíte si pred odchodom von plniť fľaše s vodou?

Ak máte medzi budovou a vonkajším priestorom možnosť voľného pohybu, možno by bolo užitočné pouvažovať nad znižovaním tepelných strát, možnosťou dozoru vnútri i vonku a osadením dverí tak, aby si do nich deti neprivreli prstíky.

Využívajte vonku i vertikálne priestory – múry, ploty, ohrady, živé ploty, konštrukcie – najmä ak máte veľmi malý priestor. Môže ísť napríklad o obrázky či slová na stenách, debničky na uskladnenie hračiek alebo popínavú fazuľu na plote.

Máte niečo, čo by si mohli deti samé upraviť? Napríklad pieskovisko, blatovú kuchyňu alebo voľné hračky na spoločné stavanie bunkra?
Aká pozornosť sa venuje mladším deťom? Majú niečo, na čo môžu vyliezť a chodiť po tom? Majú k dispozícii vhodné hračky na hryzenie a priestor v blízkosti svojich kľúčových dospelých, kde sa budú cítiť bezpečne? Možno by ste mohli pouvažovať nad tým, že im pripravíte deku s košíkom plným pokladov, na previsnuté stromy zavesíte dekorácie, na ktoré sa môžu pozerať, alebo im zabezpečíte rôzne materiály, ktoré podnecujú zmysly, ako je piesok, voda, kašovitá hmota či varené cestoviny, s ktorými sa môžu hrať.

NÁPADY NA AKTIVITY VONKU

Zmeny vo vašom plánovaní

Ak chcete častejšie chodiť von, zmeny, ktoré budete musieť vykonať vo svojej súčasnej praxi, môžu byť celkom jednoduché. Alebo, ak vám to dovolia peniaze, môžete sa pokúsiť aj o väčšie zmeny v rámci okolitého priestoru či krajiny. Nižšie uvádzame niekoľko východiskových bodov, ktoré vám pomôžu chodiť s deťmi častejšie von.

Popis priestoru	Choďte von
Žiadny vonkajší priestor	Otvorte okná, aby ste vpustili dnu trochu vzduchu a prirodzeného prostredia. Chodievajte na prechádzky do miestneho parku alebo navštevujte zaujímavé budovy ako knižnice, múzeá, kostoly či iné zariadenia. Organizujte výlety na miesta, odkiaľ sa dá ísť do prírody. Organizujte aktivity, ktoré budú prebiehať pod vedením rodičov a podnietia ich i deti k tomu, aby chodili častejšie spolu na prechádzky a hrali sa vonku spolu so svojimi rodinami. Nižšie si pozrite tipy na krabice s pomôckami, ktoré si môžete vziať so sebou do parku. (Čo tak napríklad zobrať batoh a vložiť doň všetko potrebné? Deti vám s tým tiež rady pomôžu.)

Malý vonkajší priestor, ktorý je potrebné upratať, zbaliť a odložiť	Vyššie uvedené Plánujte si aktivity, pri ktorých budete používať jednoduché krabice s hračkami a pomôckami uvedenými nižšie. Snažte sa rozčleniť hru v rámci zón tak, aby jeden druh hry neprehlušoval inú, napr. aby hlučný priestor nebol hneď vedľa priestoru na spanie alebo oddychovej zóny, kde sa rozprávajú príbehy a čítajú rozprávky. Ak je to možné, vytvorte priestor, v ktorom sa budú nachádzať črepníkové rastliny a plochy na pestovanie rastlín, alebo domčeky pre malé zvieratká (rybičky, škrečky, korytnačky, králiky, psíky atď.)
Malý alebo žiadny vonkajší priestor s veľkou poľnohospodárskou pôdou a zalesnenou plochou v okolí	Vyššie uvedené Získajte povolenie, aby ste mohli chodiť na pozemok s deťmi. Pozrite si nižšie uvedenú prípadovú štúdiu zariadenia, ktoré využíva koncepciu lesnej škôlky.
Stredne veľký až veľký vonkajší priestor, ktorý však má len strmé svahy a je zarastený alebo asfaltový	Vyššie uvedené Nižšie si prečítajte rozhovor s krajinnou architektkou. Niekedy sa stáva, že škôlky nemajú inú možnosť než zavolať si dizajnéra, aby im pomohol sprístupniť priestor. Zapojte rodičov do diskusie o tom, ako by sa mohol priestor využívať.
Stredne veľký až veľký vonkajší priestor, ku ktorému je dobrý prístup a na ktorom je alebo by mohlo byť veľa prirodzenej výsadby a bahna	Vyššie uvedené Zoberte ich von! Deti použijú prírodné materiály, pomocou ktorých si vytvoria vlastné aktivity.

ROZŠÍRENÁ PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 12

Nízkonákladové zdroje

Vo Veľkej Británii sú niektoré zariadenia takpovediac „odkladacie“ (tzv. „Put Away“), pretože po skončení činnosti je potrebné všetko odložiť do úložných priestorov. Dôvodom môže byť skutočnosť, že o priestor sa delia s niekým iným, alebo jednoducho potrebujú zabrániť vandalizmu. Iné zariadenia majú zasa veľké vonkajšie priestory s lesíkmi a otvorenými priestranstvami. Naučili sme sa, že to, čo naše deti potrebujú, je často veľmi jednoduché a vôbec nemusí stáť veľa peňazí.

Zistili sme, že pri zmenách priestranstiev sa v ideálnom prípade využívajú výhody prírodného prostredia a zdrojov, ktoré sú neohraničené, takže rozširujú rozsah tvorivého myslenia detí. Palice, listy, dlhé a krátke steblá trávy, blato a kamene, kúsky dreva a šišky – to všetko sú skvelé zdroje na vonkajšie hry. Ak máte k dispozícii len asfalt, skúste si tieto prírodné materiály priniesť sem.

Nápady na rôzne zdroje

Organizácia Learning through Landscapes vo Veľkej Británii vytvorila užitočný zoznam zdrojov, s ktorými by sa deti mohli chcieť vonku hrať:

Prírodné materiály

Narezané plátky dreva, vetvičky
Drevené odrezky
Bambusové paličky
Veľké alebo malé kúsky dreva
Košíky
Škrupinky
Kamene, kúsky bridlice atď.
Šišky
Vyleštené okruhliaky
Kartičky na inšpiráciu, napríklad obrázky kolobehu života, stromov, živočíchov, rastlín
Hračkárske zvieratká z malého sveta

Stavanie bunkra

Deky, závesy, posteľné prikrývky
Plachty, veľké kusy mušelínu, materiál na záclony
Kolíky, štipce a košík
Samorozkladací stan
Kobercové štvorce alebo odrezky
Lepenkové rúrky
Piknikové prikrývky
Materiál na maskovanie
Koše a tašky
Kufor, batohy atď.
Bambusové palice
Lepiace pásky
Dlhé a krátke laná
Pevné nožnice, pevné elastické pásy
Baterka, lampa, utierka na riad
Dáždniky
Remenice, kladky

Keď je bunker postavený, popremýšľajte nad jeho vybavením. Môžu to byť napríklad:
Hudba a knihy
Čajové súpravy a ďalšie predmety na „role play“, ako napríklad písacie potreby

Umelecké potreby

Veľké kusy hrubých plastových dosiek
Plastový záves do sprchy a háčiky
Priesvitná vlnitá strešná krytina
Hotová namiešaná farba
Posteľné prestieradlá
Maliarske štetce
Domáce potreby (napríklad sprcha, zmeták, špongia) na nanášanie farby
Kriedy
Tapety
Veľké fixky
Fúkacie fixky
Fľaše s rozprašovačom
Detské prepravné krabice

Hudba a pohyb: obliekanie a „role play“

Veľké a malé kusy látky, prúžky látky
Veľké kusy mušelínu
Šatky
Stuhy
Mäkké čelenky a gumičky do vlasov na zviazanie jednotlivých kusov látky
Pierka
Bublifuk

Hudba:
Karneval zvierat (Saint-Saëns), Predohra k opere Viliam Tell (Rossini), Jazda valkýr (Wagner), Bolero (Ravel), Carmina Burana (Karl Orff), Carmen (Bizet)
Náramky so zvončekmi
Tamburíny a bubenícke paličky
Hrnce a panvice alebo plastové vedrá na bubnovanie
Staré CD disky na efekty odrazu svetla
Koše, v ktorých uskladňujeme a prinesieme vyššie uvedené predmety

Voda
Hadica a vodovodný kohútik
Odkvapové rúry a žľaby
Dáždniky
Lieviky a džbány
Vedrá a lavóry
Fľaše s rozprašovačom
Krhly
Sitko a cedidlo
Krátke kúsky hadice
Striekacie fľaše
Plastové fľaše s otvormi aj bez otvorov
Maliarske štetce

Blato
Staré kuchynské potreby
Nábytok vhodný pre deti na „role play“ (zhotovený napr. z debničiek na ovocie a zeleninu, paliet, starých pneumatík a pod.)
Záhradkárske potreby
Rukavice
Kvetináče
Podnos na stavebnice (aby sme tam nemali toľko neporiadku)
Vrece kompostu
Vedrá
Hlina

Zoberte ich von!

Ruth Staples-Rolfe zo školy Droxford Montessori, súkromného predškolského zariadenia montessoriovského typu v Anglicku

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 13

V tejto škole som začala pracovať pred dvoma rokmi a rozhodla som sa nastúpiť sem preto, že ponúka možnosť pracovať vonku. Nemám vzdelanie v oblasti pedagogiky Montessori, no všetky moje kolegyne sú jej absolventky a ja som zistila, že do princípov montessoriovskej výchovy mi to pomohlo integrovať koncepciu lesnej škôlky.

Zariadenie je vidieckeho charakteru a má malú vonkajšiu záhradu. Záhradu je však potrebné zakaždým upratať, materiál a pomôcky zbaliť a všetko uviesť do pôvodného stavu, pretože ide o spoločný priestor, o ktorý sa delíme s ďalšími skupinami v komunite. Moja nadriadená preto chcela, aby som jej pomohla zistiť, aké máme možnosti chodiť na miesta v okolí ako športové ihriská, lesy a polia. Museli sme tiež pouvažovať nad tým, ako máme zabezpečiť, aby étos zariadenia pokračoval aj vonku. Naše úvahy sa týkali týchto oblastí:

- Mať kvalifikovaných pedagogických zamestnancov materskej školy v oblasti pedagogiky Montessori.
- Umožniť neprerušovanú hru aspoň na dve hodiny.
- Deti samy rozhodujú o tom, či budú pracovať spoločne alebo samy.
- Všetky deti vo veku od 2,5 do štyroch rokov sa hrajú spoločne.
- Pozorovať deti.
- Podporovať slobodnú voľbu a samostatnosť.
- Ponúkať veku primerané aktivity a zdroje (hračky, pomôcky atď.).
- Kvalitné zdroje vystaviť usporiadane, pekne a jednoducho.
- Zachovať si pozitívny prístup k deťom.
- Dosiahnuť pomer dospelých a detí maximálne 1:8.
- Všetci zamestnanci musia mať kurz prvej pomoci.
- Pravidelné porady a konzultácie zamestnancov vo veci plánovania.
- Všetci zamestnanci majú popis práce a dodržiavajú politiku rovnosti príležitostí.

Vďaka práci v iných zariadeniach som zistila, že tieto veci boli pre moje hodiny vonku vskutku nápomocné. Samozrejme, že príroda nie je vždy krásne usporiadaná a pod kontrolou ako učebňa, ale to len pridáva na zábave. Napríklad najradšej máme chvíle, keď sme vonku a na poli práve pracuje traktor, alebo zo stromov padajú jablká, my si z nich môžeme nazbierať a pripraviť džem.

Zabezpečiť vonku diferenciáciu má, samozrejme, aj svoje úskalia. Zistili sme, že základňu na deke s prírodnými košíkmi (plnými predmetov z prírody) a hračkami/pomôckami, ktoré sú vhodné pre dvojročné deti (napr. papier s pastelkami, hlina, krieda, zvieratká z malého sveta, bábky a zopár rozprávok), môžeme dobre doplniť tým, že necháme staršie deti zatiaľ pobehovať po areáli, ktorý môžu skúmať, rozširovať si tak svoju mieru rizika, rozvíjať samostatnosť a budovať sebavedomie. Keď sme ich mali všetky takto pohromade, mali sme skvelú možnosť sledovať, do akej miery sa niektoré mladšie deti dokážu rozvíjať v otvorenejšom a flexibilnejšom prostredí, akým je napríklad les. Často chceli byť zapojené do aktivít spolu so staršími deťmi.

Von chodievame veľmi radi, no zistili sme, že pritom všetkom je stále dôležitý pravidelný režim, takže sme si vytvorili návyk pravidelného chystania sa von. Dať si desiatu a ukončiť hodinu spoločným posedením v kruhu je veľmi obľúbené a umožňuje deťom i zamestnancom spoločné plánovanie.

Moja cesta ma do tejto chvíle naučila, že nemusím míňať veľa peňazí na materiály ani fyzické zmeny priestoru. Stačí, ak len naplno využijem svet prírody okolo nás.

ROZŠÍRENÁ

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 14

Pohľad odborníka

Krajinná architektka Mary Jacksonová

Z času na čas sa stane, že predškolské zariadenia si vyžadujú väčšie dizajnové zmeny a projekty. Pozhovárali sme sa preto so skúsenou krajinnou architektkou Mary Jacksonovou, ktorá v UK i ďalších krajinách pomohla už mnohým zariadeniam s úpravami a využitím ich vonkajších priestorov.

Čo potrebuje dizajnér alebo krajinný architekt vedieť, keď spolu máme zostaviť stručný prehľad o priestore, ktorý chceme upravovať a plán projektu?

Čím viac informácií mu dokážete poskytnúť, tým lepšie. Dizajnér môže požiadať o technické informácie, napríklad kadiaľ prechádzajú domové káblové prípojky, kto je majiteľom pozemku, alebo či treba pri realizácii zmien brať do úvahy nejaké obmedzenia. Bude tiež potrebovať vedieť, čo sa zmenami snažíte dosiahnuť, aké máte ciele a čo chcete pre deti – všetko, nad čím ste uvažovali v prvých fázach procesu.

V tomto priečinku nájdete ukážku stručného prehľadu projektu zmeny vonkajšieho priestoru a pokyny, ako ho zostaviť.

Čo ste sa naučili pri riadení projektov, ktorých podstatou bola realizácia zmien?

Celý rozdiel spočíva v tom, či máte dizajnéra, ktorý chápe, čo chcete dosiahnuť. Preto si nevyberajte len toho najlacnejšieho – ale skôr, než začnete, sa s ním naozaj porozprávajte a požiadajte ho, aby vám ukázal niečo zo svojej doterajšej práce. Pohovorte si s ním o svojich nápadoch a požiadajte ho, aby vám popísal, čo ako prvé zišlo na um jemu. Dbajte o to, aby ste mali možnosť vyjadriť sa k jeho návrhom, a aby bol v nich zakomponovaný aj čas potrebný na realizáciu zmien – nebojte sa klásť zložité či chúlostivé otázky!

Ako na taký veľký projekt získame finančné prostriedky?

Najskôr preskúmajte možnosti zníženia plánovaných nákladov. Môžete niečo dostať za režijnú cenu či dokonca zdarma od miestnej firmy? Vytvorte si zoznam rôznych položiek, ktoré potrebujete, a zistite, či vám môže niekto pomôcť s ich dodaním. Zistite, či si môžete niečo urobiť aj sami, napríklad výsadbu alebo maľovanie. Vždy sa však ubezpečte, aby zodpovedná osoba, nech je ňou ktokoľvek, vedela, čo robí!

Preskúmajte, či je v okolí nejaká firma, ktorá pre vás urobí praktické veci – niektoré firmy rady prispievajú miestnej komunite a možno práve hľadajú nejaký projekt, ktorý by mohli podporiť.

Poobzerajte sa po grantoch a oceneniach, o ktoré by ste sa mohli uchádzať, alebo vyskúšajte kolektívne financovanie (tzv. crowdfunding) – začnite najprv s niečím malým a keď sa vám to podarí, nabudúce môžete vyskúšať niečo väčšie.

Je ešte niečo, čo by bolo vhodné vziať do úvahy, než začneme s projektom realizácie zmien vo veľkom?

Ubezpečte sa, že máte celkový plán, aby všetko spolu fungovalo, a nezabudnite si ho rozčleniť – nemusíte predsa urobiť všetko naraz. Ak začínate od nuly, možno sa vám podarí veľa urobiť hneď na úvod, no nemajte obavy, ak sa vám to náhodou nepodarí. Váš priestor sa predsa bude stále rozvíjať, a to znamená, že do práce sa môžu zapojiť aj deti, rodičia a pomôcť vám pri realizácii zmien.

Bližšie informácie vám v tomto smere budú možno vedieť podať miestne dobrovoľnícke organizácie. Aj tu však platí: overte si, že na to, čo treba urobiť, majú potrebné znalosti aj zručnosti.

VEDELI STE?

Izraelská štúdia (Tali Tali a Orly Morag 2013) potvrdila britský výskum, ktorý dokázal súvislosť medzi tým, ako je navrhnutý a organizovaný priestor areálu školy, a postojmi a správaním sa žiakov. Special Places Special People (Titman 1994)

Prírodné prostredie predstavuje dynamické a prirodzené, neupravované ihrisko. Jeho topografia, ako sú svahy a skaly, ponúka prirodzené prekážky, s ktorými si deti musia vedieť poradiť. Vegetácia poskytuje prístrešok a stromy možnosť lezenia. Lúky zasa slúžia na behanie a kotúľanie sa (Fjortoft 2001).

Výskum dokázal vzdelávací prínos učenia sa v takomto prostredí (O'Brien 2006; O'Brien a Murray 2007) a zároveň zdôraznil pridanú hodnotu vyššej telesnej aktivity a duševnej pohody, ktoré prirodzene prináša pobyt vonku (O'Brien a Murray 2007).

PRIAZNIVÉ PROSTREDIE

TECHNIKY A NÁPADY

Keď robíte zmeny zamerané na skvalitnenie svojich pobytov vonku, nezabudnite mať zopár väčších cieľov, no zároveň si stanovte aj množstvo malých dosiahnuteľných cieľov. Napríklad premiestniť nevhodne umiestnené preliezky do inej časti priestoru je veľká úloha, ale nasadiť do gumákov bylinky môžete už zajtra. Pripraviť krabicu s pomôckami do veterného počasia sa dá stihnúť do konca týždňa, no vyložiť von hrniec na zhromažďovanie dažďovej vody môžete hneď teraz.

Väčšinu aktivít budete zrejme vykonávať v blízkosti budovy vášho predškolského zariadenia, no nezabudnite sa pozrieť aj ďalej a zobrať deti na prechádzku na miesta, ako je hlavná ulica, farma, jazero/rybník či neďaleký les/park.

REFLEXIA - OTÁZKY NA ZAMYSLENIE

1. Kedy ste naposledy len tak stáli a dívali sa von bez detí?
2. Kedy ste boli naposledy vonku a vnímali okolie všetkými zmyslami?
3. Ktoré materiálne vybavenie uvedené v tejto kapitole vaše zariadenie už má a používa?
4. Ako by ste charakterizovali profil vášho zariadenia?
5. Čo chcete vo svojom zariadení vonku s deťmi robiť?

Napríklad: aby boli deti každý deň v kontakte s prírodou, aby boli telesne aktívne a mali možnosť skúšať fyzické výzvy, rozvíjali si rečové a matematické schopnosti, ako aj svoje chápanie okolitého sveta, aby mali príležitosti riešiť problémy, rozvíjať svoju tvorivosť a sociálne zručnosti, aby sa zvyšovala ich motivácia učiť sa a tráviť čas vonku.

Čo by ste chceli, aby vaše deti zažívali vonku?

Napríklad: aby objavovali zmeny v prírode, cítili dážď, vietor, slnko, chlad, blato, dotýkali sa listov, kvetov, chrobákov, poznávali stromy, učili sa rozlišovať farby a ich odtiene, pozorovali mravce, včielky, učili sa o kolobehu života, pozorovali mraky, hmlu, dúhu, hviezdy... učili sa o nich... a objavili šťastie v tom, že sú vonku v každom ročnom období a za každého počasia!

A teraz si vytvorte vlastný zoznam!

Ako zapájate deti do plánovania a reflexie vašich vonkajších aktivít?

Ako zabezpečíte, aby deti chodili častejšie von?

Urobte si krátku SWOT analýzu a preskúmajte vaše zariadenie z hľadiska jeho silných a slabých stránok, ako aj príležitostí a hrozieb, ktoré môže predstavovať jeho vonkajšie prostredie. Ako by ste mohli využiť príležitosti, ktoré máte, zo slabých stránok urobiť silné a z hrozieb výzvy, ktoré môžete zdolať?

Silné stránky	**Slabé stránky**
Príležitosti	**Ohrozenia**

7) Ako prekonať prekážky a byrokraciu

ÚVOD

V každej krajine a zariadení existujú prekážky súvisiace s pobytom vonku a pri ich prekonávaní je rozhodujúca úloha a vôľa dospelých. Zatiaľ čo kapitola „Prečo práve Zober ma von" sa venuje tomu, čo sme sa naučili a z čoho sme sa poučili, v tejto kapitole sa budeme zaoberať tým, prečo a ako sme dospeli k tomuto pochopeniu.

BEŽNÉ PREKÁŽKY

Pedagogickí zamestnanci neradi chodia von

Partneri projektu Zober ma von budú naďalej obhajovať myšlienku, že pobyt detí vonku má byť súčasťou školského vzdelávacieho programu každej krajiny, resp. má byť zahrnutý do smerníc pre túto vekovú kategóriu. Kým sa tak však stane, na prekonanie tejto prekážky má rozhodujúci vplyv spôsob prijímania zamestnancov a plánovanie. Pedagogickí zamestnanci materských škôl v Dánsku a vo Veľkej Británii poznajú očakávania svojich zamestnávateľov a vedia, že v rámci svojej práce budú musieť chodiť von, a preto vedia aj to, že majú byť na to pripravení a vhodne oblečení.

Pedagogickí zamestnanci sa vonku necítia bezpečne

Zamestnancom môžu pomôcť návštevy iných zariadení, kde uvidia, ako pozitívne zvládať riziká súvisiace s pobytom vonku. Tiež im môže pomôcť modelovanie situácií a podpora zo strany riadiacich pracovníkov a služobne starších kolegov. Pedagogickí zamestnanci materských škôl rovnako ako aj deti musia v tomto smere vedieť, ako majú vonku postupovať pri poskytovaní prvej pomoci. Pozrite si našu kapitolu o rizikách a výzvach.

Deti sa zdráhajú opustiť prostredie interiéru

Niekedy je úlohou pedagogického zamestnanca materskej školy ukázať deťom, aké výhody

má chodenie von. Častokrát môže stačiť používanie dočasných hračiek alebo stimulov v podobe jedla či obľúbených rutinných úkonov alebo aktivít, no mladším deťom možno budete musieť pomôcť zmyslovo, napríklad keď si nechcú obuť topánky alebo sa prezliecť. Deti, ktoré prechádzajú týmto vývojovým štádiom, niekedy potrebujú na postupný prechod do nového prostredia čas. Častokrát sú v tomto smere skvelou motiváciou staršie deti, takže ak deti nenápadne povzbudíte, aby sa chystali von spoločne, pre zdráhajúce sa deti to môže byť vskutku veľká pomoc.

Pedagogickí zamestnanci nevedia, ako majú realizovať a hodnotiť vonkajšie aktivity

Pedagogickí zamestnanci nevedia, ako vonku podporiť využívanie informačných technológií alebo širšie potreby školského vzdelávacieho programu.

Cieľom je, aby všetky krajiny začlenili pobyt vonku do odborného vzdelávania pedagogických zamestnancov materských škôl, no my vieme, že o to vždy v prvom rade nejde. Najdôležitejšie je modelovanie príkladov toho, ako sú zamestnanci zodpovední za svoju prácu vonku. Príkladom môžu byť iné zariadenia, prípadne prijatie nových zamestnancov, ktorí majú odborné znalosti v oblasti outdoorovej edukácie. Možno ide o to, aby noví zamestnanci učili svojich starších kolegov či naopak, prípadne sa o využívaní vonkajšieho prostredia učili od seba navzájom.

Cielené plánovanie môže pomôcť identifikovať najvhodnejšie prostredie, ktoré najlepšie podporí rozvoj detí. Tak napríklad záhrada/dvor môže u detí nepochybne podporiť poznávanie a chápanie sveta a pomôže im naučiť sa, aby na seba dávali pozor. Pripravenosti do školy môže zasa napomôcť, keď sa počas pobytov vonku deti učia chodiť na záchod, alebo keď sa naučia samé „vychystať sa von“.

Skúsenosť slovenského učiteľa

Ivica Podhradská - ZŠ s MŠ na Revíne, Bratislava

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 15

Volám sa Ivica. Robím svoju vysnívanú prácu. Som učiteľka MŠ.

Pri svojej práci využívam všetky moderné technológie, vrátane interaktívnej tabule. Bola som presvedčená, že už viac deťom neviem dať.

Chcela by som sa s vami podeliť o svoju skúsenosť pri pochopení projektu ZOBER MA VON. Mala som možnosť byť súčasťou tréningu, ktorý sa na jeseň 2017 konal v Škótskom Stirlingu.

Princípom projektu je, aby deti čo najviac času strávili vonku. Pri akejkoľvek edukačnej aktivite. Poviete si – to je nemožné. Moje prvotné myšlienky boli také isté. Myslela som na to, aký deň máme v škole. Presne vymedzený čas na ranné hry, ranné cvičenie, desiata, zamestnanie a nakoniec pobyt vonku, na ktorý až tak neberieme ohľad.

Prvú škôlku, ktorú sme v Škótsku navštívili, som nazvala „asfaltová“. V celom areáli bol asfalt. Priznám sa, že som si spočiatku nevedela predstaviť, ako tam deti fungujú. Na každom kúsku malého areálu mali deti vytvorené „stanovištia“. Dieťa si mohlo samo vybrať, čo ho baví. Na jednom stanovišti sa hrali s drevom. Učili sa matematiku. Vážili, merali, skladali, spájali....

Hneď som si predstavila svoje deti, ako sedia v triede nad pracovným zošitom. Až som sa sama pred sebou zahanbila, ako ich trápim. V našej škole máme areál, ktorý má viac zelene ako asfaltu, a pritom „asfaltová“ škôlka ponúkala deťom o mnoho, ale o mnoho viac, ako náš areál.

Viete si predstaviť, že deti v škôlke lezú po stromoch? V Škótsku je to úplne normálne. Odpoveď na naše otázky, súvisiace s bezpečnosťou tejto aktivity, bola „každé dieťa vie samé ohodnotiť svoje schopnosti“. Nielen pri lezení na strom. Žiadna učiteľka nevie, čoho je dieťa schopné. Najjednoduchšie a najpohodlnejšie je pre nás deťom „adrenalín“ zakázať.

Pri návšteve ďalšej outdoorovej škôlky som si už v hlave predstavovala, ako začnem meniť náš areál. Deti tam mali vonku postavený bunker. Zbitý z latiek a zakrytý plachtou. Mali spravený tunel z prútia. Toľko možností vonku!

Počas pobytu sme toho naozaj veľa videli a zažili. Môj najlepší zážitok? V lese sme si varili obed. Nevedela som si vôbec predstaviť, čo budeme robiť celý deň v lese. Zistila som, že aktivít a zábavy, ktoré les ponúka, je neúrekom.

Náš systém je nalinajkovaný. Musíme dodržiavať plány a držíme sa toho, čo je už roky zaužívané.

Bola som presvedčená, že zobrať deti von je nemožné.

Čo na to povedia kolegyne, ktoré sú zvyknuté 20 rokov robiť to isté? Čo na to rodičia, keď s nimi riešime aj to nepodstatné? A čo pani riaditeľka?

Toto boli moje dennodenné otázky a úvahy, prečo to nejde.

Keď sa náš týždenný pobyt v Škótsku blížil ku koncu, moje otázky mali odpovede.

Je pohodlnejšie vyhovárať sa na systém, kolegyne, rodičov a riaditeľku.
Keď sa chce, všetko sa dá.

Po návrate domov som mala obrovskú odvahu a motiváciu urobiť deti šťastnejšie.

Je pravda, že sa to nedá uskutočniť hneď všetko naraz, ale začať sa niekde musí. My sme si urobili s deťmi na školskom dvore bunker a postupne si meníme dvor na rôzne stanovištia. Už sme si s deťmi vonku aj varili polievku. Rodičia aj deti boli nadšené. Jesť spoločne polievku, na ktorej príprave sa deti podieľali a vidieť po jedle ich prázdne taniere je určite krajší zážitok, ako jesť polievku v jedálni a odnášať plné taniere. A pani riaditeľka? Nemala s tým absolútne žiadny problém. Nech urobíte čokoľvek, pokiaľ sú spokojné deti, sú spokojní rodičia a spokojná pani riaditeľka je iba čerešničkou na torte.

Nebojte sa nových vecí. Nebojte sa urobiť deti šťastné!
Zoberte deti von!

FRIENDSHIP STOP

ROZŠÍRENÁ

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 16

Informačné technológie vonku

Vďaka informačným technológiám je možné používať technické vybavenie vo vonkajšom prostredí ako pomôcku na učenie sa. Nižšie uvádzame príklady, ktoré sme zhromaždili:

Technologický nástroj	Využitie vonku
Tablet	Informácie o počasí a UV index Fotografie Zaznamenávanie postrehov a pozorovaní Hudba/nahrané slovo/audionahrávky/príbehy Nahrávanie zvukov/nahrané zvuky (napr. vtáky, zvieratá) Aplikácie na zaznamenávanie pozorovaní Mapy, trasy Informácie o zvieratkách a rastlinách
Fotoaparát/Kamera	Fotografie/videá
Telefón	Vedieť, ako uskutočniť tiesňový hovor
Malé roboty	Programovanie jednoduchého vyučovacieho jazyka
Digitálne mikrofóny/reproduktory	Nahrávanie, zdieľanie, opakované prehrávanie Sledovanie pokynov/chodníčkov pri hľadaní pokladov a pod. Prehrávanie relaxačnej hudby, rozprávok, pesničiek

Prvé kroky v oblasti počítačového programovania sa mnohokrát najlepšie dosiahnu prostredníctvom riešenia hádaniek, skladania a chápania jednoduchého zoskupovania, postupnosti a zákona príčiny a následku. Vonku sú skvelé príležitosti, ktoré tomuto druhu hier napomôžu aj bez použitia technológií.

Upozornenie: Či už ste vnútri alebo vonku, nedopusťte, aby technológie prevládli nad hrou, a zabezpečte, aby k nim deti mali obmedzený prístup, no zároveň si buďte vedomí ich užitočnosti v malých dávkach. Vo Veľkej Británii sme sa naučili dbať o to, aby sme deti chránili pred neprimeraným používaním mobilných telefónov, najmä v čase,

keď i dospelí nezodpovedne používajú sociálne médiá. Nezabúdajte, že keď pracujete s deťmi, váš mobilný telefón nikdy nesmie byť stredobodom vašej pozornosti.

Nemáme dostatok zamestnancov

Naučili sme sa, že mať dostatok zamestnancov je dôležité preto, aby sme pomáhali deťom, nie je to však nevyhnutné. Vo **Veľkej Británii** a v **Dánsku** dosahuje pomer počtu dospelých a detí približne 1:4, no môže to byť aj 1:8. V prípade detí mladších ako dva roky je to opäť viac. V Dánsku a vo Veľkej Británii sa často stáva, že vonku sa hrá aj 10 až 15 detí a dozerá na ne len jeden dospelý, pričom ďalší dospelí sú pre prípad potreby poruke.V Estónsku na jedného dospelého pripadá približne 8 detí. Reálny počet však býva zväčša oveľa vyšší.

Na **Slovensku** sa materská škola člení na triedy. Do triedy sa zaraďujú deti rovnakého veku alebo deti rozdielneho veku. Na Slovensku nie je určený počet detí na jedného učiteľa, ale je daný podľa zákona počet detí na triedu podľa vekového zloženia. Najvyšší možný počet detí v triede materskej školy je
20 - v triede pre 3 - 4 ročné deti,
21 - v triede pre 4 - 5 ročné deti,
22 - v triede pre 5 - 6 ročné deti,
21 - v triede pre 3 - 6 ročné deti.

Daný počet detí je možné zvýšiť o 3 deti na základe určených pravidiel zo zákona. V materskej škole môže pôsobiť aj asistent učiteľa, ale len ak v danej triede sú integrované deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Učiteľkám pri celodenných aktivitách mimo prostredia materskej školy môžu pomôcť rodičia, starí rodičia, v pozícií krátkodobých dobrovoľníkov. Nápomocní môžu byť tiež študenti stredných a vysokých škôl v rámci svojej praxe.

Efektívnym sa javí kooperatívne učenie, v ktorom je možné pracovať napr. metódou "kolotoča" s menšími skupinami detí, v ktorých sa môže určiť dieťa - líder, ktoré na istý čas preberie pozíciu vedúceho v skupine, alebo bude dohliadať na jej činnosť, samozrejme, za prítomnosti a vedomej pozornosti pedagogického pracovníka.

Najdôležitejšia vec, ktorú treba vziať vonku v priestore do úvahy, je výhľad a zorné pole. Pokúste sa vytvoriť základňu pre mladšie deti tak, aby mohla kľúčová osoba deti sledovať a byť im k dispozícii pre prípad, keď ju budú potrebovať. Podstatné je byť pri hre k dispozícii a nie byť dominantný. V niektorých zariadeniach sme tiež zistili, že priveľa dospelých môže deťom brániť v rozvoji ich vlastnej tvorivej hry. Pozorujte deti a všímajte si, čo vyhovuje vášmu zariadeniu a deťom v konkrétnej skupine. Vek detí a typ osobnosti môže mať vplyv na počet zamestnancov, či pomocných síl, ktorý by ste v ideálnom prípade mali mať.

V ideálnom prípade by mal byť počet zamestnancov dostatočný na to, aby malo dieťa možnosť prísť za dospelým, ak potrebuje pomoc s rozvinutím svojej hry, alebo potrebuje ísť na záchod, alebo si povedzme odrelo koleno. Ak nemáte veľa zamestnancov, zabezpečte, aby mala osoba, ktorá na deti dozerá, pri sebe základnú lekárničku, potreby na prebaľovanie, stravu a vodu, aby

nemusela od detí odbiehať, keď bude chcieť tieto veci priniesť.

Nemáme dostatok času

Ak máte pocit, že sa neustále naháňate, čo keby ste preskúmali váš pravidelný režim, ktorý vo vás tento pocit vyvoláva? Ako dlho u vás trvá jedna činnosť? Koľko z toho predstavuje čas organizovaný dospelými? Ak chcete s deťmi častejšie chodiť von, nech sa to stane vašou prioritou. Môžete tráviť menej času spoločným posedením v rannom kruhu? Môžu si dať deti desiatu vonku namiesto toho, aby ju museli zjesť vnútri?

Aktivity vonku sa organizujú tak, aby deti mali dostatok času na rozvíjanie tvorivosti, pričom zabezpečenie dostatku času má mať na starosti personál v rámci časového manažmentu. Pedagogickí zamestnanci materskej školy vytvárajú podnety a situácie pre hru a napomáhajú ich vzniku. Prichádzajú tiež s nápadmi, ktoré tvoria východisko pre vonkajšie aktivity.

Ak je vonkajší priestor vopred pripravený, ušetrí sa tým čas a deti sa budú môcť rýchlejšie pustiť do hry. Môžete vyskúšať napríklad pieskovisko, kvetinový alebo zeleninový záhon, kopu kameňov, vodu, blatovú kuchyňu, krb, besiedku, bunker atď. Rozhodujúce sú dostupné nástroje na skúmanie a experimentovanie. Pozrite si napríklad tipy na krabice s pomôckami a materiálnym vybavením v našej kapitole **Vonkajší priestor a okolité prostredie**.

Nemáme dostatok peňazí na vytvorenie vonkajšieho priestoru

V tejto príručke je uvedených množstvo príkladov na úpravu priestoru. Nemusí to byť vôbec drahé a v ideálnom prípade by to nemalo vyžadovať ani príliš veľa zamestnancov.

Nedokážem prinútiť zamestnancov, aby zmenili to, čo robia už celé roky

Prekážkou pri zavádzaní outdoorového prístupu a využívaní pobytu vonku môže byť potreba zmeny myslenia pedagogických zamestnancov vašej materskej školy. Väčšina z nich je obeťou starých návykov a má negatívny postoj k akýmkoľvek zmenám a novým výzvam. Prekonať strach z nového by im mohla pomôcť odborná príprava a plná podpora zo strany vedenia i ostatných kolegov. Nevyhnutné je modelovanie príkladových situácií, či umožnenie vlastných zážitkov vonku. A pokiaľ si uvedomujete ich silné stránky, môže im to veľmi pomôcť nájsť východiskový bod, v ktorom sa budú sami cítiť príjemne. Napríklad: „Katka, mohla by si si, prosím ťa, zobrať dnes na starosti prácu s hlinou v záhrade ?“ alebo „Mohla by si prečítať deťom vonku rozprávku, kým zapálim oheň?“
Ak chcete podporiť motiváciu v kolektíve, skúste si občas urobiť s kolegami vonku spoločný deň – bez detí.

Rodičia majú pochybnosti o tom, či by ich deti mali chodiť von

Zariadenie a podnetné prostredie pre výchovu a vzdelávanie vonku sa nám podarí ľahšie vytvoriť

vtedy, keď dosiahneme dobrú spoluprácu s rodičmi detí. Ak máme s deťmi pracovať vonku, je potrebné robiť to v súčinnosti s rodičmi, ktorí musia svojim deťom zabezpečiť potrebnú obuv a oblečenie a ktorí chápu prínosy outdoorovej edukácie (ich deti budú oveľa zdravšie a silnejšie atď). Presvedčte ich, že deťom prospeje, keď budú tráviť čas vonku v každom ročnom období a za každého počasia, teda aj v zime.

Dbajte o to, aby sa téma pobytov vonku objavila aj v propagačných materiáloch a prípravných publikáciách pre rodičov a aby pedagogickí zamestnanci pri preberaní detí od rodičov boli na pobyt vonku sami vhodne oblečení – to všetko totiž vypovedá o tom, že ste odhodlaní chodiť s deťmi von a že je to pevná súčasť toho, čo robíte.

Niektoré zariadenia vo Veľkej Británii nakúpili deťom nepremokavé oblečenie, aby pomohli rodičom po finančnej stránke. Je dôležité poznať, aké typy rodín žijú vo vašom okolí, aké môžu mať potreby a ako im môžete s pobytom vonku pomôcť. Riešením je taktiež nákup cenovo dostupného, náhradného staršieho oblečenia v obchodoch z druhej ruky, na možnosť ktorého môžete rodičov i sami upozorniť.

Dobré outdoorové zariadenie, ktoré rodičom poskytuje množstvo príležitostí porozprávať sa s kľúčovými osobami a podeliť sa o skúsenosti, veľmi napomáha tomu, aby vonku ani vnútri nevznikali konflikty a problémy. Takéto príležitosti na rozhovor môžu vznikať napríklad na mieste, kde rodič odovzdáva alebo vyzdvihuje svoje dieťa, počas rodičovských konzultácií, alebo v rámci dní otvorených dverí. V Dánsku a vo Veľkej Británii mávajú zariadenia napríklad aj tzv. „outdoorové pracovné večierky“, ktoré majú podnietiť rodičov k tomu, aby si sami vyskúšali a zažili, aké je to byť so svojimi deťmi vonku, aby sa následne podieľali radi a ochotne na zmenách vonkajších priestorov škôlky a

PRIAZNIVÉ PROSTREDIE

Držte sa jednoduchosti. V prípade zariadenia s veľmi malým počtom zamestnancov môžete začať tým, že doň vnesiete prírodu. Zvýšte motiváciu svojich kolegov a umožnite im zažiť, aké je to byť vonku – choďte spolu na prechádzku, vyjdite si do záhrady alebo na dvor, alebo si tam urobte poradu. Pomaly zaveďte celú skupinu do bezpečného vonkajšieho priestoru, ktorý môžete považovať za druhú triedu. Vaše zdroje môžu byť pritom aspoň zo začiatku celkom jednoduché.

Keď vo Veľkej Británii zaviedli hry vonku ako povinnú každodennú aktivitu detí vo všetkých zariadeniach, niektoré zariadenia začali používať stavebné zátarasy ako lacný a bezpečný spôsob ohradenia parkovísk. Deti tak mohli chodiť von a boli v bezpečnom priestore. Dnes majú už takmer všetky predškolské zariadenia k dispozícii účelovo vybudované bezpečné vonkajšie priestory.

V časti „Riadenie a koordinácia outdoorového prístupu“ sa venujeme tvorbe predpisov a potrebe ísť príkladom, aby sme odbúrali niektoré mýty, ktoré môžu vznikať v prípade, ak sa vyššie uvedené procesy neriadia dôsledne.

8) Aktívna úloha rodičov a opatrovníkov

ÚVOD

Význam zapájania rodičov do vzdelávania svojich detí nemožno nikdy podceňovať.

Keď sa spýtame rodičov, čo mali sami ako deti najradšej, keď chodievali von, prinesie to vždy množstvo príjemných spomienok na hry, ktoré boli často nezbedné a nevedeli o nich ani ich vlastní rodičia! Vyvolať v rodičoch pocity šťastia a primäť ich, aby sa podelili o svoje príbehy, je skvelý spôsob, ako ich povzbudiť k tomu, aby sa zapojili do plánovaných aktivít. A tiež je to skvelá príležitosť položiť im otázku: „A prečo by ste nemali chcieť to isté aj pre svoje dieťa?“

Spomienky si predsa vytvárame tu a teraz.

VEDELI STE?

Je dokázané, že keď sa rodičia a vzdelávacie zariadenia v USA aktívne zapojili do toho, aby deti chodievali von, zlepšili sa ich dosiahnuté výsledky. „Rodičia môžu a mali by umožňovať svojim deťom pravidelne tráviť čas vonku, no vzdelávacie zariadenia budú taktiež musieť zintenzívniť svoje úsilie. Keď sa tak stane, budú produkovať vzdelanejších študentov, ktorí budú lepšie pripravení pre život.“ (Coyle 2010)

Čo sme sa naučili od našich škótskych partnerov

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 17

Trojročný Ryley sa bál „všetkého okolo seba“. Keď bol medzi ľuďmi, vždy pevne stískal otcovu ruku. Otec sa obával synovej reakcie, keď ho privedie k nám na naše „lesné dni“. Zmena, ktorá sa udiala s chlapčekom po niekoľkých týždňoch, bola potešujúca. Zdalo sa, že keď Ryley prešiel vstupnou bránou a vošiel do nášho zeleného priestoru, zmenila sa celá jeho osobnosť; zrazu prekypoval sebadôverou a zaviedol skupinku detí na najlepšie miesto, kde sa dajú chytať chrobáky. Aj otec si všimol, že keď sa Ryley hrá v lese, je ako vymenený, a odvtedy chodia na toto miesto čo najčastejšie aj s celou rodinou.

Vďaka tomu, že Ryley a jeho otec Pete prišli na naše „lesné dni“, obaja pochopili, aké dôležité je tráviť čas vonku, a Pete navyše videl pozitívny účinok, ktorý mali tieto chvíle na jeho syna.

Pete sa stal významnou súčasťou našich pravidelných pobytov vonku a naviedol aj ostatných rodičov, aby sa pridali k rodinám, ktoré berú svoje deti von do miestneho zeleného priestoru a trávia tam spolu príjemné chvíle. Vplyv pobytu vonku na Ryleyho sebadôveru, a tým aj na jeho učenie, bol enormný. Bol by Pete vzal svojho syna von sám od seba aj vtedy, keby mu s tým škôlka nepomohla? – Jeho odpoveď znela, „Nie“... Keď sa Pete porozpráva s ostatnými rodičmi o tom, čo jeho rodina získala tým, že sa pridala k našej skupine, bude to omnoho prínosnejšie, ako keby im o tom mali rozprávať a presviedčať ich učiteľky.

PRIAZNIVÉ PROSTREDIE

Rodičia sa musia cítiť vítaní a my sme zistili, že skvelý spôsob, ako ich zapojiť do vonkajších aktivít, je spoločne vonku variť a robiť oslavy. Skúste napríklad zorganizovať príjemný večer pod holým nebom, kde môžu deti oslavovať a sprevádzať rodičov po svojom vonkajšom areáli. Alebo choďte raz za školský rok všetci spolu na výlet – napríklad na vychádzku, piknik či návštevu miestnej farmy; deti tak budú mať skvelú príležitosť predstaviť rodičom svojich kamarátov.

TECHNIKY A NÁPADY

Ak poskytnete rodičom (v prípade potreby) nepremokavé oblečenie, môže to odstrániť prvotné zábrany. Zážitok z pobytu vonku musí byť predsa príjemný aj pre nich. A nezabúdajte ani na starých rodičov. Pokiaľ to je možné, dovoľte rodičom rezervovať si areál materskej školy na vlastné podujatie pre deti a ak je to vhodné, využívajte ho aj ako priestor pre komunitné aktivity.

REFLEXIA - OTÁZKY NA ZAMYSLENIE

1. Prečítajte si nasledujúce ukážky vyjadrení rodičov na adresu hier a pobytu svojich detí vonku. Keby ste boli na mieste učiteľky materskej školy, čo by ste im povedali? Akým spôsobom by ste si mohli hry a aktivity vonku a outdoorový prístup v uvedených situáciách citlivo obhájiť? Čo by ste rodičom detí navrhli?

2. Jane je päťročné dievčatko, ktoré išlo s ostatnými deťmi zo škôlky na prechádzku do blízkeho lesa. Na prechádzke si učiteľka všimla, že dievčatku sa zhoršil zdravotný stav a že má pravdepodobne alergiu, ktorú mohla vyvolať práve návšteva lesa. Po návrate do škôlky teda zavolala rodičom, aby ich o celej situácii informovala. Matka dieťaťa uviedla, že si u dcérky až doteraz nijakú alergiu nevšimla, snáď preto, že s Jane ešte nikdy neboli v lese, aj keď Jane má už päť rokov a býva od najbližšieho lesa len kilometer.

3. Matka malého Jacka, veselého štvorročného chlapčeka, ktorý sa rád hrá vonku, požiadala učiteľky v škôlke, aby mu nedovolili hrať sa popoludní v piesku, pretože ho zo škôlky berie rovno do kaviarne, a keď tam z neho začne padať piesok, je jej to nepríjemné a pred svojimi priateľmi a ostatnými návštevníkmi kaviarne sa cíti trápne.

4. Rodičia malého Tonyho vám povedia, že si neželajú, aby ich syn často chodieval von, pretože tam môže prechladnúť, zašpiniť sa, alebo si ublížiť.

9) Dôkazy a hodnotenie

ÚVOD

Dnes až tak veľmi nezáleží na tom, v akej oblasti pracujete, pretože všade je papierovanie a vždy sa nájde niekto, kto od vás bude požadovať, aby ste dokázali, že odvádzate dobrú prácu. Nezabráni tomu ani pobyt vonku, a preto dúfame, že sa vám od nás zíde zopár tipov (viď nižšie). V tejto kapitole neskúmame akademické metodiky, iba jednoduché nástroje, ktoré možno denne využívať v rušnom prostredí.

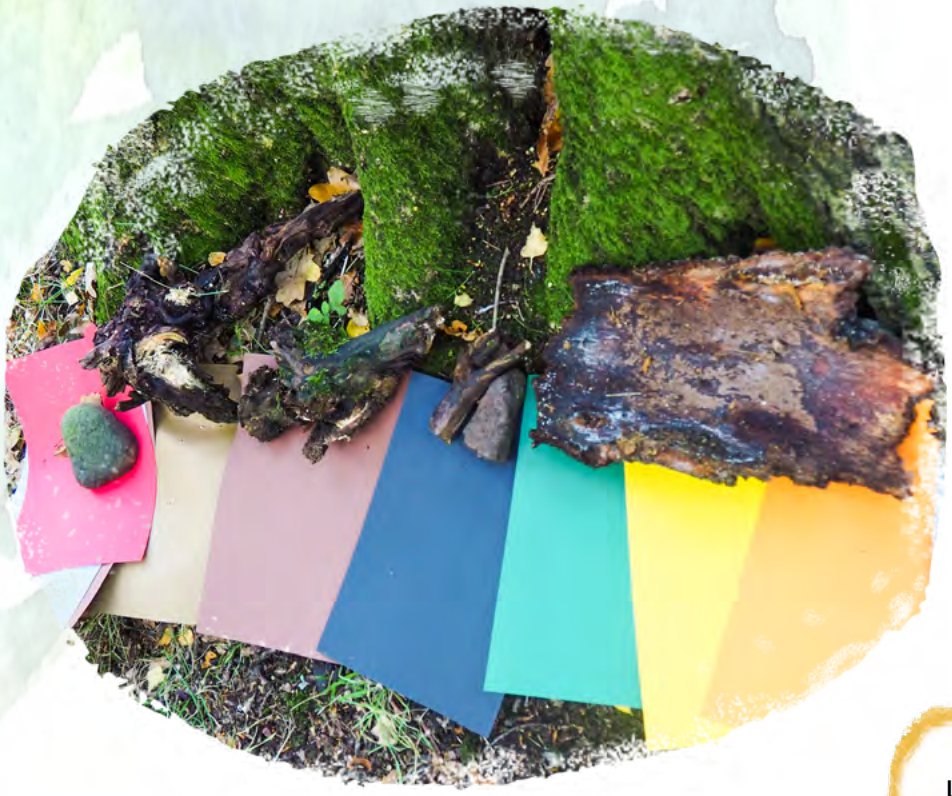

VEDELI STE?

Hodnotenie je proces, ktorý ilustruje dôkaz ako výsledok „vzdelávacej skúsenosti“, t.j. vedomý posun v spôsobe myslenia, konania, zažívania, pociťovania, interakcií alebo reakcií dieťaťa (Malone 2008).

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 18

Pedagogickí pracovníci materských škôl vo Veľkej Británii a v Dánsku vypracovali množstvo techník na zhromažďovanie údajov o učiacich sa deťoch. Zhodujú sa však v tom, že najdôležitejšie je nesnažiť sa zaznamenávať úplne všetko. Deti v prvom rade potrebujú vás! Preto si ujasnite, z akého dôvodu zhromažďujete informácie a pre koho budú. Tu je niekoľko dôvodov, pre ktoré zhromažďujeme informácie ako dôkazový materiál:

- Relevantnosť voči školskému vzdelávaciemu programu a inšpekciám
- Aby sme dali najavo, že sme inkluzívni
- Správy pre rodičov
- Plány osobného rozvoja zamestnancov a hodnotenie vplyvu zmien, ktoré ste vykonali vo svojom zariadení
- Budovanie schopnosti detí uvažovať a rozvíjať logické myslenie
- Dôkazový materiál pre externých sponzorov
- Marketing

PRIAZNIVÉ PROSTREDIE

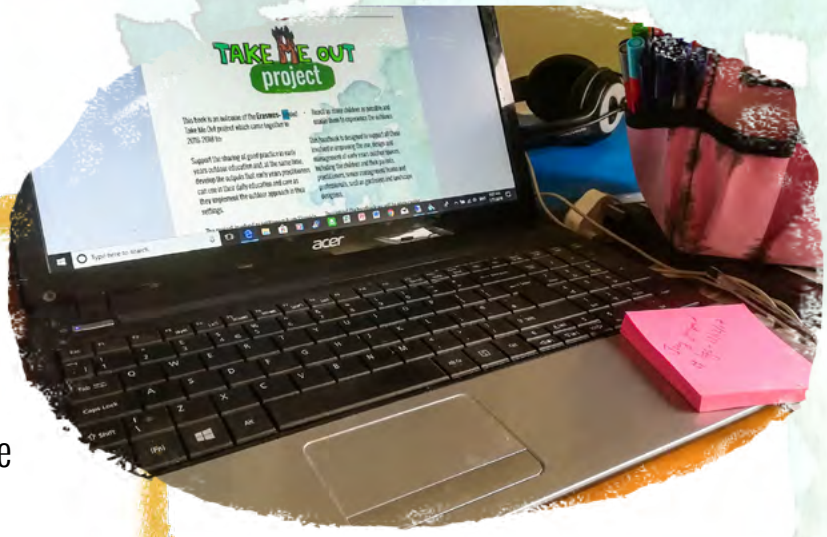

Na zhromažďovanie informácií toho nepotrebujete veľa. Noste si napríklad vo vrecku samolepiace bločky, na ktoré si budete zapisovať svoje postrehy, nainštalujte vo vašom priestore kameru/fotoaparát na vyhotovovanie krátkych filmov a fotografií, ktorá bude k dispozícii všetkým zamestnancom, alebo si robte prieskumy medzi kolegami, aby ste zistili, aký majú postoj k aktivitám a hrám vonku. Keď sa budete rozprávať s kolegami pri káve, zakomponujte do rozhovoru krátke otázky a dajte im čas, aby si mohli navzájom vymeniť postrehy.

TECHNIKY A NÁPADY

Radiť sa treba aj s deťmi. Niektoré škôlky využívajú softvér pre mobilné telefóny ako napríklad Baby Days – môže byť síce užitočný, ale keď používate mobilný telefón či iné zariadenie na zaznamenávanie údajov, dbajte vždy o to, aby boli vaše deti zakaždým pod dozorom a v bezpečí.

REFLEXIA - OTÁZKY NA ZAMYSLENIE

1. Ako hodnotíte svoje plány pri práci vnútri? Dajú sa tieto nástroje hodnotenia použiť aj vonku? Ak nie, ako ich možno upraviť, aby sa dali použiť vonku?
2. Máte pocit, že vaše metódy hodnotenia majú vplyv na hru detí?
3. Viete, prečo a kedy potrebujete robiť tieto hodnotenia?
4. Je hodnotenie súčasťou vášho plánovania?
5. Ktoré z vyššie uvedených techník už používate? Môžete použiť aj niektoré ďalšie?

10) Riadenie a koordinácia outdoorového prístupu

ÚVOD

Či už riadite veľké zariadenie alebo prevádzkujete lesnú škôlku s malou skupinou detí, v každom prípade je potrebné zabezpečiť niektoré kľúčové veci, aby deti mohli chodiť von. Túto kapitolu je zároveň vhodné používať spolu s kapitolou „Pozitívny prístup k riziku a výzvam“.

VEDELI STE?

Všetci koordinátori outdoorovej edukácie majú podobné rysy. Pri pobyte vonku sú sebaistí, erudovaní a plní elánu, uvádza sa vo výskume vlády Veľkej Británie o vzdelávaní vonku mimo učebne.

„Vzdelávanie mimo učebne, pokiaľ sa dobre naplánovalo a realizovalo, významne prispelo k zvýšeniu štandardov a zlepšeniu osobného, sociálneho aj emocionálneho rozvoja žiakov.“ (Ofsted 2008). Išlo o výsledok dobrého plánovania, hodnotenia a reflexie. Odporúča sa jeho prepojenie so školským vzdelávacím programom a aktuálnymi predpismi zariadenia.

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 19

Čo robí dobrý riadiaci zamestnanec?

Ako teda môžu riadiaci zamestnanci materských škôl nájsť alebo poveriť dobrých koordinátorov outdoorových aktivít? Preskúmali sme to ako skupina a zistili sme:

- Riadiaci zamestnanci materských škôl musia brať do úvahy lokalitu, okolie a deti vo svojej materskej škole.
- Riadiaci zamestnanec materskej školy musí navonok komunikovať informáciu, že vonkajšie prostredie je neodmysliteľnou súčasťou jeho zariadenia a praxe.
- Dôležitý je proces prijímania a výberu zamestnancov s predchádzajúcimi životnými skúsenosťami, postojmi a preukázaným odhodlaním venovať sa práci vonku.
- Hra detí vonku by mala byť zakotvená v existujúcich predpisoch príslušnej materskej školy, tie však musia explicitne uznávať význam vonkajšieho prostredia: napríklad zamestnanci majú byť vhodne oblečení na prácu vonku, pri prijímaní nových zamestnancov musí byť zreteľne tlmočené očakávanie, že budú chodievať von, pri plánovaní sa majú využívať najvhodnejšie priestory vonku aj vnútri, a dôležité je aj to, ako sú pedagogickí zamestnanci, rodičia a deti vedené k posudzovaniu rozmanitých rizík.
- Modelovať riadenie a stanovovať očakávania, ktoré musia zamestnanci spĺňať pri pobyte vonku, vrátane oblečenia a vzťahov s deťmi.
- Vytvárať príležitosti a čas na to, aby zamestnanci mohli sledovať vlastné i spoločné záujmy, vytvárať kvalitné zdroje pre pobyt vonku a deliť sa o svoje nadšenie z pobytu vonku. Môže sem patriť čas na vzájomnú asistenciu alebo podporu cieľov osobného rozvoja, ktoré sú konkrétne späté s pobytom vonku.
- Podporovať dôveru pedagogických zamestnancov vo svoje vedenie, že sa za nich postaví a podporí ich, keď bude potrebné skvalitniť vonkajšie prostredie z hľadiska finančného ako aj emocionálneho.
- Pokoj, dôvera a flexibilita, ktoré sa odrážajú v spôsobe práce riadiacich zamestnancov materskej školy a v tom, ako sú riešené prechody medzi vnútornými a vonkajšími priestormi. Patrí sem aj vnímavosť voči výkyvom nálad detí v rôznych dňoch a flexibilita prispôsobovania plánov a denného režimu.
- Schopnosť upokojiť zamestnancov aj deti a schopnosť prijímať rozumné rozhodnutia, keď sa vonku dynamicky zmení situácia.
- Dobrý prístup k cyklu „plánovať – konať – hodnotiť“, ktorý umožní každému zamestnancovi robiť reflexiu svojej práce a snažiť sa o jej skvalitňovanie.

PRIAZNIVÉ PROSTREDIE

Ak riadiaci zamestnanci materskej školy vytvárajú pocit bezpečných pracovných postupov a majú dôveru svojich zamestnancov, môžu vziať deti do akéhokoľvek prostredia, v ktorom získajú skúsenosti z praktického života. Vždy sa však odporúča predbežná návšteva prostredia a overenie aktuálnych poveternostných podmienok.

TECHNIKY A NÁPADY

Choďte von a pokúste sa lepšie spoznať vaše priestory, záhradu/dvor a pešie cesty, ktoré k nim vedú. Vypracujte si analýzu rizík a prínosov a popracujte na jasných predpisoch týkajúcich sa zdravia a bezpečnosti pri práci. Skúste prilákať aj rodičov a starých rodičov vašich detí, aby vám pomohli, ak treba. Dajte však pozor, aby ste tam nemali príliš veľa dospelých.

REFLEXIA - OTÁZKY NA ZAMYSLENIE

1. Odzrkadľuje sa vo vašom procese prijímania nových zamestnancov a v ďalších platných predpisoch váš postoj k pobytom detí vonku?

2. Obsahuje vaša analýza rizík a prínosov aj vonkajšie priestory a pešiu cestu, ktorá k nim vedie?

3. Koľko času trávia deti vonku vykonávaním aktivít a hier pod vedením dospelých a koľko organizáciou vlastných aktivít?

4. Zapájate rodičov a opatrovníkov detí do údržby a drobných stavebných prác vo vašom vonkajšom priestore?

5. Chodia deti von každý deň a trávia tam dostatok času na to, aby mali hlboký zážitok z hry?

6. Sú deti a pedagogickí zamestnanci vhodne oblečení na pobyt vonku? (Majú odev, v ktorom sa môžu zašpiniť, v ktorom je im príjemne teplo/chladivo, v ktorom sa môžu voľne pohybovať a ktorý ich chráni pred porezaním alebo uštipnutím?)

7. Pracujú pedagogickí zamestnanci vonku s radosťou?

8. Akú podporu potrebujú podľa vás zamestnanci z vašej strany, aby lepšie využívali vonkajší priestor na aktivity a hry?

ROZŠÍRENÁ

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 20

Dojmy

z jednodňovej návštevy dánskeho Stockholmsgave Centrum,
Janka Sýkorová, Občianske združenie INAK, Slovensko

Je 8.30 h. Na mieste stretnutia v Kodani stojí zoradených 66 detí vo veku tri až päť rokov, oblečených v pohodlnom oblečení, ktoré sem priviedli ich rodičia, prevažne na bicykloch, a spolu s učiteľkami trpezlivo čakajú na autobus. Odvezie ich do Centra Stockholmsgave, jednej z 50 outdoorových škôlok v Dánsku.

Keď príde autobus a deti sa usadia, dostanú pokyny na dnešný deň. Opúšťajú Kodaň a približne po 25 minútach vystúpia na pôde svojho druhého domova – prírodnej škôlky. Každý deň tu strávia približne šesť hodín. Škôlka má budovu prispôsobenú deťom, ktorá umožňuje bezproblémový prechod medzi vonkajším a vnútorným priestorom a je obklopená veľkým otvoreným prírodným priestranstvom, kde sa deti môžu hrať, rozvíjať svoje zručnosti, učiť sa a oddychovať. Po pravidelnom rannom rituáli, ktorým sú raňajky v podobe chleba so syrom, si oblečú overaly, ktoré nesú viac či menej viditeľné známky častého používania za každého počasia, a začnú sa ponevierať po dvore. Pritom pomaly rozvíjajú vlastné drobné aktivity, ktoré im toto prirodzené prostredie umožňuje (behajú, skáču, hojdajú sa, lezú, skrývajú sa pod prístrešok, stavajú, ryjú do zeme, pozorujú, sadia rastlinky, kreslia si atď. – a to všetko za pomoci prírodných materiálov, ktoré nájdu v areáli, ako aj pomocou náradia a niekoľkých hračiek, ktoré dostanú – napríklad hojdačka, trampolína, záhradkárske náčinie, čistiace potreby...).

Spočiatku je vonku len málo detí. Postupne sa objavujú ďalšie. Ostatné sa venujú aktivitám vnútri. Po dvore sa prechádza aj zopár učiteliek, ktoré sú taktiež oblečené na pobyt vonku. Deti počas hry neprerušujú, len ich ticho pozorujú a dozerajú na to, aby boli všetky pri svojich činnostiach v poriadku a v bezpečí.

Približne o desiatej sú už vonku všetky deti a spolu s nimi aj všetky učiteľky a učitelia. Vonkajšie aktivity pod vedením učiteliek začínajú v menších skupinách. Jedna z učiteliek pripravuje obed. Raz týždenne sa varí vonku, na otvorenom ohni. Deti, ktoré majú záujem, môžu pomáhať s prípravou jedla, pričom možnosť zapojiť sa majú všetky deti. Dnes bude na obed ryža s mletým mäsom a varí sa pod dohľadom jednej z učiteliek. Kým sa pripravuje obed, iná skupina detí sa venuje aktivite s názvom „Nindža“, pri ktorej si rozvíjajú konkrétne fyzické a mentálne zručnosti, ako je napríklad rovnováha, koncentrácia a čakanie na poradie - trpezlivosť. Ďalšia skupina detí sedí na lavičke a učí sa používať nožík, aby si mohli nazbierať

a orezať drevené paličky – samozrejme pod dohľadom učiteľa. Na drevených lavičkách, hneď vedľa vonkajšej kuchyne s ohniskom, sedí zasa skupinka detí pri učiteľovi hudobnej výchovy, ktorý hrá na gitaru, pričom si všetci spoločne spievajú.

V areáli sú okrem dreveného domčeka na hranie a otvoreného ohniska aj veľké drevené debny na pestovanie byliniek a zeleniny, pričom deti pomáhajú pri ich sadení, starostlivosti aj zbere. Zapájajú sa tiež do upratovania okolia. Takto sa deti aktívne zúčastňujú na činnostiach, procesoch a situáciách z reálneho života. Na stenách v budove nájdeme obrázky prírodných druhov, napríklad včielok, a ich životného cyklu. Na pozorovanie životného cyklu sa používajú aj živé larvy hmyzu, uskladnené v zaváracích fľašiach či akváriách. Takto je tunajšie učenie úplne prirodzeným procesom.

Kým sa deti venujú vonkajším aktivitám, prechádza sa medzi nimi „učiteľka, ktorá má službu dňa“ a na ramenách má označenie – kartónové lietadielko. Sleduje deti a dozerá na to, aby sa každé z nich cítilo pri svojej činnosti dobre a bolo vhodne oblečené do aktuálneho počasia. Všetci učitelia, muži aj ženy, sa v priebehu týždňa vystriedajú v úlohe koordinátorov aktivít aj pracovníkov v kuchyni. Keď je obed hotový, čo je približne o 11.45 h, deti si vonku umyjú ruky, posadajú za stôl a jedia spolu s učiteľmi. Všetko prebieha vonku.
Po obede vonkajšie aktivity pokračujú (napr. kŕmenie sliepočiek, polievanie rastlín v skleníku, vyfarbovanie maľovaniek, maľovanie s blatom a pod).

Všetko prebieha veľmi pokojne, prirodzene, bez akejkoľvek známky stresu.

Deti tak strávia väčšinu dňa vonku a približne o 15.00 h prichádza pre ne školský autobus, ktorý ich odvezie naspäť do Kodane, kde ich už čakajú rodičia.

V centre Stockholmsgave sme boli my tými, čo sa učia – aj keď len na jeden deň – a bola to pre nás všetkých vskutku veľmi obohacujúca, cenná a inšpiratívna skúsenosť. Sme veľmi radi a vďační, že sme ju mohli absolvovať, a že sme sa vďaka pobytu v prírodnej škôlke na okamih mohli a chceli opäť stať deťmi!

ROZŠÍRENÁ

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 21

Príklad polročného plánu

Polročný plán lesnej škôlky vo Veľkej Británii by mohol vyzerať napríklad takto:

Tento plán je prevzatý zo zariadenia vo Veľkej Británii, kde sa jedno dopoludnie v týždni trávi v lese vzdialenom v pešej vzdialenosti od škôlky a kde ostatné dni deti môžu tráviť čas buď vonku alebo vo vnútri, podľa svojich záujmov a potrieb. Počas dňa v lese sa deti vrátia do škôlky na obed, potom majú chvíľku na rozjímanie a oddych, keď môžu pobudnúť v tichosti samy so sebou, a popoludní sa opäť hrajú, vnútri alebo vonku.

Hodnotenie rizík a prínosov sa robí vopred a do denného plánu sa pridávajú ešte prípadné mimoriadne riziká. Zamestnanci si delia úlohy a zapisujú ich na nástenku v kuchyni, aby vedeli, čo budú robiť. Plány majú byť flexibilné a v priebehu polroka ich možno upravovať a prispôsobovať podľa potreby. Všetky reflexie sa zaznamenávajú. Tento plán umožňuje efektívne financovanie a zostavovanie rozpočtu a zabezpečuje dobré pokrytie oblastí školského vzdelávacieho programu. Dopĺňa plány zvyšnej časti týždňa. Zostavujú ho riadiaci pracovníci materskej školy po konzultácii so svojimi zamestnancami a využívajú v ňom ich silné stránky.

Prepojenia aktivít lesnej škôlky na školský vzdelávací program:	Svet okolo nás: Zvieratká v našom lese, čo zvieratká potrebujú Staráme sa o seba: Obliekame sa Knižky: Gruffalo			
Týždeň	**Aktivity v kruhu**	**Aktivity za pomoci dospelých**	**Pomôcky**	**Metódy hodnotenia (pre budúce plánovanie a konzultácie s rodičmi)**
1	Prečítajte si príbeh o Gruffalovi Diskutujte o zvieratkách z lesa	Výroba masky Gruffala Bábkové zvieratká na pobyt vonku Prechádzka do lesa	Masky Šnúrka Farbičky Bábky	Pozorovanie hier s cieľom zistiť, či deti vykazujú povedomie o zvieratách (sledujte obrázky s mylnými predstavami a upravte plány podľa potreby)

2	Prečítajte si Gruffalinku Porozprávajte sa o pocitoch	Gruffalovské náhrdelníky z dreva Po stopách príbehu o Gruffalovi Hranie sa v lese	Plátky z dreva Vŕtačka/vrták, aby deti mohli vŕtať otvory (pridať do posúdenia rizík) Po stopách príbehu	Rozhovory s kľúčovými deťmi počas hodiny, aby sme zistili, čo si zapamätali. Reflexia v kruhu.
3	Príbeh o Gruffalovi Rozprávajte o zvieratkách v tomto príbehu	Vytyčovanie kolov na domčeky postavičiek z príbehu o Gruffalovi (zatlčte ich kladivom do zeme) Satelitné mapy Prechádzka so staršími deťmi, aby ste zistili, kde sú domčeky. Postaviť domčeky z dreva	Paličky (pridať do posúdenia rizík) Cedulky na koloch pre domčeky každej postavičky Koly na domček z dreva Menšie palice na domčeky z dreva Laminované satelitné mapy a samolepky	Sledovanie povedomia starších detí a ich zmyslu pre miesto Pozorovanie mladších detí, ako používajú nástroje Reflexia v kruhu – otázky o tom, čo si zapamätali z minulého týždňa
4	Prečítajte si Hru na skrývačku od Julie Donaldsonovej Pesničky s počítaním	Ďalšia návšteva domčekov z príbehu o Gruffalovi Zahrajte sa na skrývačku	Týždeň s malým množstvom pomôcok kvôli školeniu zamestnancov	Pozorujte X detí, ako počítajú
5	Prečítajte si príbeh o Gruffalovi Naplánujte si piknik	(flexibilný týždeň, ktorý bude reagovať na pozorovanú hru a potreby skupiny)	(flexibilný týždeň, ktorý bude reagovať na pozorovanú hru a potreby skupiny)	(flexibilný týždeň, ktorý bude reagovať na pozorovanú hru a potreby skupiny)
6	Príprava pikniku Oslávte polrok zápisom do denníka reflexií (kniha s fotografiami a kresbami detí)	Gruffalovský piknik Spoločenské hry Hranie sa v lese	BUDE POTVRDENÉ (jedlo na piknik)	Fotografie Vysmiate deti sa zabávajú

Cieľom plánu je zabezpečiť, aby bol do príbehov začlenený aj jazyk matematiky a aby sa deti každého pol roka vrátili k jednotlivým zručnostiam, napríklad k vŕtaniu či zatĺkaniu kladivom. Ak je to možné, k týmto činnostiam sa deti vracajú aj v iných dňoch v týždni, čím sa umožní opakovanie činností, upevňovanie zručností a zvyšovanie samostatnosti.

Tento plán zapadá do týždenného plánu zariadenia, ktorý by mohol vyzerať napríklad takto, ale v priebehu týždňa ho ešte možno flexibilne upravovať:

	Pondelok	**Utorok**	**Streda**	**Štvrtok**	**Piatok**
Služba pri vchode a zápis príchodov	Chris	Scarlett	Jorje	Chris	Sue
Aktivity Dopoludnia	**Joga** Aktivity na dvore/v záhrade/vnútri	**Varenie** Na dvore/v záhrade/ vnútri	**Práca v záhrade** Na dvore/v záhrade/ vnútri	**Španielčina** V záhrade/ vnútri	**Lesná škôlka** V lese/vnútri
V kruhu	Scarlett	Chris	Sue	Jorje	Ruth
Plienky	Jorje	Sue	Lucy	Scarlett	Chris
Obed Upratovanie	Lucy	Jorje	Chris	Lucy	Sue
Čas na odpočinok/ zdriemnutie	Jorje	Lucy	Scarlett	Chris	Jorje
Aktivity Popoludní	Vnútri V záhrade	Vnútri V záhrade	Vnútri V záhrade	Vnútri V záhrade	Vnútri V záhrade
Plánovanie	Jorje	Lucy	Scarlett	Chris	Scarlett
V kruhu	Jorje	Sue	Lucy	Scarlett	Chris
Plienky	Scarlett	Chris	Sue	Jorje	Ruth
Ostatné poznámky (súvisia s poznámkami kľúčových pracovníkov a individuálnymi potrebami)	Zaradiť výlet do parku Plánovanie v kruhu na zvýšenie povedomia o tom, čo potrebujú zvieratká Mali by sme tu mať kačičky Lesná škôlka stále hľadá domov a Gruffala Vonku – vyložiť von vodné hračky, hľadanie drobných zvieratiek, materiál na stavanie bunkra Práca v záhrade – nazbierať jahody, vysadiť fazuľu Pokračovať s hrami/pesničkami, kde sa počíta od 1 do 5 Zvukovka tento týždeň „b“				

Zamestnanci sú v rámci svojich pozícií zvyknutí rotovať, aby ich personálne obsadenie vždy zohľadňovalo záujmy detí. Niektoré dni je potrebných viac zamestnancov vnútri, v iné dni je zasa viac detí vonku, takže učitelia idú s nimi von.

Denný režim v uvedenej materskej škole by mohol vyzerať asi takto:

Dajte pozor: Pomáhame deťom dozerať na kačičky.

7.30 h až 8.30 h Zamestnanci prichádzajú do práce	Obnovte zdroje, spíšte si akékoľvek postrehy a úvahy k plánom, zabezpečte dozor a spoločne pripravte zariadenie tak, aby ste mohli začať o 9.00 h.
9.00 h Prichádzajú deti s rodičmi	Zaveste im kabáty a obujte papučky. Zamestnanci usadia deti na aktivity, ktoré si vybrali – niektoré sa chcú pozerať, iné budú robiť. Aktivity odrážajú vývojové potreby a prepojenia na školský vzdelávací program zvýraznené v plánovaní. Deti si slobodne vyberú, kam chcú ísť, napr. čítanie príbehov, umelecký stolík, podnosy s pieskom, podnosy na nácvik praktických zručností, hry s číslami a písmenkami. Novým deťom pomôžu dospelí. Deti majú celé dopoludnie samostatný prístup k občerstveniu a nápojom a samy si z nich chodia brať podľa ľubovôle až do 11.00 h.
9.30 h Otvára sa zadný vchod do záhrady a deti sa rozhodujú, s čím sa chcú hrať vonku	Jeden dospelý sa bude venovať organizovanej aktivite a každé dieťa dostane otázku, či sa chce venovať napr. joge, práci v záhrade (väčšina detí chce), no niekedy sa rozhodnú iba hrať v záhrade alebo v inej časti škôlky. (Ospalým deťom pomôžeme v prípade potreby na matrace do tichého kútika).
11.30 h	Dospelí začínajú vytvárať kruh a vymenia plienky, komu treba. Deti sa k nim pridajú, kedy samy chcú, posadajú si do kruhu a venujú sa rôznym činnostiam, ako sú príbehy, pesničky, úvahy a ďalší obsah školského vzdelávacieho programu. Tieto aktivity naplánovali rôzni učitelia a sú súčasťou plánu pre daný týždeň.
12.00 h	Obed. Deťom je podávaný obed, podľa počasia sa najedia vnútri alebo vonku.

12.30 - 13.00 h	Deti majú svoj čas na rozjímanie, sedia potichu samy alebo s knižkou. Ak potrebujú, odoberú sa do zóny, kde si môžu ľahnúť/ zdriemnuť.
13.00 h	Deti si opäť môžu samy brať hračky a pomôcky, vnútri aj vonku. Často majú možnosť ísť na prechádzku do parku s dvoma členmi personálu.
14.30 h	Deti sa pridajú k učiteľke na záverečnú reflexiu, pesničky a príbehy, ktoré súvisia s obsahom školského vzdelávacieho programu. Prebieha posledné prebaľovanie a upratovanie.
15.00 h	Deti odchádzajú domov.
16.00 h	Väčšina pedagogických zamestnancov už odišla, aj keď častokrát v práci pokračujú doma a pripravujú si pomôcky, ktoré sú reakciou na ich postrehy z dňa.

Reflexia

Zamyslite sa nad denným režimom vo svojom zariadení; pri akých aktivitách a kedy využívate pobyt vonku?

Čas	**Aktivity pod vedením dospelých a zdroje prístupné deťom - personálne zabezpečenie**

Ktoré ďalšie časti dňa/aktivity by ste mohli presunúť von?

11) Pozitívny prístup k rizikám a výzvam

ÚVOD

V tejto kapitole sa pozrieme na oblasť rizík a výziev pri hre. Treba poznamenať, že pri diskusii o tejto téme hovoríme o fyzických, sociálnych a emocionálnych výzvach a rizikách. Príkladom takýchto výziev môže byť skákanie detí z pníka, lozenie na strom, ale i budovanie nových priateľstiev alebo vykonávanie nových zručností pred rovesníkmi či dospelými.

Pri uvažovaní o rizikách a výzvach musíme vziať do úvahy dve hlavné otázky:

Prvou je pochopenie a komunikácia bezprostredných i dlhodobých prínosov situácií, v ktorých deti čelia riziku a výzvam.

K rizikám sa často a tradične pristupuje výlučne z pohľadu negatívneho a hodnotovo ohrozeného modelu rizika, v ktorom sa nevníma žiadny jeho prínos pre dieťa. Podľa tohto prístupu by sa mali všetky riziká alebo výzvy zredukovať alebo úplne odstrániť, a teda výsledok sa meria ich neprítomnosťou.

Dnes však už vo vzdelávaní uplatňujeme pozitívnejší model a skúmame, aký majú riziká a výzvy pre naše deti z hľadiska ich procesu učenia sa a rozvoja osobnosti prínos.

VEDELI STE?

„Ak sa majú deti opäť slobodne hrať vonku a získavať všetky sociálne, emocionálne a fyzické výhody, ktoré to so sebou prináša, potom sa musia naučiť, ako riskovať a zostať pritom v bezpečí.“

Kráľovská spoločnosť pre prevenciu dopravných nehôd (Veľká Británia)

„Možnosť venovať sa aktívnej hre v prírode a vo vonkajšom prostredí – aj so všetkými jej rizikami – je nevyhnutná pre zdravý vývin dieťaťa.“

Vyhlásenie kanadskej vlády o aktívnej outdoorovej hre (Tremblay, Mark S. a kol. 2015)

Aby sa deti správne rozhodovali

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 22

Osvojiť si praktické zručnosti samostatného rozhodovania o rizikách a výzvach je pre vývoj dieťaťa životne dôležité. Jednou z úloh vzdelávania je podporovať tento aspekt prostredníctvom adekvátnych kontextov a príležitostí.

V náročných situáciách sa deti učia zvládať svoju emocionálnu reakciu na neúspech a úspech. Zakúsiť v rozumnej miere obavu a strach o seba rovnako ako aj radosť a nadšenie z úspechu je preto užitočné a pripraví deti na to, aby sa z nich v dospelosti stali emocionálne odolnejší a mentálne zdraví jedinci.

Pracujeme v prostredí, kde obavy dospelých o blaho detí a snaha vyhýbať sa zlyhaniu môžu byť veľmi naliehavé a sprevádzané silnými emóciami. Aby sme dokázali prekonať svoje vrodené obavy a reakcie, je potrebná efektívna spolupráca s našimi kolegami a rodičmi detí. Len takýmto pozitívnym prístupom môžeme spochybniť prevládajúce predstavy, že „riziko je zlé“, a preto sa musíme sami cvičiť a pevne zakotviť v presvedčeniach o skutočných rizikách ako aj prínosoch bežných výziev a rizík, ktoré majú na učenie.

„Dieťa v predškolskom veku používa zdravý rozum a má z toho veľkú radosť. Do jeho sveta však vstupujeme my a vnucujeme mu svoj spôsob myslenia. Nepáči sa mu to, ale zvykne si na to. Dokonca časom akoby sa ten zdravý rozum vytratil. Nechce sa mu už premýšľať, namiesto toho povie: Ukáž mi vzorec, ukáž mi pravidlo, ktorým sa mám riadiť. Ale to nie je iba náš problém, je to celosvetový problém.“ (Hejný 2011)

11a) Naša právna a morálna povinnosť zabezpečovať riziko

ÚVOD

Druhou otázkou je naša právna a morálna povinnosť zabezpečiť starostlivosť deťom, zvereným do našej opatery a s tým i súvisiacu bezpečnosť. Každá krajina má svoju vlastnú politiku a nástroje kontroly – a o dodržiavaní týchto pravidiel sa nevyjednáva. Bezpečnosť však nevzniká náhodou, a nevzniká ani nadmerným papierovaním či množstvom pravidiel. V rámci týchto regulačných mechanizmov sme oprávnení a vedení k tomu, aby sme robili rozumné úsudky. Dospelý nemá plniť úlohu robota, ktorý dodržiava pravidlá, ale úlohu priateľa a pozorného pomocníka, ktorý reaguje na dynamickú situáciu v režii dieťaťa.

Ak budeme pozitívne nazerať na výzvy, ktorým musia čeliť naše deti, a podporovať ich v tom, aby tieto výzvy a riziká podstupovali, musíme tiež chápať a prijať fakt, že občas dôjde k menšej ujme alebo úľaku. Túto mieru eticky a právne prijateľného rizika musíme niesť spoločne ako komunita detí, rodičov a pedagogických zamestnancov materských škôl, aby sme zabránili tomu, že každá drobnosť sa hneď bude považovať za problém.

VEDELI STE?

„Modriny, odreniny a pády sú súčasťou učenia a my nesmieme podľahnúť prehnanej úzkosti či bezohľadnosti.“
Helen Tovey, 2008

Škótsky Inšpektorát starostlivosti o škôlky má politiku, podľa ktorej má byť u detí príležitosť podstupovať riziko a výzvy súčasťou ich každodenného života. Deti tu majú právo „slobodne si zvoliť hru v kvalitných vonkajších priestoroch, súčasťou ktorej je každodenný kontakt s prírodou, rizikami a výzvami“. Táto politika odráža Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa . Pri inšpekciách sa očakáva, že pedagogickí zamestnanci materských škôl názorne dokážu, ako sa táto skutočnosť prejavuje v ich praxi a akú má podporu v predpisoch ich zariadenia. https://www.unicef.org/crc/

Prírodné škôlky **v Dánsku** a Lesné škôlky **vo Veľkej Británii** aktívne vedú deti k tomu, aby sa učili používať nástroje ako nožík a pílka, alebo ako zaobchádzať s ohňom. To má deťom umožniť samostatne riešiť problémy a tvorivo sa prejavovať. Pracovníci materských škôl sú v tomto smere sebaistí a pomáhajú deťom zvládať ich vlastné riziká. Ide o rovnaký prístup, aký sa uplatňuje v oblasti **podpory detí** pri hodnotení rizík, keď lezú na stromy (majú od nás, dospelých, vedieť, že niektoré stromy alebo vetvy nie sú bezpečné, a ako vysoko môžu vyliezť).

TECHNIKY A NÁPADY

Občas sa môžu vyskytnúť aj prípady, ktoré považujeme za neprijateľné. Preto ak dôjde k takémuto incidentu, budeme chcieť pochopiť vplyvy a faktory, ktoré k nemu viedli – zaznamenáme ich, podelíme sa o ne a prediskutujeme ich. Keď pochopíme všetky vplyvy, ktoré k incidentu viedli, môžeme usúdiť, či je možné alebo žiaduce sa mu v budúcnosti vyhnúť. V tomto procese však nejde o hľadanie vinníka, ani o snahu izolovať konkrétnu príčinu alebo jednotlivca. Pátranie a vyšetrovanie v tomto smere ďaleko presahuje systémový prístup a prechádza do kultúry otvorenosti, kde sa učia všetci zúčastnení.

11b) Pozitívnosť je nákazlivá

ÚVOD

Keď v plnej miere pochopíme skutočné riziká a hrozby, ktorým čelia naše deti, môžeme uviesť riziká a prínosy do rovnováhy.

Zisťujeme, že zamestnanci, ktorí pracujú bez jasnej podpory a politiky riadenia rizík, robia často príliš opatrné rozhodnutia. Často tu hrá úlohu aj strach z toho, že rodičia detí sa môžu sťažovať, a ten môže viesť k redukcii aktivít, ktoré bude pedagóg alebo vychovávateľ považovať za bezpečné.

Z tohto dôvodu je potrebné, aby ste s rodičmi hovorili o možných rizikách a zhodli sa na ich prijateľnej miere. Nezabudnite im vysvetliť, aké má pobyt detí vonku prínosy aj riziká, pričom riziká budete prezentovať pozitívnym spôsobom ako príležitosť učenia sa a rozvoja nových zručností.

ROZŠÍRENÁ

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 23

Nechaj ma, zvládnem to sám

Dvojročné dieťa vyliezlo na pník v priestore záhrady zariadenia, ktorý je obklopený trávou. Učiteľka, ktorá ho sleduje, má obavy, že dieťa nemusí mať fyzickú zdatnosť na to, aby pri skoku dopadlo na nohy. Ako sa dalo očakávať, dieťa skočilo, pristálo na zemi a tvrdo spadlo na bok. Ako tak leží na zemi, na okamih nastane ticho, učiteľka mu v rámci slovného ubezpečenia povie „Si v poriadku", no nebeží ho dvíhať zo zeme. Dieťa vstane, opäť vylezie na pník a po druhý raz sa pokúša zoskočiť, no tentokrát zostane vzpriamené o niečo dlhšie, než opäť spadne. Do pol hodiny dieťa dokáže zoskočiť bez toho, aby spadlo, a razom pritiahne k svojej novej hre aj ďalšie deti. Niektoré z nich lezú na vyššie časti pníka a zoskakujú oboma nohami. Prvé dieťa sa na ne závistlivo díva a snaží sa zistiť, či aj ono dokáže zvládnuť väčší skok bez toho, aby si v prípade pádu ublížilo.

Počas tohto krátkeho zážitku si dieťa vyvinulo značné fyzické zručnosti – rovnováhu, načasovanie a silu. Zároveň sa v ňom rozvinul pocit, že pád môže bolieť – prvý pád nebol veru nič príjemné – avšak súčasne ho vyvážil pocit radosti, ktorú skákanie prináša, a potešenie, že zvládlo novú zručnosť. A napokon zistilo aj to, aký je to pocit, keď sa bojí, a ako tento pocit zvládnuť.

Jeho skúsenosť znamená, že teraz už vníma skákanie pozitívne a chce v tejto hre pokračovať na ďalšiu úroveň, ale nevylezie na vyšší pník, kým si nebude isté, že sa mu to podarí. Dozerajúca učiteľka si narýchlo poznačí, že má túto skúsenosť pridať do záznamu o pokroku dieťaťa v učení, a teší ju, že dieťa i jeho rodičia dokážu pochopiť, čo sa práve naučilo.

ROZŠÍRENÁ

PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA # 24

Černicový konárik

Staršie dieťa kráča so svojou triedou po lese. Učiteľka ukazuje na dve ešte staršie deti, ktoré sa načahujú k tŕnistému kríku a pokúšajú sa odtrhnúť si pár černíc. Ako si pochutnávajú na plodoch, rozprávajú sa o tom, ako chutia. Dieťa sa načiahne ku kríku, no nemotorne si oškrie ruku o tŕne, a tak ju rýchlo odtiahne. Načiahne sa znovu a zistí, že nedočiahne až tak vysoko, ako tie druhé deti, takže si nemôže natrhať černice. Na okamih sa zamyslí a vzápätí požiada jedno zo starších detí, či by mu dočiahli a odtrhli černicu. Staršie dieťa sa načiahne dolu, opatrne pridrží trnitú stonku kríka a posunie ju nabok, aby mohlo mladšie dieťa na černice dočiahnuť samo. Mladšie dieťa zaváha, pretože nevie, či si môže černicu vložiť do úst. V tejto chvíli podíde k nemu dozerajúca učiteľka, opatrne odsunie vetvičku z cesty a odtrhne si černicu aj pre seba. Pridá sa k dieťaťu a jedia ovocie spoločne, pričom si porovnávajú chuť bobúľ.

V tejto ukážke dieťa podstupuje nielen fyzické riziko a pokúsi sa dočiahnuť ovocie na kríku plnom trňov, ale riskuje aj z hľadiska sociálneho, pretože požiada o pomoc. Staršie deti mohli pokojne jeho prosbu o pomoc odmietnuť, alebo sa dokonca nepekne vyjadriť o jeho schopnostiach. Učiteľka si všimne, že staršie dieťa odhrnulo vetvičku, a sama tak modeluje rovnaké správanie, aby povzbudila dieťa k poslednému kroku – vložiť si ovocie do úst a pochutnať si na ňom!

V obidvoch predchádzajúcich prípadových štúdiách bola učiteľka mierne stranou. Tým, že pozorovala a posudzovala možné riziká, no nezakročila s cieľom ovládnuť alebo zmeniť prebiehajúcu situáciu, si ako dospelý splnila svoju zákonnú povinnosť starostlivosti a zároveň potvrdila prínosy rizík. Sebaistý pedagóg by zakročil iba v prípade, keby bolo riziko príliš vysoké.

Úloha dospelého je zameraná na dieťa ako na učiacu sa bytosť a má mu umožniť učiť sa tým, že mu dovolí podstupovať riziká a výzvy. Aby si dospelý mohol plniť túto úlohu, musí existovať jasný súbor hraníc a systémov. Tento prístup zaznamenáva skutočné riziká a umožňuje zamestnancom pracovať v rámci jednoduchých a jasných protokolov, ktoré sa zameriavajú na závažné riziká.

Zamestnanci by tiež mali mať systém, v rámci ktorého sa môžu navzájom deliť o svoje obavy a príhody. Ustanovujeme tu agendu rozumne rozhodujúcich zamestnancov, ktorých rozhodnutia sú vo všeobecnosti v súlade s ostatnými členmi zamestnaneckého tímu. Týmto sa skôr posilňuje celý tím zamestnancov namiesto toho, aby sa izolovali a obviňovali jednotlivci.

Pedagogickí zamestnanci materských škôl si budú musieť vytvoriť svoju vlastnú prax ako i pohľad na otázku rizík a výziev – pričom niektorým budú tieto veci príjemnejšie než iným. Pre deti to však nie je problém, pretože ony to jednoducho len akceptujú rovnako, ako akceptujú rozdiely, ktoré sú v každom z nás.

11c) Vykonávacie predpisy a prax

ÚVOD

Práca v oblasti rizík v rámci celoštátnych zákonov alebo miestnych predpisov nepodlieha vyjednávaniu v záujme ochrany našich detí aj nás samotných. Materské školy by teda mali mať k dispozícii výtlačok najnovšej verzie príslušných dokumentov a nariadení týkajúcich sa bezpečnosti.

Súvisiace interné predpisy a smernice by sa mali schvaľovať v rámci koordinácie a spolupráce s pedagogickými zamestnancami, ktorí chápu svoju úlohu a povinnosti. Mal by existovať funkčný systém pre nástup nového pedagogického zamestnanca do práce, ako aj pre situácie, keď majú všetci zamestnanci možnosť zaktualizovať si vedomosti o platných zákonoch a predpisoch, k čomu dochádza zvyčajne raz za rok.

Prechod k modelu, ktorý vyjadruje prínosy rizík a výziev spolu s možnými rizikami a kontrolnými opatreniami v našich dokumentoch, môže byť veľmi cenným cvičením, do ktorého sa môžu zapojiť všetci pedagógovia a vychovávatelia v zariadení. Tento tímový prístup môže dokonca vyvážiť extrémne postupy a zabezpečuje kontrolu tímu nad tým, aké riziká sa považujú za primerané, a nad učením, ku ktorému pritom dochádza.

Je potrebné starostlivo zvážiť znenie našich dokumentov a formulovať ich tak, aby vyjadrovali pozitívny postoj k eticky a právne prijateľným výzvam a rizikám, ktoré budú naše deti podstupovať.

VEDELI STE?

„“Riskantná hra“ je akékoľvek správanie, ktorého výsledok je neistý. Zahŕňa zváženie prínosov proti možným nežiaducim následkom tohto správania, ako aj pravdepodobnosť jeho úspechu alebo neúspechu.“
(Little 2006)

Z praxe v Dánsku a vo Veľkej Británii jednoznačne vyplýva, že u detí nemusí nutne dochádzať k väčšiemu počtu nehôd len preto, že sa hrajú vonku.

11d) Priaznivé prostredie na podstupovanie rizík

ÚVOD

Vonkajší priestor, ktorý bol jasne premyslený, bude poskytovať množstvo rôznych príležitostí na riziká a výzvy, ktoré deti zaujmú, a bude vysielať zamestnancom aj rodičom signál o tom, aké skúsenosti tu deti nadobudnú.

Jednoduchá kontrola výziev a úloh, z ktorých si deti pri pobyte vonku môžu vyberať alebo ich samy vytvárať, môže častokrát poukázať na nedostatok príležitostí, alebo v skutočnosti upozorniť na riziká, ktoré sú až príliš vysoké.

VEDELI STE?

„Najviac radosti z hry sa skrýva vo výzvach; hravá aktivita, ktorá je príliš jednoduchá, stráca svoju príťažlivosť a prestáva byť hrou. Hráč si potom upravuje aktivitu tak, aby ju sťažil, alebo prejde k niečomu inému.“

(Gray 2011)

TECHNIKY A NÁPADY

Náročné prostredie plné výziev môžu vytvárať napríklad:

Možnosti a zdroje, ktoré poskytujú príležitosť na lezenie, skákanie, kotúľanie alebo kĺzanie.

Pomôcky a vybavenie, ktoré vytvára fyzickú nestabilitu, napríklad visutý mostík, kladina, nášľapné kamene, pne atď.

Rôzne členitý terén s rôznymi povrchmi, úrovňami a stúpaniami, ako sú hromady či kopce.

Prenosné pomôcky, ktoré sa môžu zísť pri stavaní alebo vytváraní fyzických aktivít organizovaných samotnými deťmi. K takýmto predmetom zvyčajne patria prepravky, dosky, sudy, pneumatiky, rebríky a palice.

Možnosť používať ručné náradie, ako kladivo či skrutkovač, a záhradkárske náradie. Rozmanito rastúce rastliny, ktoré môžu obsahovať riskantné prvky ako napríklad tŕne (bodliak, maliny a pod.).

PRIAZNIVÉ PROSTREDIE

Primerane náročné prostredie víta chyby aj výzvy a láka deti k tomu, aby vytvárali aj svoje vlastné výzvy a hry, nielen čisto predpísané aktivity. Tento proces ponúka deťom možnosť angažovať sa a vnáša do detskej hry ešte komplexnejšie výzvy. Rozširuje tak schopnosti, prehlbuje učenie a vedie k väčšej samostatnosti.

11e) Komunikácia

ÚVOD

Vedieť odôvodniť a komunikovať, prečo sú výzvy a riziká pre naše deti dobrou skúsenosťou v rámci učenia, je kľúčovou otázkou, ktorú treba riešiť ešte skôr, ako pristúpime k nejakým zmenám. Keď zabezpečíte, aby rodičia i širšia komunita pochopili váš prístup a jeho prínosy, môžete zabrániť vzniku sťažností.

Zariadenia by mali pouvažovať nad tým, ako momentálne komunikujú s rodičmi a celou komunitou. Zvyčajne je to prostredníctvom rozhovorov s rodičmi, prostredníctvom aktivít, pri ktorých môžu zostať a zapojiť sa aj rodičia, prostredníctvom zaznamenávania pokroku detí v učení do veľkých albumov či kroník, a prostredníctvom rôznych prehliadok a výstav.

Tento prístup sa potom rozširuje aj do formálnejších postupov – zopár slov a obrázkov v zmluve alebo príručke pre rodičov dokáže rodičom veľa vysvetliť, a primäť ich tak súhlasiť s naším postojom.

VEDELI STE?

„Riziká a výzvy sú neoddeliteľnou súčasťou zmysluplného a spokojného života.“

(Gill 2007)

REFLEXIA - OTÁZKY NA ZAMYSLENIE

1. Keď posudzujete stav, či si u vašich detí plníte svoje zákonné alebo morálne povinnosti v oblasti riadenia rizík, máte najnovšie vydanie príslušných nariadení alebo smerníc?

2. Aké riziká vám prídu na um v súvislosti s pobytom vonku? Ako ich môžete odstrániť a/alebo pozitívne využiť v záujme rozvoja detí?

3. Zabezpečuje váš systém riadenia rizík rovnováhu medzi administratívnou prácou a prínosmi prijateľnej miery rizík a výziev? Na každodenné využívanie záhrady/dvora vášho zariadenia alebo výlety do okolia by malo stačiť len povolenie a posúdenie rizík, ktoré sa udeľuje raz ročne.

4. Dobrodružnejšie aktivity, ako je cestovanie do väčšej vzdialenosti, používanie ostrých nástrojov či pobyt v blízkosti veľkej vodnej plochy, môžu vyžadovať viac papierovania a častejšie administratívne úkony, intenzívnejšiu odbornú prípravu a spôsobilosť zamestnancov, ako aj špecifickejšie povolenie a posúdenie rizík.

5. Obsahuje váš systém riadenia rizík a výziev aj ďalšie prípadné riziká a hrozby, ktoré sú v skutočnosti len snahou vyhnúť sa určitým problémom, alebo sú vaše obmedzenia naozaj nevyhnutné?

6. Ako zapájate deti do viditeľného a autentického procesu riadenia rizík a výziev?

7. Aké kroky môžete podniknúť, aby ste pomohli svojim zamestnancom a naučili ich vypestovať si otvorený prístup k riadeniu rizík a výziev aj v prípade, keď dôjde k nejakému incidentu?

8. Máte jednoduché predpisy týkajúce sa outdoorových hier, výchovy a vzdelávania, ktoré obsahujú pozitívne vyhlásenie o rizikách a výzvach pre vaše deti?

9. Akou metódou sa vám najlepšie komunikujú prínosy rizík a výziev rodičom?

10. Aký skrytý vzdelávací program a možnosti učenia sa ponúkajú vonkajšie priestory vášho zariadenia a miesta, ktoré s deťmi navštevujete, vo vzťahu k pozitívnym rizikám?

HELLO KITTY
UPPA

12) Poďakovanie

Projekt Zober ma von by rád poďakoval všetkým partnerom a zúčastneným stranám za ich neoceniteľnú pomoc, ktorá prispela k uvedeniu tejto príručky do života. Naša vďaka patrí:

Ruth Staples-Rolfe	Learning through Landscapes Trust, Winchester, Veľká Británia
Mary Jackson	Learning through Landscapes Trust, Winchester, Veľká Británia
Matthew Robinson	Learning through Landscapes Trust, Stirling, Škótsko
Søren Emil Markeprand	Stockholmsgave Centrum, Lyngby, Dánsko
Trine Andreasen	Stockholmsgave Centrum, Lyngby, Dánsko
Margery Lilienthal	Rukkilille lasteaed, Keila, Estónsko
Triin Tiits	Rukkilille lasteaed, Keila, Estónsko
Kairi Kondimäe	Rukkilille lasteaed, Keila, Estónsko
Kadri Käosaar	Rukkilille lasteaed, Keila, Estónsko
Monika Miňová	Prešovská univerzita, Prešov, Slovensko
Veronika Jadvišová	Prešovská univerzita, Prešov, Slovensko
Lucia Šepeľáková	Prešovská univerzita, Prešov, Slovensko
Vladimír Gerka	Prešovská univerzita, Prešov, Slovensko
Vladimír Fedorko	Prešovská univerzita, Prešov, Slovensko
Jozef Kahan	Strom života, Bratislava, Slovensko
Richard Weber	Strom života, Bratislava, Slovensko
Michaela Valachovičová	Strom života, Bratislava, Slovensko
Janka Sýkorová	INAK, Kremnica, Slovensko
Adriana Kováčová	INAK, Kremnica, Slovensko

A tiež všetkým deťom, rodičom a zamestnancom škôl a zariadení, ktorých inšpiratívna práca nám poskytla množstvo nápadov a námetov pre príručku Zober ma von.

Ďalšie aktivity

Táto príručka je koncipovaná tak, aby sa používala spolu s našimi online aktivitami a materiálmi: http://takemeoutproject.eu/outdoor-education/

Použitá literatúra a ďalšie zdroje

Zoznam použitej literatúry v príručke Zober ma von

ADAMS, Paul, 2006. *Exploring social constructivism: theories and practicalities.* V: International Journal of Primary, Elementary and Early Years Education.

CHILDWISE, 2017. *Connected Kids*: Trends watch [online]. Dostupné na: https://groupmp15170118135410.blob.core.windows.net/cmscontent/2017/06/Connected-Kids-Trends-Watch-2017_Small1.pdf

COYLE, Kevin J., 2010. *Back to School*: Back Outdoors! How Outdoor Education and Outdoor School Time Create High Performance Students. Od: *National Wildlife Federation.*

FJORTOFT, Ingunn, 2001. *The Natural Environment as a Playground for Children: The Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children.* By: Early Childhood Education Journal, Vol. 29, No. 2, Winter 2001. Dostupné na: http://www.imaginationplayground.com/images/content/3/0/3002/The-Natural-Environment-As-A-Playground-For-Children-The-Impac.pdf

GILL, Tim, 2007. *No Fear. Growing up in a risk averse society.* 1. vydanie UK: Calouste Gulbenkian Foundation.

GRAY, Peter ,2011. The decline of play and the rise of psychopathology in childhood and adolescence. V: *American Journal of Play.* No 3, 443-463.

HERINKOVÁ, Eliška, 2017. Outdoorové vzdelávanie má množstvo výhod. Využívate ich potenciál na vašich hodinách? Od: *Eduworld.sk* [online]. Dostupné na: https://eduworld.sk/cd/eliska-herinkova/3401/vyhody-outooroveho-vzdelavania

HEJNÝ, Milan, 2011. Enhancing a sense of belonging in the early years. V: *Early Childhood Matters.*

KAHN, Peter, H., 1999. V: *The Human Relationship with Nature: Development and Culture*. MIT Press. ISBN: 9780262112406.

LITTLE, Helen, 2006. *Children's risk-taking behaviour: implications for early childhood policy and practice*. V: International Journal of Early Years Education. Vyd. 14 , Výtlačok 2, 2006.

MALONE, Karen, 2008. *Every Experience Matters* [online]. Od: FACE. Dostupné na: http://attitudematters.org/documents/Every%20Experience%20Matters.pdf

MINEDU, 2017. *Analýza zaškolených detí v materských školách* [online]. Dostupné na: http://www.minedu.sk/analyza-zaskolenosti-deti-v-materskych-skolach/ [prístup 10.11.2017].

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, 2007: *Na Slovensku Zákon č. 527/2007 §7 - 527 Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky zo 16.augusta 2007 o podrobnostiach a požiadavkách na zariadenia pre deti a mládež*

O'BRIEN, Liz, MURRAY, Richard, 2007. *Forest School and its impacts on young children: Case studies in Britain* [online]. Od: Urban Forestry & Urban Greening. Dostupné na: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1618866707000301

OFFICIAL STATISTICS OFFICE, 2017.The *Official statistics Office of Denmark* [online]. Dostupné na: http://www.dst.dk/da/statistik/nyt/NytHtml?cid=19245

OFSTED, 2008. *Learning Outside the Classroom - How Far Should you go?* [online]. Dostupné na: http://dera.ioe.ac.uk/9253/

PARSONS, G., 2007. *Heading Out: Exploring the impact of outdoor experiences on young children*. Od: Learning through Landscapes.

POUND, Linda, 2014. *How children learn: Educational Theories and Approaches - from Comenius the father of modern education to giants such as Piaget, Vygotsky and Malaguzzi*. London, United Kingdom: Practical Pre-School Books.

PUBLIC HEALTH ENGLAND, 2013. *How healthy behaviour supports children's wellbeing, PHE publications Tali Tali and Orly Morag*. V: A Longitudinal Study of Environmental and Outdoor Education: A Cultural Change, journal of research in science teaching

RoSPA, 2017. *RoSPA School and College Safety UK* [online]. Dostupné na: https://www.rospa.com/schoolcollege-safety [prístup 14.8.2017].

SROGOŇ, Tomáš et al., 1986. *Dejiny školstva a pedagogiky*. Bratislava: SPN. 433 s.

TITMAN, Wendy, 1994. *Special Places, Special People: The Hidden Curriculum of School Grounds*. V: World Wide Fund for Nature. United Kingdom: Southgate Publishers. Dostupné na: https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED430384.pdf

TOVEY, Helen, 2007. *Playing Outdoors. Spaces and Places, Risk and Challenge (Debating Play)*. 1. vyd. UK: Open University Press.

TREMBLAY, Mark, S. et al., 2015. *Position Statement on Active Outdoor Play*. Ed. William Toscano. V: International Journal of Environmental Research and Public Health. 12.6 (2015), 6475-6505. PMC. Web. [prístup 14.8.2017].

UNITED NATIONS, 2009. *United Nations Convention on the Rights of the Child*. [online]. Dostupné na: https://www.unicef.org/crc/ [prístup 14.8.2017].

UVÁČKOVÁ, Ilona, 2013. *Environmentálna výchova v predprimárnom vzdelávaní a v konaní materskej školy*. V: Environmentálna udržateľnosť v predprimárnom vzdelávaní. Zborník z vedecko-odbornej konferencie. [online]. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, SV OMEP, 2013. ISBN 978-80-555-0876. Dostupné na: http://ze006200.useron1.hostmaster.sk/wp-content/uploads/2013/03/Environment%C3%A1lna-udr%C5%BEate%C4%BEnos%C5%A5-ZBORN%C3%8DK.pdf

Vyhláška, 2007. *Vyhláška č. 527/2007 Z. z. Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky*, § 7 písm. b) o podrobnostiach o požiadavkách na zariadenia pre deti a mládež.

Zoznam materských škôl, ktoré nám boli inšpiráciou pre príklady dobrej praxe:

Droxford BW Montessori, England, http://droxfordmontessorischool.co.uk/

Stockholmsgave Centrum, Denmark, http://stockholmsgavecentrum.kbhbarn.kk.dk/FrontEnd.aspx?id=643403

Rukkilille Lasteaed, Estonia, http://www.rukkilill.eu

England Polli:Nation schools, http://www.polli-nation.co.uk

Forest Edge schools

Leicester NE schools

Arnold schools

Outdoor Classroom Day schools, https://outdoorclassroomday.com/

Wishaw and Thornlie Primary, United Kingdom

Torriano Primary, United Kingdom

Ďalšie materské školy a zariadenia, navštívené počas projektu:

Nature garden Copenhagen – Naturværkstedet Kløvermarken, Denmark, https://www.groen.kk.dk/alt-om-os/nultilseks/naturvaerksted

YMCA Fairthorne Manor Nursery, England, http://www.ymca-fg.org/for-children/

Itchen Valley Country park Forest School, Eastliegh Borough Council, England https://www.eastleigh.gov.uk/sport,-countryside,-parks-culture/countryside/little-owls-woodland-pre-school.aspx

St Marys Episcopal Primary, Dunblane, Scotland http://stmarysepsdunblane.org.uk

Raploch Nursery School, Scotland http://my.stirling.gov.uk/services/education-and-learning/nurseries-andplaygroups/raploch-nursery

Beaconhurst Nursery, Scotland, http://www.beaconhurst.com

Stramash Outdoor Nurseries, Scotland, https://www.stramash.org.uk

Rukkilille Kindergarten, Keila, Estonia, http://www.rukkilill.eu

Vosukese Kindergarten, Estonia, http://lasteaiad.rae.ee/vosukese-uudised

Ďalšie kľúčové zdroje pre informácie a poradenstvo:

Dánsko

Christensen, 2014. *Spring Ud i Naturen*. Dostupné na: http://www.emu.dk/sites/default/files/Spring%20ud%20i%20naturen%20-%20Inspirationsh%C3%A5ndbog.pdf

Veľká Británia

Learning through Landscapes, 2014, *Playout early years toolkit*, Routledge Publishers

Estónsko
Rukkilille Lasteaed youtube stránky. Dostupné na: http://www.youtube.com/watch?v=kZ40Fhrxa8Q

Slovenská republika
Lesné škôlky a kluby na Slovensku. Dostupné na: http://bit.ly/lesneskolky

Lesná škôlka, Zaježová. Dostupné na: http://www.zajezka.sk/en/content/forest-kindergarten

Lesný klub, Gaštanko Bratislava. Dostupné na: http://www.lesnyklubgastanko.sk/

HRÚZOVÁ, Lenka, 2014. *Von vždy s úsmevom. Ako sa rodí lesný klub*. Od. O.z. Prales. Dostupné na: http://www.oz-prales.com/index.php?option=com_k2&view=item&task=download&id=4_03146271db37465dcf6499128a03c77f&Itemid=101

Iné:
Z Veľkej Británie:
Adventurous play. Playnotes. Dostupné na: http://www.ltl.org.uk/pdf/Playnotes-Adventurous-play1294651610.pdf

BILTON, Helen, 2010. *Outdoor Learning in the Early Years*. Routledge Publishers. ISBN: 0415454778

Department of Education, 2010. *Practitioners`Experiences of the Early Years Foundation Stage*. Dostupné na: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/181479/DFE-RR029.pdf

GILL, Tim, 2011. *Sowing the Seeds Reconnecting London's Children with Nature*. Dostupné na: http://www.londonsdc.org/documents/Sowing%20the%20Seeds%20-%20Full%20Report.pdf

KNIGHT, Sara, 2013. *Forest school and outdoor learning in the early years*. 2nd edn. London: Sage Publications LtD. ISBN: 978-1446255315

KNIGHT, Sara, 2013. *International Perspectives on Forest School: Natural Spaces to Play and Learn*. 1st edn. Los Angeles, CA: Sage Publications LtD. ISBN: 978-1446259146

KNIGHT, Sara, 2011. *Risk and adventure in early years outdoor play: Learning from forest schools*. Los Angeles: SAGE Publications. ISBN: 978-1849206303

Learning through landscapes. Dostupné na: http://www.ltl.org.uk/spaces/ltlriskbenefit.php [prístup 30.11.2016].

Learning through Landscapes, 2014. *How to develop your outside space for learning and play*. London: David Fulton Publishers.

Learning through Landscapes, 2010. *Vision and values for early years outdoor play*. Dostupné na: http://www.ltl.org.uk/Contribute/PDF/VisionandValues.pdf

Learning through Landscapes, 2016. *Provision for Learning. Outdoors for Under 5s*. State of the Nation survey, Final Report February 2016. Dostupné na: http://www.ltl.org.uk/pdf/EY-Outdoors-Final-Report1458052184.pdf

Learning through Landscapes. *Enabling free flow playnotes*. Dostupné na: http://www.ltl.org.uk/pdf/PN-Enabling-Freeflow-July-071287135471.pdf

Learning through Landscapes. *Exploring with ICT*. Dostupné na: http://www.ltl.org.uk/pdf/PN-Exploring-with-ICT1354198426.pdf

Learning through Landscapes. *Learning through nature – the role of the practitioner*. Dostupné na: http://www.ltl.org.uk/pdf/PN-Learning-throughnature1288605504.pdf

Learning through Landscapes. *Developing Positive attitudes - playnotes*. Dostupné na: http://www.ltl.org.uk/pdf/PN-Developing-positive-attitudes-Jan-081359038930.pdf

Learning through Landscapes. *Getting best value from your resources - playnotes*. Dostupné na: http://www.ltl.org.uk/pdf/March-11-Playnotes1300101493.pdf

LESTER, S. and MAUDSLEY, M., 2007. *Play, naturally: A review of children's natural play*. London: Published for Play England by National Children's Bureau.

Natural England, 2009. *Childhood and nature: a survey on changing relationships with nature across Generations*. Dostupné na: http://publications.naturalengland.org.uk/publication/5853658314964992?category=2437119

Play safety forum. Dostupné na: https://playsafetyforum.wordpress.com/ [prístup 30.11.2016].

RYDER-RICHARDSON, Gail, 2013. *Creating a space to grow: The process of developing your outdoor learning environment*. London: David Fulton Publishers. ISBN: 978-1843123040

SYLVA[1], Kathy, MELHUISH[2], Edward, SAMMONS[3], Pam, SIRAJ-BLATCHFORD[4], Iram and TAGGART[5], Brenda. *The Effective Provision of Pre-school Education (EPPE) Project: Findings from Pre-school to end of Key Stage 1*. Od: [1]/University of Oxford, [2,4]/University of Wollongong, [3]/University of Nottingham, [5]/University of London. Dostupné na: http://eppe.ioe.ac.uk/eppe/eppepdfs/RBTec1223sept0412.pdf

WHITE, Jan, 2013. *Playing and Learning Outdoors: Making provision for high quality experiences in the outdoor environment with children*. Routledge Publishers. ISBN: 978-0415412117

Z Českej republiky:

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza, 2010. *Ekoškolky a Lesní Mateřské školy (PRAKTICKÝ MANUÁL PRO AKTIVNÍ RODIČE, PEDAGOGY A ZŘIZOVATELE MATEŘSKÝCH ŠKOL). Dostupné na*: https://www.mzp.cz/web/edice.nsf/50D89B7B0E8BAC4FC12577AB004462B8/$file/OVV-ekoskolky-20100927.pdf

Z USA:

CORNELL, Joseph, 1998. *Sharing Nature With Children: 20th Anniversary Edition: The Classic Parents" and Teachers"Nature guidebook*. Dawn Pubns, Anniversary edition. ISBN: 978-1883220730

DANKS, Sharon Gamson, 2010. *Asphalt to ecosystems: Design ideas for schoolyard transformation*. Oakland, CA: New Village Press. ISBN: 978-0976605485

LOUV, Richard, 2009. *Last child in the woods: Saving our children from nature-deficit disorder*. London: Atlantic Books. ISBN: 978-1848870833

REGISTER PRÍPADOVÝCH ŠTÚDIÍ

Prípadová štúdia # 1 - Ako sa vlastne nazývame? 18
Prípadová štúdia # 2 - Slovenská perspektíva 21
Prípadová štúdia # 3 - Odpočinok – Ako je to u vás? 26
Prípadová štúdia # 4 - Nové deti 27
Prípadová štúdia # 5 - Ja nechcem gumáky 29
Prípadová štúdia # 6 - Hygiena a jedlo 31
Prípadová štúdia # 7 - Naša úloha v práci 38
Prípadová štúdia # 8 - Príroda a tvorivosť 39
Prípadová štúdia # 9 - SWOT Analýza 47
Prípadová štúdia # 10 - Kde by sme chceli byť? 48
Prípadová štúdia # 11 - Širšie vplyvy na vývoj dieťaťa 50
Prípadová štúdia # 12 - Nízko nákladové zdroje 54
Prípadová štúdia # 13 - Zoberte ich von! 57
Prípadová štúdia # 14 - Pohľad odborníka 59
Prípadová štúdia # 15 - Skúsenosť slovenského učiteľa 67
Prípadová štúdia # 16 - Informačné technológie vonku 71
Prípadová štúdia # 17 - Čo sme sa naučili od našich škótskych partnerov 77
Prípadová štúdia # 18 - Dôkazy a hodnotenie 81
Prípadová štúdia # 19 - Čo robí dobrý riadiaci zamestnanec? 84
Prípadová štúdia # 20 - Dojmy 87
Prípadová štúdia # 21 - Príklad polročného plánu 89
Prípadová štúdia # 22 - Aby sa deti správne rozhodovali 95
Prípadová štúdia # 23 - Nechaj ma, zvládnem to sám 100
Prípadová štúdia # 24 - Černicový konárik 101

TAKE ME OUT

Názov: ZOBER MA VON. Ako podporiť deti v trávení času vonku a v prírode.
Zostavili: Trine Andreasen, Vladimír Fedorko, Vladimír Gerka, Mary Jackson, Veronika Jadvišová, Jozef Kahan, Kadri Käosaar, Kairi Kondimäe, Adriana Kováčová, Margery Lilienthal, Søren Emil Markeprand, Monika Miňová, Matthew Robinson, Ruth Staples-Rolfe, Janka Sýkorová, Lucia Šepeľáková, Triin Tiits, Michaela Valachovičová
Grafická úprava: Richard Weber
Preklad: Zuzana Turiničová
Vydavateľ: INAK, občianske združenie
Rok vydania: 2018
Vydanie: 1. vydanie
Počet strán: 118
Publikácia neprešla jazykovou úpravou.
ISBN: 978-80-972996-0-6
EAN: 9788097299606

Projekt „Taking learning outdoors – Supporting the skills of pre-school teachers in outdoor education and care“
Projekt je spolufinancovaný z prostriedkov Európskej únie, z programu ERASMUS+.
Číslo projektu: 2016-1-SK01-KA201-022597